

369

194049

UNIVERSITEIT VAN WES-KAAPLAND
UNIVERSITY OF THE WESTERN CAPE

Hierdie boek moet terugbesorg word voor of op
die laaste datum hieronder aangegee.

This book must be returned on or before the
last date shown below.

APC

ILL 190735675

Due: 05/12/18

UNIVERSITY of the
WESTERN CAPE

30001547228454

**DIE ROL VAN DIE CONGREGATIONAL KERK
IN DIE SOSIO-EKONOMIESE ONTWIKKELING VAN PNIEL:
1915-1993**

deur

**VOORGELÊ TER VERVULLING VAN DIE VEREISTES VIR DIE
GRAAD M.TH IN DIE DEPARTEMENT CHRISTELIKE STUDIES
VAN DIE FAKULTEIT GODSDIENS EN TEOLOGIE, UNIVERSITEIT
VAN WES-KAAPLAND.**

PROMOTOR: PROF JC ADONIS

NOVEMBER 1998

UNIVERSITY *of the*
WESTERN CAPE

UWC THES (SPC)

UNIVERSITEIT VAN WES-KAAPLAND
BIBLIOTEEK
285.868 N03
LIBRARY
UNIVERSITY OF THE WESTERN CAPE

UNIVERSITY *of the*
WESTERN CAPE

Opedra aan:

My eggenote, kinders en my ouers

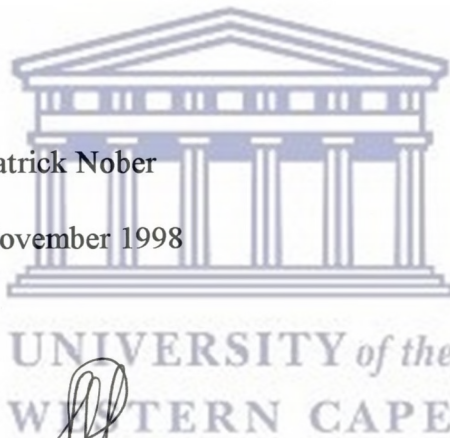
(i)

VERKLARING

Ek verklaar hiermee dat **DIE ROL VAN DIE CONGREGATIONAL KERK
IN DIE SOSIO-EKONOMIESE ONTWIKKELING VAN PNIEL: 1 915-
1993** my eie werk is en dat ek alle bronne wat ek gebruik of aangehaal het, deur
middel van volledige verwysings aangedui of erken het.

Naam: Patrick Nober

Datum: November 1998

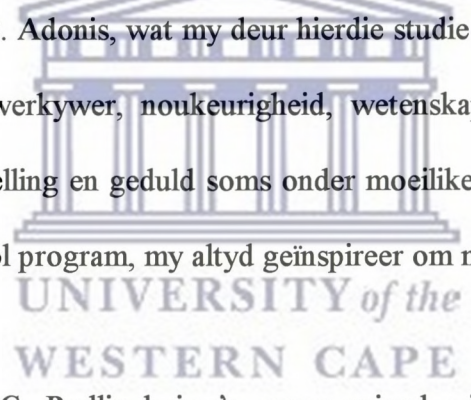
Handtekening: .....
Patrick Nober

(ii)

DANKBETUIGINGS

Dit is vir my 'n voorreg om by die voltooiing van hierdie studie, almal wat my akademies of andersins hulp verleen, aangemoedig en ondersteun het, van harte te bedank. Nou dat hierdie studie voltooi is kom 'n mens diep onder die besef dat die voltooiing daarvan nie moontlik sou gewees het sonder die belangstelling en hulp van soveel mense nie.

'n Besondere woord van hartlike dank en erkentlikheid rig ek aan:

-
- (i) Prof. J.C. Adonis, wat my deur hierdie studie begelei het. As promotor het sy werkywer, noukeurigheid, wetenskaplike insig, voortdurende belangstelling en geduld soms onder moeilike omstandighede, te midde van 'n vol program, my altyd geïnspireer om my beste te lewer.
- (ii) Prof. A.C. Redlinghuis, 'n ware vriend, vir sy opregte vriendskap, besieling en hulp met die navorsing. Hy het ontsaglik veel gedoen om my op hierdie moeilike weg by te staan.
- (iii) Mnr. Ronald Kruger vir sy hulp, raad en leiding wat ook my taak vergemaklik het.
- (iv) Mnr. Aubrey Classen, administrateur by die Hoofkantoor van die United Congregational Church of Southern Africa vir sy bereidwilligheid om my gedurig te voorsien van materiaal uit die kerkargiewe te Johannesburg.

(iii)

- (v) Mnr. Patrick van Wyk van die N.G. Kerkargief te Kaapstad vir sy belangstelling en hulp tydens my navorsing aldaar.
- (vi) Mev. Yvonne Cyster vir die besondere bekwame en opofferende wyse waarop sy dié manuskrip getik en gereed gemaak het. Hierdie taak het sy soms onder groot druk verrig te midde van 'n vol werksprogram.
- (vii) Mev. M. Olivier wat die taalversorging met soveel sorg, gewilligheid en opregte belangstelling gedoen het.
- (viii) my vrou Fanny, seuns Enrico en André vir julle begripvolle belangstelling, ondersteuning en aanmoediging. Ook aan my ouers en hul ondersteunende bydrae en entoesiasme.
- (ix) die Congregational gemeente te Pniel vir hul vriendelike toestemming om toegang tot hul notuleboeke en kerkrekords te verkry. 'n Spesiale woord van dank aan Eerw. E.S. du Plessis vir die besondere wyse waarop hy my bygestaan het, asook aan Mej. Urline Williams wie my altyd gewilliglik vergesel het tydens die onderhoude wat met bejaarde inwoners van Pniel gevoer is.
- (x) die Pniel Oorgangsraad vir die vriendelike toegang wat hulle my tot die notuleboeke en rekords van die Bestuursraad aldaar verleen het. 'n

(iv)

Spesiale woord van dank en waardering aan Mnr. Peter Cyster, intussen oorlede, Mej. Altina Stubbs en Mnr. Quinton Fortuin vir hul gewilligheid om my te voorsien van inligting en hulp andersins.

(xi) die bejaarde inwoners van Pniel met wie ek onderhoude gevoer het, vir hul vriendelike en belangstellende samewerking.

Ek kan nie nalaat om die personeel van die Fakulteit Godsdiens en Teologie aan die Universiteit van Wes-Kaapland te bedank vir hul aandeel nie. Dankie aan die administratiewe personeel, Mevv. V. Smith, Y. Cyster, C. Bergstedt en D. Brooks en die bilbioteekpersoneel, veral Mnre. Mc Kenzie, Hendricks en Mev. L. Cloete vir hul hulp, bystand en bemoediging.

Aan Hom, wat as Heer van die Koninkryk, die begin en die einde van die Sending is, kom uiteindelik al my dank en aanbidding toe, vir sy genadige roeping tot en bekwaammakende onderskraging vir hierdie grootse taak waarmee ek beide prakties en akademies besig kon wees. Soli Deo Gloria!

INHOUDSOPGAWE

VERKLARING	.....(i)
DANKBETUIGINGS	.....(ii)
INLEIDING	 1
PROBLEEMSTELLING	 4
LITERATUUROORSIG	 6
NAVORSINGSMETODOLOGIE	 9
BEDUIDENDHEID VAN DIE NAVORSING	 10
HOOFSTUK 1	
h Historiese oorsig van die ontstaan van Pniel	 11
1.1 Die geografiese, ekonomiese en sosiale agtergrond van die inwoners in 1843-1916	 11
1.2 Die Apostoliese Unie	 14
1.3.1 Eerwaarde Johan Frederick Stegmann	 18
1.3.2 Die Menschliwend Hulp genootskap	 21
1.4 Die Bestuur en Plaaslike Owerheid	 25
1..5 Die kwessie van grondbesit	 29
1.5.1 Die Hooggeregshofszaak	 31
1.5.2 Die Uitspraak van die hof	 33
1.6 Die Kerk en die plaaslike owerheid	 37
1.7 Plaaslike Bestuur te Pniel	 39
HOOFSTUK 2	
Die verhouding tussen Kerk en Bestuursraad 1917-1930	 43
2.1 Gemeente maak keuse ten opsigte van Kerkgenootskap	 43

2.2	Die “Congregational Union of South Africa (CUSA)	44
2.3	Redes vir aansluiting by “Congregational Union of South Africa”	48
2.4	Die verhouding tussen die Kerk en Bestuursraad, 1916-1930	51
2.5	Kerklike werksaamhede te Pniel	54
2.5.1	Dienste van suiwer Godsdienstige aard	54
2.5.1.1.	Eredienste	54
2.5.1.2	Sondagskool	56
2.5.1.3	Katkisasieklas	56
2.5.1.4	Vrouevereniging	56
2.5.1.5	Begrafnisdienste	57
2.5.1.6	Die Jeugvereniging	58
2.5.1.7.	Die Kerkbrigade	58
2.5.2	Gemeenskapsdienste	59
2.5.2.1	Die Skool	59
2.5.2.2	Sorg vir behoeftiges in hospitale	60
HOOFSTUK 3	.....	63
	Kerk en gemeenskapsontwikkeling gedurende 1930-1950	63
3.1	Skool	63
3.2	Die Bioskoop	69
3.3	Die Tennisklub	72
3.4	Die Begraafplaas.....	74
HOOFSTUK 4	.....	78
	Die Kerk en die stigting van die dorp Pniel 1950-1993	78

4.1	Sport	78
4.2	Die Poskantoor	81
4.3	Voortsetting van die begraafplaaskwessie	83
4.4	Die stigting van die nuwe primêre skool	86
4.5	Die dorpsstigting	88
4.6	Die Kleuterskool	94
HOOFSTUK 5		97
Die rol van die Kerk in die vestiging van 'n stabiele Godsdienstige-Maatskaplike ekonomiese gemeenskap in Pniel		95
APPENDIKS A		103
APPENDIKS B		106
APPENDIKS C		113
APPENDIKS D		114
APPENDIKS E		117
APPENDIKS F		133
APPENDIKS G		134
APPENDIKS H.....		136
APPENDIKS I		138
BIBLIOGRAFIE		140
SLEUTELWOORDE		149
OPSOMMING		150

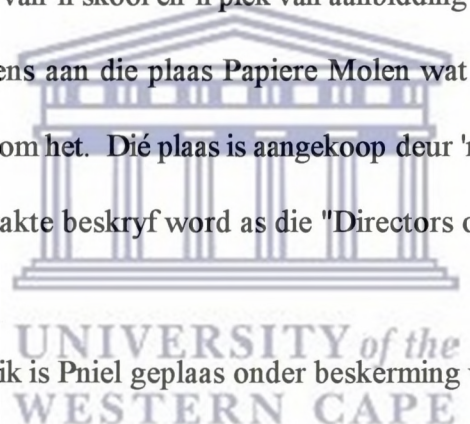

**DIE ROL VAN DIE CONGREGATIONAL KERK IN DIE
SOSIO-EKONOMIESE ONTWIKKELING VAN
PNIEL: 1915 - 1993**

1. INLEIDING

Pniel is 'n landelike nedersetting geleë te Groot Drakenstein en het 'n besonder interessante geskiedenis. In 1843 het ene Pieter Isaac de Villiers en Paul Retief grond beskikbaar gestel in Groot Drakenstein vir die oprigting van 'n skool en 'n plek van aanbidding vir kleurlinge. Die gebied het gegrens aan die plaas Papiere Molen wat in Desember 1843 op die mark gekom het. Dié plaas is aangekoop deur 'n groep persone wat in die transportakte beskryf word as die "Directors of the Pniel Institution".

Aanvanklik is Pniel geplaas onder beskerming van die "Apostolic Union" wat besonder aktief was onder vrygestelde slawe. Die Apostoliese Unie was 'n religieuse organisasie met breë godsdienstige beginsels wat dit in 'n posisie geplaas het om lidmate van protestantse kerke soos die N.G. Kerk, Metodistekerk en veral die Skotse Presbiteriaanse Kerk te akkommodeer. Die Apostoliese Unie het egter nie 'n bepaalde leer gehad nie.

Pniel is bestuur deur 'n direktoraat bestaande uit drie plaaslike boere, twee lekepredikers woonagtig te Kaapstad, een predikant van die Apostoliese Unie en een predikant van die Presbiteriaanse Kerk. Pniel was dus in effek 'n sendingstasie wat ten doel gehad het om kleurlinge te voorsien van

elementêre onderwys en hulle "landboukundig" op te lei ten einde hulle "bruikbare en maklik beskikbare arbeiders" vir die omliggende plase te maak.

Grondbesit in Pniel tydens dié periode is gekenmerk deur die okkupasieregstelsel wat onderskeid getref het tussen grond vir residensiële- en tuinboudoeleindes. Verder is Pniel tot 1909 bestuur (sekulêr en godsdienstig) deur 'n superintendent, mnr J Stegmann. Inwoners moes bydra tot die salaris van die superintendent en maandelikse huur betaal (drie pond totdat die bedrag van agtien pond klaar betaal was). Die ooreenkoms was dat, sou die bedrag van agtien pond finaal betaal wees, geen verdere maandelikse verpligtinge op die erfhouer sou rus nie. Dit was die oorspronklike verstandhouding, maar na 1856 het die betaling van een sjieling en tien pennies per maand 'n permanente voorwaarde geword. Erfhousers het egter in 1905 'n protesvergadering gehou waar besluit is dat hul voorvaders die bedrag van agtien pond klaar betaal het en dat geen verdere betaling sou geskied nie.

Verder het die trustees van Pniel ook regulasies ten opsigte van orde en regering, kompensاسie en die nie-nakoming van gestelde regulasies ontwerp. Die idee van die ontwikkeling van 'n Bestuursraad ("Management Board") is ook tydens die periode gepropageer en het later beslag gekry. Interessant van hierdie periode is die sterk beheer en sensuur deur die kerk van Pniel. Selfs uitsetting uit Pniel deur die

Bestuursraad was moontlik indien sekere neergelegde voorwaardes nie nagekom is nie.

Grondbesit het egter van vroeg af ontwikkel tot 'n konflikpunt tussen kerk en gemeenskap. Sommige inwoners het daarop gewys dat hulle aanspraak op die grond het omdat hulle dit klaar betaal het, terwyl die direkteure daarop gewys het dat die okkupeerders slegs huurreg gehad het.

'n Ander konflikpunt was die bestuur van die gebied. Op 'n stadium het die inwoners 'n vergadering belê waar direkteure uit die gemeenskap verkies is. Daar is 'n beroep op die Hooggeregshof gedoen om ingevolge Wet Nr. 3 van 1873 die genomineerdes tot wettige direkteure (soos die lede van die "Management Board" genoem is) en trustees van Pniel te verklaar. In 1911 het 'n saak voor die geregshof gediën waarin oor grondbesit beslis moes word aangesien die kleurlinge daarop aangedring het dat die 18 pond vir die grond reeds betaal is. Die uitspraak van regter Hopley het bepaal dat die okkupeerders slegs huurreg het en dat die inwoners onder die Bestuursraad geressorteer het. Die hofaansoeke is geïnisieer deur Stephanus de Wet en Garnaat Cyster, wat die meerderheid erfhouers verteenwoordig het.

Op 'n stadium is ook ontdek dat Pniel grondverlies ervaar het, sonder dat behoorlike rekenskap gegee kon word wat van die grond geword het. 'n

Gebrek aan fondse het meegebring dat die gemeenskap nie 'n hofbevel kon inisieer om hul grond terug te kry nie.

Konflik oor die toekenning van fondse tussen die Kerk en die Beheerraad het 'n ander turksvy in die gemeenskap geword. Die Kerk wou terugkeer na die ou orde waar dit alleenseggenkap gehad het. Gevoelens teen 'n "gemengde Beheerraad" het besonder sterk geloop aan die kant van die destydse Beheerraad. Gegewe die feit dat die Beheerraad nie demokraties verkose was nie en gevolglik nie verteenwoordigend was van die gemeenskap nie, het probleme op hierdie terrein ook duidelik geword. Bewerings van wanbestuur is gedurig gehoor. 'n Hofuitspraak het meegebring dat die samestelling van die Beheerraad verander is (wat beteken het dat die verteenwoordigers van die plaaslike gemeenskap ook inspraak gekry het in die bestuur van die gebied).

In 1947 het 'n regeringskommissie die Leifeldt verslag uitgebring wat die algemene sosio-ekonomiese omstandighede in Pniel geskets het.

2. PROBLEEMSTELLING

Soos duidelik blyk uit die inleiding, het kwessies soos grondbesit, die destydse vorm van plaaslike bestuur, die aanspraak op materiële regte en streng beheer deur die Kerk die verhouding tussen kerk en gemeenskap beïnvloed. Wat belangrik is om te onthou, is dat die inwoners vrygestelde

slawe was wat waarskynlik besonder sterk gevoel het oor die beskerming van hul regte. Gegewe die nasionale politiek-ekonomiese konteks, het die totstandkoming van Pniel die ekonomiese ruimte vir sosiale opheffing verleen (vanuit die perspektief van die inwoners). Dié veronderstelde uitgangspunte van die inwoners het beslis nie geklop met die realpolitik van daardie betrokke periode nie. Sommige sosiaal-wetenskaplikes argumenteer in hierdie verband dat die sendelinge op die voorpunt van kapitalistiese penetrasie was omdat die oogmerk met die vestiging van sendingstasies die skep van 'n stabiele werksmag vir die landbousektor was. Aspekte wat in hierdie verband ook aandag gekry het, was onderwys en godsdiensonderrig.

Die grondkwessie, asook die wyse waarop die gebied bestuur is, het sentraal gestaan in die verhouding tussen kerk en gemeenskap. Die doelwitte van hierdie navorsingsprojek is om ondersoek in te stel na die volgende:

- (a) die wyse waarop kapitalisme, kolonialisme en sendingaktiwiteite meegewerk het aan die vestiging van Pniel en die verhouding tussen kerk en gemeenskap gestruktureer het;
- (b) die aard van die konflik tussen kerk en gemeenskap en die impak hiervan op die rol van die kerk in beide sekulêre en godsdienslike verband; (In hierdie verband sal hoofsaaklik gekonsentreer word

op konflik rakende grondregte, die vorm van plaaslike bestuur, grondverlies en die verhouding tussen die kerk en die beheerraad.)

- (c) die impak van dié konflik op sosio-ekonomiese ontwikkeling in die gebied met die oog daarop om te kyk hoe historiese konflikpatrone die verhouding tussen kerk en gemeenskap en kerk en bestuursraad beïnvloed het, maar ook om konflikpatrone in die gemeenskap na te spoor en die impak daarvan op gemeenskapsontwikkeling na te gaan; en

- (d) persepsies en denkrigtings oor die toekomstige rol van die kerk in die sosio-ekonomiese rekonstruksie van Pniel.

UNIVERSITY of the
WESTERN CAPE

3. LITERATUUROORSIG

In hierdie literatuurstudie is die volgende bronne gebruik:

(A) Primêre bronne

Notules van die Beheerraad van Pniel.

Notules van die Pniel Congregationalkerk.

Rekord boeke van die Plaaslike Owerheid van Pniel.

Verbandhoudende argivale bronne in die Staatsargief te Kaapstad.

Bronne in die NG Kerkargiewe, Kaapstad.

Die Suid-Afrikaanse Biblioteek te Kaapstad.

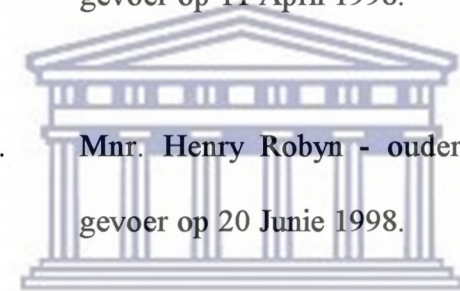
Bronne in die Congregationalkerk argiewe te Johannesburg.

Die Staatskoerant van 14 Mei 1993.

(B) VERKENNENDE ONDERHOUDE

1. Eerw. J.C. Boltman - (vorige leraar) ouderdom 87 jaar
(intussen oorlede) - onderhoud gevoer op 13 Mei 1996.
2. Mev. Hester Cyster - ouderdom 84 jaar - onderhoud
gevoer op 11 April 1998.
3. Mev. Minnie van Graan - ouderdom 82 jaar - onderhoud
gevoer op 11 April 1998.
4. Mnr. Henry Robyn - ouderdom 64 jaar - onderhoud
gevoer op 20 Junie 1998.
5. Mnr. Arthur Petersen - ouderdom 78 jaar - onderhoud
gevoer op 27 Junie 1998.
6. Mnr. Dawie Davids - ouderdom 86 jaar (intussen oorlede)
- onderhoud gevoer op 27 Junie 1998.
7. Mev. Isabella Carelse - ouderdom 83 - onderhoud gevoer
op 8 Augustus 1998.
8. Mev. Lilly Idas - ouderdom 67 - onderhoud gevoer op 8
Augustus 1998.

UNIVERSITY of the
WESTERN CAPE

9. Mev. Serah Stubbs - ouderdom 69 - onderhoud gevoer op 26 September 1998.
10. Mnr Johnny November - ouderdom 80 - onderhoud gevoer op 26 September 1998.
11. Eerw. E.S. du Plessis (vorige leraar) - ouderdom 67 - onderhoud gevoer op 28 September 1998.

Daar is egter nie gebruik gemaak van gestruktureerde vraelyste in bogenoemde onderhoude nie.

(C) SEKONDÊRE BRONNE

- (i) Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press.
- (ii) "Report of Inter-Departmental Committee on matters affecting Coloured persons on Coloured Mission Stations, Reserves and Settlements". Voorsitter A.W. Leifeldt, 1947.
- (iii) Briggs, D.R. & Wing, J. 1970 The Harvest and the Hope - The Story of Congregationalism in South Africa. Johannesburg,: Craft Press.

- (iv) Ferguson, G.P. 1940 The story of the Churches of the Congregational Union of South Africa. Pretoria, A.H. Fisher & Sons.
- (v) Louw, P.J. 1950 M.A. Tesis Pniel - 'n Gemeenskapstudie van 'n Sendingstasie. Universiteit van Stellenbosch.
- (vi) Stegmann, G.W. 1850 Verslag van die Apostoliese Unie. Kaapstad.

Alhoewel 'n meer uitgebreide literatuurstudie voor die hand liggend is, het dië bronne goeie inligting voorsien vir die identifisering en kontekstualisering van die navorsingsprobleem. Bovermelde bronne gee 'n redelike uitvoerige oorsig van die rol van die Congregational Kerk in die ontwikkeling van Pniel en van verbandhoudende kwessies.

UNIVERSITY of the
WESTERN CAPE

Belangrike aspekte wat in vermelde bronne hoofsaaklik beskrywend behandel word, sluit in:

- (i) die verhouding tussen die plaaslike bestuur en die kerk
- (ii) konflik oor grond en interne kerkkonflik.

4. NAVORSINGSMETODOLOGIE

Die navorsingsprojek behels grootliks 'n literatuurstudie. In hierdie verband is swaar geleun op kerkraadsnotules en die notules van die plaaslike Beheerraad te Pniel. Verder is ook van 'n kwalitatiewe navorsingsmetode gebruik gemaak, nl. gestruktureerde, geskeduleerde

onderhoude met senior burgers van Pniel ten einde insae te kry in hul verstaan van die inwerking op sosio-historiese kragte op die gemeenskap. Mondelinge geskiedenis gaan dus 'n belangrike komponent van die navorsing vorm.

5. **BEDUIDENDHEID VAN DIE NAVORSING**

Suid-Afrika bevind hom in 'n belangrike historiese fase waarin transformasie van ons samelewingsopset besonder sterk figureer. Dit stel die Kerk uiteraard voor bepaalde uitdagings, veral dié met betrekking tot heropbou en ontwikkeling.

Die beduidendheid van die navorsing lê daarin dat dit die rol van die Congregational Kerk in die sosio-ekonomiese ontwikkeling van Pniel in 'n historiese konteks plaas, maar ook 'n futuristiese perspektief wil gee op die rol van die kerk in die ontwikkeling van die gemeenskap.

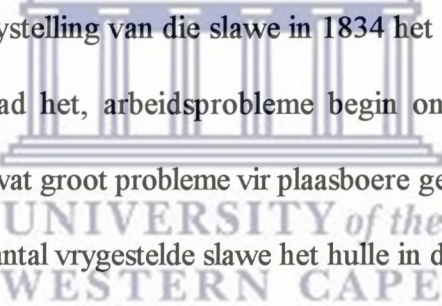
Hierdie navorsing kyk dus in essensie na die rol wat die Congregational Kerk in die geskiedenis van Pniel gespeel het, maar ook hoe dit as een van die vernaamste gemeenskapsinstellings 'n bydrae tot transformasie in die gemeenskap kan maak.

HOOFSTUK 1

’N HISTORIESE OORSIG VAN DIE ONTSTAAN VAN PNIEL

1.1 Die geografiese, ekonomiese en sosiale agtergrond van die inwoners in 1843 - 1916

Pniel is ’n landelike gebied in die Groot-Drakenstein vallei in die distrik Paarl. Dit is dertien kilometers vanaf Stellenbosch en geleë aan die voet van die Simonsberg.

Met die vrystelling van die slawe in 1834 het die plaasboere wat slawe in diens gehad het, arbeidsprobleme begin ondervind. Slawe het begin rondtrek, wat groot probleme vir plaasboere geskep het, veral met oestyd. ’n Groot aantal vrygestelde slawe het hulle in die Groot Drakenstein vallei gevestig.

In 1842, agt jaar na die vrystelling van die slawe, het drie plaasboere, godsdienstige manne, planne beraam om ’n oplossing vir hierdie arbeidsprobleem te probeer vind. Hierdie plaasboere, by name Pieter Isaac de Villiers, Paul Retief en Johannes Jacobus Haupt, het ook die ernstige gebrek aan onderwysers en plekke van aanbidding waar mense van die Groot Drakenstein gebied kon aanbid, maar terselfertyd ook onderwys kon ontvang, betreur. Silberbauer merk in hierdie verband op dat die kleurlingbevolking wat op die plase gewerk en in die Groot Drakenstein

omgewing gewoon het, 'n plek van aanbidding ontsê is omdat die Kerkgeboue in die Paarl, Stellenbosch en Franschhoek buite hulle bereik was.¹

Hierdie drie plaasboere het toe planne beraam om in die omgewing van Groot Drakenstein 'n skool-en-Kerkgebou op te rig waar onderrig gegee en godsdienstige byeenkomste gehou kon word.² Verder was hulle van voorneme om terselfdertyd 'n arbeiderskolonie te stig tot voordeel van die plaasboere in die omgewing.³

Met die oog op die oprigting van 'n skoolgebou wat ook as 'n plek van aanbidding kon dien, het ene Pieter Isaac de Villiers en Paul Retief in 1843 'n stukkie grond, ongeveer een morg groot, op die plaas "De Goede Hoop" vir hierdie doel geskenk. Die skenkingsakte is op 6 Junie 1843⁴ geregistreer en hiermee is die nuwe sendingstasie begin.

Hierdie twee skenkers, tesame met J.J. Haupt, het as direkteure opgetree. Laasgenoemde was ook instrumenteel in die oprigting van die Kerk-en-skoolgebou wat teen die einde van 1843 voltooi is. Die kwessie van 'n naam vir die nuutgestigte sendingstasie is toevallig opgelos met die

---

¹ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p37.

² Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press., p. 37.

³ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p.42.

⁴ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 41.

inwyding van die Kerkgebou op 6 September 1843 toe ds. Georg Wilhelm Stegmann in sy inwydingsboodskap verklaar het: “Van nou af aan sal hierdie plek bekend staan as Pniel.” Sy boodskap was gebaseer op Genesis 32:30: “Toe noem Jakob dit Pniel; want, het hy gesê, ek het God van aangesig tot aangesig gesien en tog is my lewe gered.”

Die kleurlinge het egter vêr van hierdie nuutgeboude Kerk en skool gewoon. Die direkteure van die sendingstasie moes dus noodgedwonge reëlins tref dat die mense in wie se belang die Kerk en skool opgerig was hulle in die onmiddellike omgewing van hierdie geriewe kon vestig.⁵

Die plaas De Goede Hoop het gegrens aan die plaas Papiere Molen wat in Desember 1843 in die mark gekom het.⁶ Dié plaas is teen ses honderden-sestig pond aangekoop deur 'n groep wat in die transportakte as die “Directors of the Pniel Institution” beskryf word (Sien Appendiks A). Hierdie transportakte is op 4 Desember 1843 geregistreer.⁷ Hierdie direksie het bestaan uit drie plaasboere, nl. Pieter Isaac de Villiers, Paul Retief en Jakobus Haupt, twee lekepredikers, J.J. Steytler en P.D. Morgenroodt wat in Kaapstad woonagtig was, en twee predikante, ds George Wilhelm Stegmann van die Lutherse Kerk en dr James Adamson van die Presbiteriaanse Kerk.

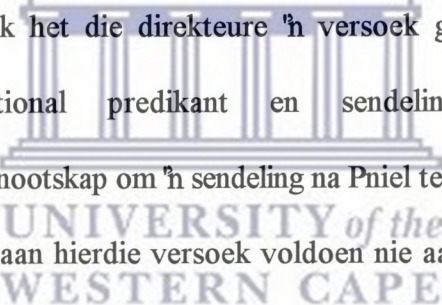
⁵ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 37.

⁶ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 37.

⁷ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press., p. 42.

Die begin van hierdie sendingonderneming was gekenmerk deur 'n gebrek aan fondse. Die aankoopprys van Papiere Molen asook die fondse vir die oprigting van 'n woonhuis vir die superintendent van die sendingstasie moes gevind word.⁸ Ten einde hierdie probleem op te los, het die direkteur 'n lening van agt honderd pond van die direkteur P.D. Morgenroodt aangegaan en die stuk grond wat vir die sendingstasie aangekoop is as sekuriteit aangewend. Met die skenkingsakte van 6 Julie 1843 en die aankoop van die plaas Papiere Molen het die Sendingstasie Pniel tot stand gekom.

Aanvanklik het die direkteur 'n versoek gerig aan dr. J.J. Philip, 'n Congregational predikant en sendeling van die Londense Sendinggenootskap om 'n sendeling na Pniel te stuur. Ongelukkig kon dr. Philip nie aan hierdie versoek voldoen nie aangesien hy nie oor iemand beskik het nie. Hulle het hulle daarna tot die Apostoliese Unie gewend wat toe 'n twintigjarige predikant by name Johan Frederick Stegmann, 'n kleinneef van ds. George Wilhelm Stegmann, na Pniel gestuur het.⁹

1.2 Die Apostoliese Unie

Op 1 Desember 1838 het dr. J. Adamson van die St. Andrews Presbiteriaanse Kerk en ds. G.W. Stegmann van die Evangeliese Lutherse

⁸ Silberbauer, C.C., 1940: Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 42..

⁹ Silberbauer, C.C., 1940: Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 42.

Kerk in Strandstraat, Kaapstad, met evangelisasiewerk onder die vrygestelde slawe in Kaapstad begin.¹⁰

Ds. G.W. Stegmann, bygestaan deur dr. J. Adamson, het gereelde Kerkdienste vir hierdie vrygestelde slawe in die St. Andrews Kerk gehou. Die positiewe reaksie op hierdie inisiatief het alle verwagtinge oorskry.

Dr. J. Adamson het egter probleme ondervind met sommige van sy lidmate wat nie gelukkig was om saam met slawe te aanbid nie. Gevolglik het hy en ds. G.W. Stegmann besluit om 'n aparte gemeente vir die vrygestelde slawe te stig. Hulle koop toe 'n skouburgsaal in Riebeeckstraat, Kaapstad, teen die bedrag van drie duisend vier honderd vier-en-sestig pond en verander dit in 'n Kerkgebou. Hierdie Kerk is die St. Stephenskirk genoem en is op 30 April 1843 ingewy.

St. Stephenskirk het bo verwagting gefloreer. Benewens gereelde eredienste, is bidure en katekisasieklasse gehou, onderrig aan voorskoolse kinders gebied en gereeld huisbesoek gedoen. Dit alles het meegewerk tot 'n geestelike oplewing onder die geëmansipeerde slawebevolking van Kaapstad.

---

¹⁰

Silberbauer, C.C., 1940: Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 46.

Kort daarna is dr. J. Adamson en ds. G.W. Stegmann oorval met versoeke om geestelike bearbeiding van vrygestelde slawe in die platteland waar te neem. Hierdie twee predikante het positief op hierdie versoeke gereageer, twee persone by name J.F. Stegmann en N.M. Smit as leraars opgelei en hulle toe na Groot Drakenstein en Clanwilliam onderskeidelik gestuur.

Die geestelike werk in die landelike gebiede rondom Kaapstad het sulke afmetings aangeneem dat dr. J. Adamson en ds. G.W. Stegmann beseft het dat geordende leraars onontbeerlik geword het. Gevolglik het hulle die Apostoliese Unie gestig.

Hierdie Kerklike organisasie is in die lewe geroep tot die voordeel van vrygestelde slawe en ander kleurlinge. Alhoewel dit 'n onafhanklike sendingorganisasie was, is dit later bestuur deur direkteure en predikante van verskillende Protestantse gemeenskappe soos die N.G. Kerk, Methodiste Kerk, Lutherse Kerk en die Skotse Presbiteriaanse Kerk.

Die Apostoliese Unie was 'n religieuse organisasie wat onderlê is deur breë godsdienstige beginsels wat hulle in die posisie geplaas het om lidmate van genoemde Protestantse Kerke te akkommodeer.

In sy 1850-verslag maak ds. G.W. Stegmann melding van 10 sendingstasies wat deur die Apostoliese Unie gestig was, nl. Pniel, Clanwilliam, Caledon, Hermon, Beaufort-Wes, Wynberg, Malmesbury,

Bainskloof bandietestasië, St. Stephens en Klipfontein. Met die uitsondering van Pniel het al die ander genoemde sendingstasies by die N.G. Kerk aangesluit.¹¹

Die naam, die Apostoliese Unie, waaronder eerw. dr. J. Philip, ds. G.W. Stegmann en dr. Adamson hulself verenig het, was volgens 'n 1850-verslag van ds. G.W. Stegmann aanduidend van die grondbeginsels waarvolgens hulle gefunksioneer het. Hulle het getrag om, net soos die apostels van ouds, volgens die Heilige Skrif te wandel. Gelei deur die Heilige Gees, het hulle die gekruisigde en verrese Jesus Christus verkondig. Ook het hulle begeer om verenig te wees met almal vir wie hulle gedien het. Van meet af aan het hulle in volle geloof hul vertrouwe in Jehova gestel om hulle te lei in alles wat hulle aangepak het.

UNIVERSITY of the
WESTERN CAPE

Die Pniel gemeente wat deur die drie genoemde plaasboere in die vooruitsig gestel is, is in 1843 gestig, dieselfde jaar waarin die Kerkgebou, wat vandag nog in gebruik is, voltooi is. Hierdie Kerkgebou sou heelwat later vergroot word.

Na die direkteure se onsuksesvolle versoek aan dr. J. Philip om 'n sendeling vir hierdie nuutgestigte gemeente te vind, het hulle hul gewend

¹¹

Stegmann, G.W. - 1850 Verslag van Apostoliese Unie, pp 5-12. Sien Appendiks E. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

tot die Apostoliese Unie.¹² Laasgenoemde het positief op die versoek gereageer en vir eerw. Johan Frederick Stegmann as Superintendent na Pniel gestuur.

1.3.1 Eerwaarde Johan Frederick Stegmann

Eerw. J.F. Stegmann is op 9 Mei 1825 gebore te Babelons Toren in die distrik Groot Drakenstein, nie ver nie van die plek waar hy sewe-en-sestig jaar van sy lewe sou wy aan die geestelike en maatskaplike welvaart van sy gemeente te Pniel asook die opvoeding van drie geslagte van hul nakomelinge.¹³

Volgens Silberbauer was hierdie Stegmann 'n kleinneef van ds. G.W. Stegmann en die seun van Johannes Albertus en Cornelia Elizabeth Stegmann.¹⁴

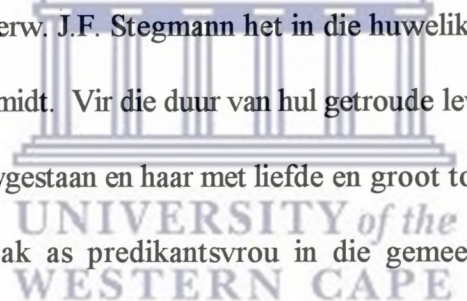
Sy skoolonderrig het hy ontvang aan die Martell Skool, waarna hy hom aan die Suid-Afrikaanse Kollege as onderwyser bekwaam het. Dit was juis hier waar hy dr. J. Adamson, 'n dosent aan die kollege, ontmoet het.

¹² G.P. Ferguson 1940 : The story of the Congregational Union of South Africa, . Publishers, A.H. Fisher & Sons, Pretoria, p. 96.

¹³ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 67.

¹⁴ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 61.

J.F. Stegmann was, eenaardig genoeg, gemoeid met die drankhandel, maar het hierin geen beroepsbevrediging kon kry nie. Hy het toe besluit om hom as geestelike te bekwaam en hom gewend tot ds. G.H. Stegmann, drr. J. Adamson en J. Philip om leiding vir sy toekoms. Hy ontvang teologiese opleiding van hierdie drie predikante onder beskerming van die Apostoliese Unie. Na die suksesvolle aflegging van 'n eksamen onder toesig van dr. J. Adamson, word hy deur die Apostoliese Unie georden as leraar.

Eerw. J.F. Stegmann het in die huwelik getree met Sara Maria de Smidt. Vir die duur van hul getroude lewe het sy haar man getrou bygestaan en haar met liefde en groot toewyding verbind aan haar taak as predikantsvrou in die gemeente te Pniel.¹⁵ Volgens Silberbauer het sy “nooit omgekyk nie en tot op die laaste die gemeente se geestelike en stoflike belange help bevorder.”¹⁶ Sy moes dus werklik vir eerw. J.F. Stegmann 'n bron van inspirasie gewees het in sy jarelange bediening te Pniel. Op 25 April 1909 is sy op vier-en-tagtigjarige leeftyd oorlede.¹⁷

---

¹⁵ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 62.

¹⁶ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 62.

¹⁷ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 62.

Kort na sy ordening as leraar is hy op twintigjarige leeftyd deur die Apostoliese Unie na Pniel gestuur om daar as Superintendent op te tree. Aangesien hy 'n opgeleide onderwyser was, het hy, benewens sy pastorale verpligtinge, ook onderrig gegee in die skool wat hy self begin het.

Verder het die direkteur die administrasie van die maatskaplike aangeleenthede van die Sendingstasie aan hom toevertrou. Te oordeel aan die feit dat die direkteur die bestuur van die Sendingstasie geheel en al aan sy diskresie oorgelaat het, kan afgelei word dat hy 'n betroubare en bekwame persoon was.

G.P. Ferguson verwys na sy selfopofferende arbeid en maak ook melding van die feit dat sy salaris, wat hy selfs nie eens gereeld ontvang het nie, baie karig was.¹⁸ Trouens, met sy afsterwe was die gemeente 'n bedrag van meer as agt honderd pond aan hom verskuldig.

Volgens mondelinge oorleweringe was eerw. J.F. Stegmann 'n baie streng man en het hy daarop aangedring dat die wette van die Sendingstasie streng en stiptelik nagekom en eerbiedig word.

---

¹⁸

Ferguson, G.P. 1940 : The story of the Congregational Union of South Africa, . Publishers, A.H. Fisher & Sons, Pretoria, p. 96.

Ferguson stel dit dat “his presence was the only law of the little community.”¹⁹ Volgens mondelinge oorlewing het ds. Stegmann self saans met ’n sambok in die strate rondgehoop om toe te sien dat sy nege uur-aandklokke eerbiedig word.

Eerw. J.F. Stegmann was nietemin ’n pastoor wat baie belang gestel het in die maatskaplike welvaart van sy gemeentede. In 1850 stig hy ’n organisasie, die “Menschliwend Hulp Genootskap.”²⁰ wat maatskaplike hulp verleen het aan diegene wat ’n behoefte daaraan gehad het.

1.3.2 Menschliwend Hulp genootskap

Lede van hierdie genootskap kon op die volgende voordele aanspraak maak:

- a) die dienste van ’n geneesheer deur die genootskap aangewys;
- b) medisyne
- c) ’n Christelike begrafnis.

Behoeftige en werklose lede is van hierdie maandelikse bydrae kwytgskeld.

¹⁹ Ferguson, G.P. 1940 : The story of the Congregational Union of South Africa, . Publishers, A.H. Fisher & Sons, Pretoria, p. 96.

²⁰ Stegmann, J.F. Oorspronklike lidmaat dokument van die “Menschliwend Hulp Genootskap” 1850. Sien Appendiks D. Suid-Afrikaanse Biblioteek.

Lede is ten strengste verbied om sterk drank by begrafnisse te bedien of self te gebruik. Oortreding van hierdie reël kon tot gevolg hê dat die genootskap enige eis van so 'n persoon kon weier.

Diegene wat hulle aan dronkenskap skuldig gemaak het en vir drie agtereenvolgende maande sonder grondige rede met hul bydrae agterstallig was, het sonder meer hul aanspraak op die voordele van die genootskap verbeur.

Verder is alle lede van die genootskap en selfs gemeentedele ernstig versoek om hulle sodanig te gedra dat die naam van Christus nie skade aangedoen word nie. Ook is die versoek aan lede gerig om hul heelhartige Christelike samewerking te verleen.²¹

Uit hierdie reëls kan afgelei word dat eerw. J.F. Stegmann geensins enige oortreding van reëls geduld het nie en dat hy oortreders sonder aansiens des persoons onder die gevolge van hul oortreding laat ly het.

Volgens mondelinge oorleweringe het eerw. J.F. Stegmann ook daarop aangedring dat die gemeentedele getrou moes wees met

---

²¹

Stegmann, J.F.: Oorspronklike lidmaat dokument van die "Menschliwend Hulp Genootschap" 1850. Sien Appendiks D. Suid-Afrikaanse Biblioteek.

Kerkbywoning. Ouers moes toesien dat hul kinders die Sondagskool gereeld bywoon. Ook het hy die gemeentelede gedurig gemaan om hoë morele standarde te handhaaf. Diegene wat hulle aan morele misdrywe skuldig gemaak het, is sonder uitsondering onder Kerksensuur geplaas en het gedurende daardie tyd al hul Kerklike voorregte verloor.

Verder het hy daarop aangedring dat alle kinders van skoolgaande ouderdom by die skool ingeskryf moes word. Op hierdie wyse het hy sy gemeentelede aangemoedig om hoë lewenstandarde te handhaaf.

Sy heelhartige toewyding aan sy roeping te Pniel word verder bewys deur die feit dat hy op hoë ouderdom, selfs met verswakte liggaamskragte, tot 'n maand voor sy dood by 'n Kerkraads- en gemeentevergadering as voorsitter opgetree het.²²

Eerw. J.F. Stegmann is op 24 Mei 1910 in die ouderdom van vyf-en-tagtig jaar te Pniel oorlede. (Sien Appendiks F.) Hy is te ruste gelê in 'n begraafplaas voor die Kerk wat bedoel was vir alle leraars wat die gemeente bedien het. Sy bediening het oor sewe-en-sestig jaar gestrek.

22

Notule van die Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 14 April 1910. N.G. Kerk Argief, Kaapstad.

In 'n beëdigde verklaring wat aan die Hooggeregshof van 1911 voorgelê is, getuig Ds. Daniel Stefanus Botha, een van die direkteure, dat sommige van die inwoners van Pniel in eerw. Stegmann se laaste jare baie oneerbiedig teenoor hom opgetree het.²³

Na die afsterwe van eerw. Stegmann was toestande op Kerklike gebied te Pniel baie onseker. Ds. P.J. De Bruyn, wat as hulpleraar saam met eerw. Stegmann die gemeente bedien het, het volle verantwoordelikheid vir die bediening daar aanvaar.

Die Apostoliese Unie het tussen die jare 1910 en 1917 van die toneel verdwyn as gevolg van die afsterwe van ds. G.W. Stegmann en dr. James Adamson.

Die gemeente te Pniel het met ds. De Bruyn as leraar as onafhanklike gemeente voortgegaan totdat hulle op 'n later stadium sou besluit om by 'n Kerkgenootskap van hul keuse aan te sluit. Interessant is die feit dat die N.G. Kerk 'n paar onsuksesvolle pogings aangewend het om die Pniel gemeente te oorreed om by hulle aan te sluit.

---

²³

Beëdigde verklaring van Ds. D.S. Botha aan 1911 Hooggeregshofsaak - Staatsargief, Kaapstad.

1.4 Die Bestuur en plaaslike owerheid

Met die totstandkoming van Pniel, is 'n Raad van Direkteure benoem om beheer oor die Sendingstasie uit te oefen.

Die volgende persone het in hierdie Raad van Direkteure gedien: Pieter Isaac de Villiers, Paul Retief en J.J. Haupt, wat plaasboere in die distrik was, asook J.G. Steytler, ds. George Wilhelm Stegmann, eerw. Dr. James Adamson van die Presbiteriaanse Kerk en Philip Dominicus Morgenrood. Hierdie persone het die oorspronklike Raad van Direkteure gevorm.²⁴

Hulle het geen voorsiening getref vir die voortbestaan van hierdie beherende liggaam nie, maar nuwe direkteure is van tyd tot tyd deur die bestaande direkteure gekies om vakatures te vul wat as gevolg van die afsterwe of bedanking van direkteure ontstaan het.²⁵

Volgens Silberbauer is die Sendingstasie op 'n baie eenvoudige en goedgeelowige wyse en glad nie saakkundig nie begin.²⁶ Daar bestaan geen bewyse van 'n trust of selfs grondwetlike riglyne waarvolgens hulle gefunksioneer het nie. Geen notules van die vergaderings of verslae van die handeling van die oorspronklike direkteure bestaan nie. Dit was ongetwyfeld die bedoeling dat hierdie oorspronklike direkteure nie die

²⁴ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 42.

²⁵ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 42.

²⁶ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 43.

enigste moes wees nie en dat ander direkteure van tyd tot tyd die plekke moes inneem van hulle wat deur afsterwe of ander redes opgehou het om trustee te wees, want Silberbauer stel dit dat beide die skenkingsakte en die eiendomsbewys van Papiere Molen melding maak van die genoemde direkteure. Die oorspronklike stelsel van direkteure het op natuurlike wyse weggeval. Morgenrood, die laaste direkteur, is in 1883 oorlede.²⁷

Daar het wel 'n stelsel bestaan waarvolgens vakatures in die Raad van Direkteure gevul moes word. Hierdie stelsel is ontwerp deur persone wat in die oorspronklike Raad van Direkteure gedien het. Waarskynlik het hulle gemeen dat daar geen formele stelsel vir die aanstelling van nuwe direkteure nodig was nie omdat die beheer van Pniel húl verantwoordelikheid was. Die enigste kriteria wat gebruik is, was dat persone wat hul as lede van die Raad van Direkteure beskikbaar gestel het goeie en waardige persone moes wees wat ook die belange van die Sendingstasie ten beste sou dien. Bewys hiervan vind ons in die wyse waarop dr. A. Murray, wat ook tot die Raad van Direkteure toegetree het, versoek is om ds. John Murray op te volg. Die dienende direkteure by wie hy hom aangesluit het was, onder andere, eerw. G.W. Stegmann, ds. Neethling van die N.G. Kerk te Stellenbosch en mnr. P.D. Morgenrood.²⁸

---

²⁷ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 44.

²⁸ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 44.

Volgens Silberbauer was die wyse waarop nuwe of plaasvervangende direkteure gevind is, heeltemal informeel, in dié sin dat geen vorm of gebruik nodig was of gevolg is nie.²⁹

Wanneer 'n vakature ontstaan het, het ds. G.W. Stegmann, of een of meer van die ander direkteure, een of ander waardige persoon versoek om by die Raad van Direkteure aan te sluit, natuurlik met die medewete van al die ander dienende direkteure. Op hierdie wyse is die voortbestaan van die Raad van Direkteure verseker.

Die direkteure het geen beloning vir hul dienste ontvang nie. Dr. A. Murray het hul direkteursdienste 'n "liefdestaak" genoem.³⁰ Hul pligte was in elk geval glad nie veeleisend nie.

UNIVERSITY of the
WESTERN CAPE

Die Raad van Direkteure het die plaaslike bestuur en administrasie van Pniel in die bekwame hande van eerw. J.F. Stegmann gelaat, en was tevrede om onderling en met eerw. J.F. Stegmann informeel oor die sake en probleme van die Pniel Sendingstasie te gesels. Hulle was egter altyd gereed om eerw. J.F. Stegmann van raad te bedien en het hulself beskou as die direkteure aan wie die eiendom van Pniel toevertrou was.³¹

²⁹ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 44.

³⁰ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 45.

³¹ Silberbauer, C.C. 1940: Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 45.

Ds. Neethling is in 1905 oorlede. Hy is vervang deur sy opvolger in die N.G. Kerk Stellenbosch, ds. Daniel Stefanus Botha. Volgens die heersende gebruik is prof. Johan Isaac Marais, ds. Johannes du Plessis en mnr. G. Roux by die Raad van Direkteure gevoeg.

Op daardie stadium het die Raad van Direkteure dit nodig geag om 'n meer aktiewe rol in die bestuur van Pniel te speel aangesien eerw. J.F. Stegmann se liggaamskragte aan die afneem was. Toe het daar 'n sterk gevoel by die inwoners van Pniel gekom om ook inspraak in die bestuur van die Sendingstasie te hê.

In dieselfde jaar is 'n vergadering van die direkteure en erfhouers belê waar 'n paar van die ontevredenes nie alleen die gesag van die direkteure bevraagteken en in twyfel getrek het nie, maar ook beweer het dat hulle self die eienaars van die Sendingstasie was.³² Hulle het verklaar dat hulle vir hul erwe betaal het deur die totale som wat hulle aan huurgeld gestort het. Ook het hulle dit duidelik gestel dat, aangesien hulle geen skuld meer op die nedersetting gehad het nie, hulle geen direkteure meer nodig gehad het nie. Hierop het die direkteure die erfhouers daaraan herinner dat hulle huurders was en dat die eiendomsbewys van die grond aan die Raad van Direkteure behoort het. Hierdie vergadering is in onenigheid en ontevredenheid uiteen.

---

³²

Silberbauer, C.C. 1940: Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 50.

1.5 Die kwessie van grondbesit

Grondbesit in Pniel is gekenmerk deur die okkupasie-regstelsel wat onderskeid getref het tussen grond vir residensiële en tuindoeleindes. Inwoners was verplig om by te dra tot die salaris van die Superintendent, eerw. J.F. Stegmann. Daarbenewens moes die inwoners ook 'n maandelikse huur van drie sjielings betaal totdat die bedrag van agtien pond klaar betaal was en daar maandeliks geen geldelike verpligting op die erfhouers gerus het nie. Dit was die oorspronklike ooreenkoms, maar na 1856 het die betaling van een sjieling en tien pennies per maand 'n permanente voorwaarde geword. Erfhouers het egter in 1905 'n protesvergadering gehou waar besluit is dat hul voorvaders die bedrag van agtien pond betaal het en dat geen verdere betaling sou geskied nie.

Grondbesit was van vroeg af 'n strydpunt tussen Kerk en gemeenskap. Sommige inwoners het daarop gewys dat hulle aanspraak gehad het op die grond omdat hulle dit klaar betaal het, terwyl die direkteure hulle daarop gewys het dat hulle as okkupeerders slegs huurreg gehad het op die grond. Uiteraard het dit baie ontevredenheid by die erfhouers gewek.

Verder het die Raad van Direkteure van Pniel ook reëls en regulasies ten opsigte van orde en regering, kompensasie en die verontagsaming van

gestelde reëls en regulasies ontwerp.³³ Kenmerkend van hierdie periode is die aspekte van sterk beheer en sensuur deur die Kerk van Pniel. Selfs uitsetting was moontlik indien sekere voorwaardes en reëls nie nagekom is nie.

Dit is bepaal dat elke huurder van 'n erf 'n huurkontrak ontvang wat deur die huurder in die teenwoordigheid van twee getuies onderteken moes word. Die bepalings van die huurkontrak was dat niemand toegelaat sou word om danspartye te hou of 'n drankwinkel te open nie. Niemand is toegelaat om sterk drank binne die grense van Pniel te bring nie en elke huurder was verplig om eredienste getrou by te woon. Ook was dit verbode om sonder die Kerkraad se toestemming op eiendom van Pniel bome af te kap, bakstene te maak, gruis te graawe of selfs akkers op te tel. Dit is ook verder bepaal dat die Superintendent verlof moes verleen alvorens enige huurder die reg op sy erf aan 'n ander persoon kon oormak.³⁴

Oor die algemeen was al die erfhouers gedurende die leeftyd van eerw. J.F. Stegmann tevrede met hierdie voorwaardes en het niemand dit ooit betwis, bevraagteken of ontken dat dit die grondslag gevorm het van die kontrak waarvolgens deur erfhouers hulle erwe bewoon het nie. Kort

---

³³ "Report of Inter-Departmental Committee on matters affecting Coloured persons on Coloured Mission Stations, Reserves and Settlements". Voorsitter A.W. Leifeldt, 1947, p. 38.

³⁴ Pniel erfhouers Huurkontrak - afskrif van oorspronklike dokument. Sien Appendiks C.

voor die afsterwe van eerw. J.F. Stegmann het sekere inwoners egter wederstrewig geword oor hierdie huurvoorwaardes.³⁵

Op 14 Januarie 1911 is 'n vergadering van erfhouers belê wat deur vyf-en-vyftig erfhouers bygewoon is. By hierdie vergadering het die erfhouers sterk protes aangeteken teen die Raad van Direkteure. Die vergadering het besluit om nege persone uit eie geledere te kies om as direkteure van Pniel te dien, nl. Stefanus de Wet, Karel Cyster, Jeftha Ontong, Sarel Cyster, Absolom Davids, Jacobus Adam Jason, Jephtha Jefthas, Warie Robyn en Pieter Williams.³⁶ Verder het hulle ingevolge Wet Nr. 3 van 1873 'n beroep gedoen op die Hooggeregshof om hierdie genomineerdes as wettige direkteure en trustees van Pniel te verklaar.

1.5.1 Die Hooggeregshofsaak

Hierdie hofsaak het op Dinsdag 31 Januarie 1911 te Kaapstad 'n aanvang geneem met regter C.G. Maasdorp op die regbank. Die petisie is ingedien deur Garnaat Cyster en Stefanus de Wet.³⁷

Hulle het by die hof aansoek gedoen dat die predikant van Pniel en die nege persone wat deur die erfhouers op 14 Januarie 1911

³⁵ Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press, p. 48.

³⁶ Petisie aan Hooggeregshof van 25 Januarie 1911 deur Garnaat Cyster en Stefanus De Wet. Staatsargief, Kaapstad.

³⁷ Berig in "Cape Times" van Vrydag 3 Februarie, 1911. Staatsargief, Kaapstad.

gekies is as die direkteure van Pniel erken word. Verder het hulle versoek dat die hof moes beslis welke metode in die toekoms gebruik sou word by die aanwysing van nuwe direkteure en ook dat die hofkoste uit die fondse van die Pniel Sendingstasie gedek sou word.

Hierdie petisie is teengestaan deur die Raad van Direkteure, nl. Johannes J. Marais, Daniel Stefanus Botha, Johannes du Plessis en Dirk Cloete Morkel. Laasgenoemdes se verweer was dat die genoemde gekose erfhouers nie die meerderheid van die inwoners van Pniel verteenwoordig het nie. Verder het hulle aangevoer dat, sou die genoemde persone deur die erfhouers aangewys, as direkteure van Pniel erken word, dit net sou lei tot ontevredenheid en skeuring van die Sendingstasie. Hulle het ook die hof versoek om te beslis dat hulle, die dienende direkteure, as direkteure bevestig word.

Interessant is die feit dat daar egter sommige van die erfhouers, by name David Davids, Afrika Manuel, Piet Pietersen, Nicholas van Graan en selfs eerw. P.J. de Bruyn was wat dieselfde mening as die direkteure gehuldig het en so in die hof getuig het.³⁸ Sewe-en-twintig ander erfhouers het ook met hul handtekeninge te kenne

---

³⁸

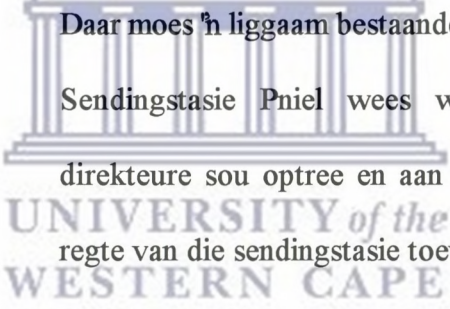
Oorspronklike Hofstukke van Hooggeregshof saak van 1911 voorgelê. Sien Appendiks B. Staatsargief, Kaapstad.

gegee dat hulle bewus was van die bestaan van die Raad van Direkteure en dat hulle met laasgenoemde saamstem dat dit in die belang van al die inwoners van Pniel was dat die status quo ten opsigte van die Raad van Direkteure handhaaf moes word.

1.5.2 Die uitspraak van die Hof

Die hof het sy uitspraak op Vrydag 26 Mei 1911 gegee. Regter Hopley was in die regbank. Laasgenoemde het by regter Maasdorp oorgeneem. Die hof het die volgende beslissing gevel.³⁹

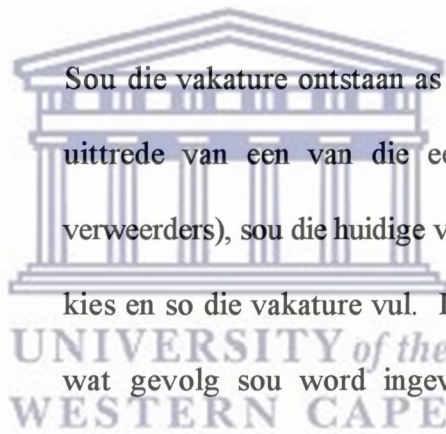
-
- a) Daar moes 'n liggaam bestaande uit agt trusteelede vir die Sendingstasie Pniel wees wat dan terselfdertyd as direkteure sou optree en aan wie al die eiendomme en regte van die sendingstasie toevertrou sou word.
  - b) Al hierdie persone moes van blanke afkoms en van die Protestantse geloof wees.
  - c) Die vier verweerders moes vier van die trusteelede wees.
  - d) Die oorblywende trusteelede moes as volg gekies word: drie deur die erfhouers van die Sendingstasie en een deur

³⁹

Oorspronklike hofstuk van 1911 Hooggeregshofsaak. Sien Appendiks A. Staatsargief, Kaapstad.

die lidmate van die Kerk te Pniel, ongeag of laasgenoemde 'n Kerk van die Apostoliese Unie sou bly of in die toekoms sou verkies om by enige ander genootskap van hul keuse aan te sluit.

- e) Sou daar te eniger tyd 'n vakature in enige van die komponente van die Raad van Trustees ontstaan, moes sodanige vakature soos volg gevul word:

Sou die vakature ontstaan as gevolg van die afsterwe of uittrede van een van die eerste vier trusteelede (die verweerders), sou die huidige verweerders 'n nuwe trustee kies en so die vakature vul. Dit sou die prosedure wees wat gevolg sou word ingeval van 'n vakature. Die nuutgekose trusteelede sou dan dieselfde regte geniet om latere vakatures te vul.

Sou die vakature ontstaan deur die afsterwe of uittrede van 'n verteenwoordiger van die erfhouers of die Kerk, sou dieselfde prosedure geld sodat daar altyd drie trusteelede sou wees wat die erfhouers verteenwoordig en een wat die Kerk verteenwoordig, sowel as vier verteenwoordigers, wat die verweerders sou wees.

- f) Ingeval van 'n dooie punt omrede die partye gelykop verdeel was in enige saak en geen meerderheid van stemme verkry kon word nie, moes die resident-Landdros van die distrik ingeroep word as 'n addisionele trustee lid om as voorsitter by so 'n vergadering van die trustees op te tree.
- g) Sodanige landdros sou 'n beslissende stem hê.
- h) Daar moes jaarliks twee vergaderings van die Raad van Trustees te Pniel gehou word. Die datums van die vergaderings sou deur die trustees self vasgestel word;
- i) Die verkiesing van die verteenwoordigers van die erfhouers en die Kerk moes so gou doenlik plaasvind en voor 31 Augustus 1911 afgehandel wees.
- j) Die eerste vergadering van die nuut verkose Raad van Trustees moes gedurende September 1911 gehou word.
- k) Eerw. Johannes du Plessis (een van die verweerders) moes sodanige vergadering belê.
- l) Die koste van die regsding, insluitende die koste van die aansoek wat op 21 Februarie 1911 gedien het, en alle

ander koste aan beide kante gedek sou word uit die opgehoopte fondse van die Sendingstasie.

Alhoewel hierdie hofsak 'n baie onaangename gebeurtenis in die geskiedenis van Pniel was en tot 'n groot mate verdeeldheid onder die erfhouers tot gevolg gehad het, soos alreeds in hierdie afdeling genoem, het dit die voordeel ingehou dat die erfhouers as oorwinnaars uit die stryd getree het om seggenskap in hul eie sake te verkry. Die vrese van die verweerders dat die insluiting van verteenwoordigers van die inwoners van Pniel tot verdeeldheid en onmin sou lei, was ongegrond, aangesien hierdie verteenwoordigers vir die erfhouers en die Kerk heeltemal aanvaarbaar was.

UNIVERSITY of the
WESTERN CAPE

Konflik tussen die Kerk en die Raad van Beheer oor die toekenning van fondse het 'n ander turksvy in die gemeenskap geword. Die Kerk wou terugkeer na die ou orde, soos in die tyd van eerw. J.F. Stegmann, toe die Kerk alleen seggenskap gehad het in die sake van die Sendingstasie. Elke inwoner van Pniel was verplig om die bedrag van een pond per jaar aan die trustees te betaal. Die trustees moes weer op hul beurt hierdie geld aan die Kerk oorbetaal.

Benewens hierdie bedrag moes die geregistreerde inwoners een pond en tien sjelings en die bywoners agtien sjelings per jaar aan die trustees betaal. Die trustees het dan twee derdes van hierdie inkomste aan die Kerk oorbetaal. Gevolglik het die trustees baie min fondse gehad vir eie gebruik. Vir dertig jaar het die Kerk dus twee honderd pond op hierdie wyse ontvang.

Hierdie Raad van Beheer deur die hof benoem, het van 1911 tot 1915 gedien waarna die Pniel Sendingstasie onder beheer van die Wet op Sendingstasies en Meentreserwes, Nr. 29 van 1909 gekom het. Dit het geskied deur Proklamasie Nr. 78 van 1915.⁴⁰

1.6 Die Kerk en die plaaslike owerheid

Soos alreeds genoem, is die Sendingstasie Pniel gestig ten einde die kleurlinge en slawe in die omtrek van elementêre skoolopleiding en geestelike onderrig te voorsien. Daar was egter ook 'n ander motief vir die stigting van Pniel, naamlik om die kleurlinge en slawe daar in die boerdery bedrewe te maak sodat die plaasboere op die omliggende plase van nuttige werkers voorsien kon word.⁴¹ Die ligging van Pniel is ook sodanig dat hierdie plaaswerkers 'n woonplek sou hê waar hulle

⁴⁰ "Report of Inter-Departmental Committee on matters affecting Coloured persons on Coloured Mission Stations, Reserves and Settlements". Voorsitter A.W. Leifeldt, 1947, p. 38. Universiteit van Wes-Kaapland Biblioteek.

⁴¹ Silberbauer, C.C., 1940: Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent, Citadel Press, p 42.

terselfdertyd onder streng beheer kon woon. 'n Tuisland-idee is dus hier geskep.

Uit Silberbauer se weergawe van die ontstaansgeskiedenis en beheer van Pniel is dit baie duidelik dat die nuutgestigte Kerk 'n belangrike rol in die bestuur van Pniel gespeel het.

Eerwaarde J.F. Stegmann was een van die leidende lede van die Raad van Direkteure van Pniel. Dit is ook alreeds vermeld dat eerw. J.F. Stegmann vir die duur van sy geestelike bearbeiding te Pniel van sewe-en-sestig jaar die verantwoordelikheid van die bestuur en administrasie moes dra. Die Raad van Direkteure het hierdie groot en verantwoordelike taak aan sy bekwame hande toevertrou en het hom af en toe met raad en ondersteuning bygestaan. Hy was dus tot en met sy sterfte die verteenwoordiger van die Kerk op die Raad van Direkteure. Dit was eers toe hy weens ouderdom en swak gesondheid in 1910 oorlede is dat die Raad van Direkteure besef het dat hulle 'n meer aktiewe rol in die bestuur van Pniel moes speel.

Ook is dit alreeds genoem dat die toekenning van fondse 'n konflikpunt tussen die Kerk en die bestuur geword het. Die Raad van Trustees het as rede vir hul ontevredenheid aangevoer dat hulle fondse ontvang het waarvan twee derdes aan die Kerk oorbetaal moes word, terwyl hulle self fondse benodig het vir die bestuur van die Sendingstasie.

'n Verdere bewys dat die Kerk 'n groot rol in die bestuur en ontwikkeling van Pniel gespeel het, was die feit dat eerw. J.F. Stegmann baie streng opgetree het ten opsigte van die nakoming van die voorwaardes waaronder die erfhouers daar gewoon het. A.W. Leifeldt het in sy 1947-verslag aanbeveel dat die Kerk versoek word om van hierdie voorwaardes te verlig. Hy het verder aanbeveel “that arrangements be made with the Church to relax the restrictions relating to liquor and dancing, in the sense that persons who commit minor infringements in this connection, should not lose their possessions”.⁴²

1.7 Plaaslike Bestuur te Pniel

Soos reeds genoem, het die Pniel Sendingstasie onder beheer van die Wet op Sendingstasies en Meentreserwes, Nr. 29 van 1909 gekom. Dit het in 1915 deur Proklamasie 78 van 1815 geskied. Hierdie proklamasie het vereis dat 'n plaaslike Raad van Bestuur op Pniel gekies word.

Hierdie Raad van Bestuur is in 1916 gekies en het hulle eerste Raadsvergadering op Vrydag 27 Oktober, 1916 gehou.⁴³ Die Raad is soos volg gekies:

⁴² “Report of Inter-Departmental Committee on matters affecting Coloured persons on Coloured Mission Stations, Reserves and Settlements”. Voorsitter A.W. Leifeldt, 1947, p. 38. Universiteit van Wes-Kaapland Biblioteek.

⁴³ Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 27 Oktober 1916.

Twee lede uit die permanente Raad van Direkteure en twee lede uit die meerderheid van die geregistreerde erfhouers. Die voorsitter van die Raad sou altyd die resident-landdros van Paarl wees.⁴⁴ 'n Vertrek aan die kant van die pastorie is gebruik as kantoor vir die eerste gekose Raad van Bestuur.

Een van die verantwoordelikhede van die Raad van Bestuur was om die bydrae tot die predikant se salaris te kollekteer. Hierdie bydrae is soos volg saamgestel:

Erfhouers	:	een pond per jaar
Hoofde van gesinne	:	twaaif sjielings per jaar
Huurders van senderwe	:	drie pond per jaar
Hoofde van gesinne wat onder-huurders was:		agt sjielings per jaar.

ñAddisionele bedrag van ses sjielings vir algemene uitgawes is ook vereis.

Hierdie geld moes by ontvangs aan die Kerk oorbetaal word. Die eerste sekretaris van die Raad van Bestuur was ene Barend P Davy en die eerste tesourier was Jacob Cyster.⁴⁵

Die lys van regulasies waarvolgens Pniel bestuur sou word, het die volgende sake gereël:

⁴⁴ Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 27 Oktober 1916.

⁴⁵ Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 27 Oktober 1916.

- die hou van vergaderings
- die oprigting van nuwe geboue en verbetering van bestaande geboue
- huise wat nadelig was vir die gesondheid
- die verbied van plakkery
- die verkoop van klei, stene, vuurhout en hout vir bouwerk
- toelating van persone tot die gemeenskap op Pniel
- vuil water, nagvuil of rommel, aangesien dit die gesondheid van inwoners nadelig kon affekteer
- dooie diere en diere met aansteeklike siektes
- gras en struik op die sendingstasie
- die gebruik van lopende water vir geregistreerde erfhouers
- leibeurte en die rol van die waterfiskaal
- die plig van die erfhouer ten opsigte van die skoonmaak en instandhouding van die erf
- die betaling van jaarlikse foie deur erfhouers en onderverhuurders;
- die gebruik van die opgaardam
- optrede teen erfhouers wat 'n gesondheidsgevaar daarstel
- die woonregte van 'n bejaarde, sieklike manspersoon
- die verkoop en gebruik van sterk drank op die sendingstasie
- die instandhouding van die strate
- die beheer oor fondse van die Raad
- die verkiesing en beroeping van 'n leraar

- die aanstelling en besoldiging van 'n dagskoolonderwyser
- die verbreking van hierdie regulasies, skuldigbevinding van enige persoon wat hierdie regulasies oortree en die strafmaatreëls wat hiermee verband hou ⁴⁶

Hierdie regulasies, wat deur hierdie eerste Raad van Bestuur as basis vir hul bestuurstaak gebruik is, is baie streng gehandhaaf en erfhouers het hulle selfs aan uitsetting uit die Sendingstasie blootgestel, sou hulle dit herhaaldelik verbreek het.

---

⁴⁶

Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 27 Oktober 1916.

HOOFSTUK 2

DIE VERHOUDING TUSSEN KERK EN BESTUURSRAAD 1917-1930

2.1 Gemeente maak keuse ten opsigte van Kerkgenootskap

Soos reeds in die vorige hoofstuk genoem, het die gemeente te Pniel as 'n onafhanklike Kerk, d.w.s. met geen genootskapsverbintnisse nie, gefunksioneer. Dit was so kragtens 'n besluit van die gemeente op 'n vergadering gehou op 19 Julie 1910.⁴⁷

Die gemeente het egter op 'n vergadering van 19.5.1917 besluit om by die “Congregational Union of South Africa” aan te sluit.⁴⁸ Hierdie vergadering is deur agt-en-vyftig geregisteerde erfhouers en gemeentelede bygewoon. Een-en-veertig lede het besluit om by die “Congregational Union of S.A.” aan te sluit, terwyl veertien gestem het dat die gemeente as 'n Kerk van die Apostoliese Unie moes aanbly.⁴⁹

Op 'n daaropvolgende gemeentevergadering gehou op 28 Julie 1917 onder voorsitterskap van eerw. W. Angus, Sekretaris van die “Western District

⁴⁷ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 19 Julie 1910. N.G. Kerkargief, Kaapstad..

⁴⁸ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 19 Mei 1917. Sien Appendiks G. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

⁴⁹ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 19 Mei 1917. N.G. Kerkargief, Kaapstad

Association” van die “Congregational Union of S.A.”, het die gemeente die Grondwet van laasgenoemde genootskap aanvaar. Tydens dieselfde vergadering is Jeftha Christian Jefthas, Carl Raymond Cyster en David Stephen Cyster gekies as die plaaslike trustees van die Pniel gemeente. Hierdie gekose trustees sou saam met die trustees van die “Congregational Union of S.A.” optree as die Raad van Trustees met die voorsitter van die Genootskap as permanente voorsitter met ’n beslissende stem.⁵⁰

By die jaarlikse sinode van die “Congregational Union of S.A.” gehou te Kaapstad vanaf 11 tot 22 Oktober 1917, is die Pniel gemeente amptelik aanvaar as ’n gekonstitueerde gemeente van die genoemde genootskap. Die Pniel gemeente is verteenwoordig deur mnr P.F. Williams, ’n Kerkraadslid.⁵¹

UNIVERSITY of the
WESTERN CAPE

2.2 Die “Congregational Union of South Africa” (C.U.S.A.)

Die geskiedenis van hierdie Kerkgenootskap het begin met die stigting van die “Evangelical Voluntary Union” in 1859. Twee baie belangrike ontwikkelinge wat hierdie stigting voorafgegaan het, was die volgende:

- (i) Eerstens was die Kerke wat deur die Londense Sendinggenootskap (LMS) in Suid-Afrika gestig is, sterk

⁵⁰ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou 28 Julie 1917. Sien Appendiks H. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

⁵¹ Notule van die Sinode van Congregational Union of South Africa gehou op 18 Oktober 1917. Sien Appendiks I. Congregationalkerk Argief, Johannesburg.

aangemoedig om selfversorgend te word. Op daardie tydstip het die LMS gebuk gegaan onder 'n swak ekonomie en dus finansiële probleme ondervind. Aangesien hul finansies begin opdroog het, is 'n eerw. J.J. Freeman na Suid-Afrika gestuur om die verskillende Londen Sendinggenootskap-sendingstasies te besoek. Volgens G.P. Ferguson het die brief met instruksies wat hy met hom saamgehad het so gelui: "We are constrained to urge upon the Mission Churches and congregations the duty of making every possible effort towards self-supporting, and thus leaving the resources of the Society free for the extension of the Gospel in populus regions not hitherto visited by the messengers of Salvation."⁵²

Eerw. J.J. Freeman is in 1855 opgevolg deur William Ellis wat met dieselfde boodskap na die sendingstasies gekom het. Die gemeentes te Philippolis, Dysselsdorp, Oudtshoorn en George het toe gedurende dieselfde jaar selfversorgende status aanvaar.⁵³

Die uitdaging om onafhanklik van die LMS te funksioneer en van Suid-Afrikaanse evangeliedenaars gebruik te maak eerder as van

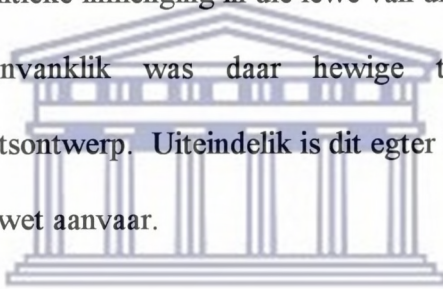
---

⁵² Ferguson, G.P. 1940: The story of the Churches of the Congregational Union of South Africa. Pretoria, A.H. Fisher & Sons, p. 27.

⁵³ Ferguson, G.P. 1940: The story of the Churches of the Congregational Union of South Africa. Pretoria, A.H. Fisher & Sons, p. 31.

oorsese sendelinge het gelei tot 'n proses wat hom geleidelik in die volgende aantal jare voltrek het.

- (ii) Die tweede ontwikkeling staan in verband met ene Saul Solomon, 'n diaken van die "Union"⁵⁴ Kerk te Kaapstad en parlamentslid. In 1854 het hy die "Voluntary Bill" in die Parlement voorgelê. Hierdie wetsontwerp het ten doel gehad om weg te doen met alle staatsondersteuning en toelaes aan Kerke omdat dit moontlik politieke inmenging in die lewe van die Kerke tot gevolg kon hê. Aanvanklik was daar hewige teenkanting teen hierdie wetsontwerp. Uiteindelik is dit egter in 1875 deur die Parlement as wet aanvaar.

Hierdie twee verwickelinge het onder Kerke en predikante 'n bewustheid aangewakker van 'n behoefte aan wedersydse ondersteuning, koördinerings van die werk en die verdeling van geldelike middele.

Voortspruitend uit 'n informele samekoms in Cradock in 1857, het eerww. B. Taylor, E. Solomon en T.D. Philip 'n vergadering belê waarop die moontlikheid van die stigting van 'n alliansie van Kerke ondersoek kon word. Hierdie vergadering is op 12 en 13 Oktober 1859 op Grahamstad gehou en is bygewoon deur veertien predikante en sewe lekepredikers.

54

"Union" Kerk is 'n gemeente van die 'Congregational Union of South Africa' wat hierdie naam vir hul gemeente gekies het.

Die “Union of Voluntary Evangelical Churches in South Africa” is op hierdie vergadering gestig. Laasgenoemde sou vanaf 1861 jaarliks ontmoet.⁵⁵

By die 1861-vergadering is egter besluit om die naam te verander na “The Evangelical Voluntary Union” met die klem op “evangelical” eerder as “voluntary”.⁵⁶ Hierdie organisasie het hul sterk verbind tot die verkondiging van die evangelie, die stigting van nuwe Kerke, die onafhanklikheid van die plaaslike Kerk, hulpverlening aan swakker gemeentes deur sterker gemeentes, en die opleiding van predikante. Laasgenoemde het beslis prioriteit geniet. Hierdie Unie was verdeel in drie distrikte, nl. die Oostelike Distrik, gesetel in Port Elizabeth, die Westelike Distrik, gesetel in Kaapstad en die “Kaffrariëse Distrik, gesetel in King Williamstown.

By die 1877-vergadering van die Unie te Port Elizabeth is daar egter besluit om die naam te verander. Op hierdie wyse het die “Congregational Union of South Africa” met Edward Solomon as voorsitter en T.D. Philip as sekretaris tot stand gekom. Interessant is die feit dat Edward Solomon

---

⁵⁵ Ferguson, G.P., 1940: The story of the Churches of the Congregational Union of South Africa. Pretoria, A.H. Fisher & Sons, p. 38.

⁵⁶ Ferguson, G.P., 1940: The story of the Churches of the Congregational Union of South Africa. Pretoria, A.H. Fisher & Sons, p 40.

se dogter Emily die eerste vrou was wat tot voorsitter van die Unie gekies is. Dit was in 1937.⁵⁷

Sewe-en-twintig Kerke was verbonde aan die Unie met vier duisend lede en hul jaarlikse inkomste was ongeveer drie honderd-en-vyftig pond. Nieteenstaande die feit dat dit 'n Unie was, het dit nog steeds sy karakter as 'n vrywillige liggaam ("voluntary association") behou met geen wetlike outoriteit oor die plaaslike lidkerke nie. Volgens Ferguson het hul grondwet selfs voorsiening gemaak vir die akkommodering van Kerke wat nie "Congregational" was nie.

Na 'n bestaan van meer as honderd jaar het die "Congregational Union of South Africa" besluit om met die "American Board Mission" en die Londen Sendinggenootskap saam te smelt en in Oktober 1969 het die United Congregational Church of Southern Africa" te Durban tot stand gekom. Laasgenoemde bestaan vandag nog.

2.3 Redes vir aansluiting by "Congregational Union of South Africa"

Soos reeds genoem, het die Pniel gemeente in 1910 besluit om liever 'n onafhanklike Kerk te bly as om by die N.G. Kerk aan te sluit. Hierdie besluit was geneem ten spyte van die aanmoediging van lede van die Raad

---

⁵⁷ Ferguson, G.P., 1940: The story of the Churches of the Congregational Union of South Africa. Pretoria, A.H. Fisher & Sons, p. 73.

van Direkteure, wat toevallig almal N.G. predikante was, om by die N.G. Kerk aan te sluit.

Dit kan redelikerwys aanvaar word dat hierdie besluit geneem juis geneem is omdat die erfhouers en gemeentelede te Pniel so sterk teen die Raad van Direkteure gekant was en hulle heel moontlik nie met die N.G. Kerk kon vereenselwig nie.

Soos reeds in Hoofstuk 1 genoem, was dr. J.J. Philips, 'n Congregational predikant, ook betrokke by die Apostoliese Unie. Dit kan ook aanvaar word dat hy op een of ander stadium tydens die bestaan van die Apostoliese Unie die gemeente te Pniel beïnvloed het. Dit mag heel moontlik die gemeente se besluit om by die "Congregational Union of South Africa" aan te sluit, beïnvloed het.

'n Verdere rede vir hierdie besluit mag spruit uit die getuienis van ene Pieter Festus Willemsse in die Hooggeregshofsaak van 1911.⁵⁸ In sy verklaring meld Willemsse dat hy onder Kerksensuur geplaas was deur Eerw. J.F. Stegmann. Gedurende sy sensuur het hy die Congregational gemeente te Franschhoek besoek. Hy spreek ook die wens uit dat Pniel se gemeente met die genoemde gemeente te Franschhoek sal verenig.

---

⁵⁸

Beëdigde verklaring van P.F. Willemsse by die Hooggeregshofsaak van 1911. Staatsargief, Kaapstad.

Andries Cyster, ñ broer van Garnaat Cyster, het ook in die Hofsaak van 1911 getuig dat hy deur eerw. J.F Stegmann onder sensuur geplaas was en ook hy het die Congregational Kerk te Franschhoek en die Paarl besoek.⁵⁹

Beide Pieter Festus Willemse en Andries Cyster het uiteraard nader kennis gemaak met die Congregational Kerk en sy Kerkregering en mag heel moontlik daartoe aangetrokke gevoel het. Hul insette by die 1917 vergadering, waar besluit was by welke genootskap die Pniel gemeente sou aansluit, kon heel moontlik ook ñ groot invloed gehad het.

Paarl en Franschhoek is nie ver van Pniel geleë nie. Dit kan ook geredelikerwys aanvaar word dat daar kontak tussen hierdie drie gemeentes was. In die proses kon die gemeentelede van Pniel kennis gemaak het met die Congregational Kerk beginsels en daartoe aangetrokke gevoel het.

Dit alles kon die Pniel gemeente se besluit beïnvloed het om by die “Congregational Union of S.A.” aan te sluit in plaas van by die N.G. Kerk of enige ander Kerkgenootskap.

---

⁵⁹

Beëdigde verklaring van P.F. Willemse by die Hooggeregshofsaak van 1911. Staatsargief, Kaapstad.

By  n spesiale vergadering gehou op 9 Februarie 1918 is  n Grondwet vir die Kerk te Pniel deur die gemeente opgestel en aanvaar. Hierdie grondwet was bedoel om beheer oor die gemeente en die lede van die gemeente uit te oefen.⁶⁰

Omdat die Kerk as die moeder van die gemeenskap beskou is, het dit  n baie belangrike rol gespeel. Die dienste wat die Kerk in die gemeenskap gebied het, en wat geestelik en maatskaplik van aard was, is dan ook baie hoog geskat.⁶¹ Hierdie dienste word tot vandag toe deur die Kerk te Pniel aan die inwoners gebied.

2.4 Die verhouding tussen die Kerk en Bestuursraad, 1916 - 1930

Gedurende die jare 1916 en 1930 het daar  n baie gesonde verhouding bestaan tussen die Kerk en Bestuursraad van Pniel. Dit is baie duidelik dat die Bestuursraad dit as een van sy verantwoordelikhede beskou het om die belange van die Kerk te beskerm en te bevorder.

Die Bestuursraad het in hul regulasies voorsiening gemaak dat net een Kerk te Pniel sal bestaan.⁶² Hierbenewens was eersgenoemde ook verantwoordelik vir die herstel en instandhouding van die Kerkgebou, die

⁶⁰ Grondwet van die Pniel Congregationalkerk.

⁶¹ Louw, P.J. 1950 M.A. Tesis : Pniel -  n Gemeenskapstudie van  n Sendingstasie. Universiteit van Stellenbosch, p. 36. Ongepubliseer - Universiteit van Stellenbosch Biblioteek.

⁶² Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 12 Januarie 1921.

pastorie en die Kerkskool.⁶³ Selfs nuwe leraars was deur die Bestuursraad verwelkom.⁶⁴

Op 'n stadium is dit onder die Bestuursraad se aandag gebring dat Kerkdienste in 'n sekere erfhouer se woning gehou was deur persone van buite Pniel. Aangesien dit strydig was met Proklamasie 76 van 1915, het die Bestuursraad die skuldiges beveel om hul Kerkdienste te staak. So nie, sou h interdik, met koste, teen hulle verkry word.⁶⁵

Die erfhouers, hoofde van families en huurders se bydraes tot die leraar se salaris was aan die Bestuursraad betaalbaar. Laasgenoemde het hierdie geld dan aan die trustees van die Kerk oorbetaal.⁶⁶

Aangesien die Kerk so sterk gekant was teen die gebruik van sterk drank op die Sendingstasie, het die Bestuursraad baie streng teen skuldiges opgetree. Polisie-ondersoeke is dikwels gelas en uitsetting uit die Sendingstasie het dikwels gevolg.

Heel dikwels het die Kerk gevalle van onsedelikheid en wederregtelike vestiging op die Sendingstasie van nie-erfhouers onder die Bestuursraad

---

⁶³ Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 10 Februarie 1917.

⁶⁴ Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 20 Augustus 1921.

⁶⁵ Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 27 Oktober 1916.

⁶⁶ Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 11 Februarie 1922.

se aandag gebring. In reaksie hierop het laasgenoemde onmiddellik opgetree.⁶⁷

Die Kerk het in 1921 besluit op oordrag van al sy eiendomme, nl. die Kerkgebou, die pastorie met tuin, skool- en buitegeboue en die Kerkplein.⁶⁸ Uiteraard moes die Bestuursraad toestemming tot so 'n stap verleen. Op 'n vergadering van die Bestuursraad ongeveer 'n jaar later is die volgende resoluëie eenparig geneem: "That this Board places on record it's approval of the intention of the Congregational Church, Pniel, to apply to the Supreme Court for leave to borrow or raise on mortgage of the property directed to be transferred to them by order of the said Court the sum of 300 pounds to pay the costs to be incurred in connection with the taking of such transfer and to repay to the Congregational Union of South Africa the sum lent and advanced by it to assist the Church in adjusting cost of the Supreme Court proceedings on which such order was granted."⁶⁹

Die Kerk, op sy beurt, het ook 'n bydrae gelewer tot die ontwikkeling van die Sendingstasie. Eersgenoemde het onder andere 'n vertrek aan die Pastorie aan die Bestuursraad beskikbaar gestel vir gebruik as eerste

---

⁶⁷ Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 21 Februarie 1923.

⁶⁸ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 3 Maart 1921 -N.G. Kerkargief, Kaapstad..

⁶⁹ Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 9 September 1922.

Bestuursraadskantoor. 'n Landmeter is aangestel om die Sendingstasie se grond uit te meet teen 'n koste van vyf-en-sewentig pond. Die Bestuursraad kon weens 'n gebrek aan fondse nie dié koste dra nie. Die Kerk het toe, op aanbeveling van die erfhouers, drie erwe wat aan laasgenoemde behoort het verkoop en sodoende die landmeter se koste gedek.⁷⁰

Gedurende 1918 het die Bestuursraad weereens as gevolg van 'n gebrek aan fondse by die Kerk om 'n lening van vier-en-veertig pond aangeklop om die Afdelingsraad se belastingheffing te betaal.⁷¹

Die Kerk het ook dikwels 'n beroep op die Bestuursraad gedoen om die reëls teen drank en dans strenger toe te pas. Op hierdie wyse het die Kerk en die Bestuursraad hand aan hand saamgewerk ter ontwikkeling van die Sendingstasie. Dit het uiteraard meegewerk tot die effektiewe oplossing van menige probleme in Pniel.

2.5 Kerklike werksaamhede te Pniel

2.5.1 Dienste van suiwer Godsdienstige aard

2.5.1.1 Eredienste

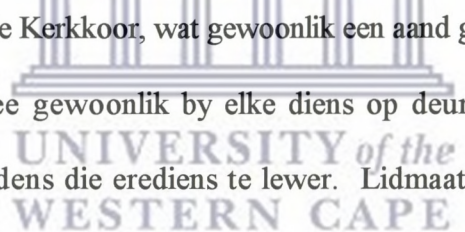
---

⁷⁰ Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 27 Oktober 1916.

⁷¹ Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 27 Oktober 1916.

Twee Kerkdienste, 'n oggend- en aanddiens word gereeld elke Sondag in die Kerkgebou gehou. Daar is, onder andere, besluit om een diens per maand in Engels te hou.⁷² Hierdie eredienste word in die reël deur die plaaslike leraar waargeneem, dog in sy afwesigheid tree 'n Kerkraadslid op. Bywoning van die eredienste is verpligtend. Gedurende 1924 is 'n besluit deur die gemeente geneem dat lidmate wat vir ses maande of langer van eredienste afwesig is, hulle aan Kerksensuur blootstel. Nuwe lede wat hul intrek op Pniel geneem het, word ook gewoonlik by eredienste amptelik in die Kerk verwelkom.

Die Kerkkoor, wat gewoonlik een aand gedurende die week oefen, tree gewoonlik by elke diens op deur een of meer sangstukke tydens die erediens te lewer. Lidmaatskap van die Kerkkoor is oop vir mans en vroue van enige ouderdom.

Die Heilige Avondmaal word gewoonlik op die eerste Sondag van die maand by beide oggend-en aanddienste gevier. Slegs goedstaande lede van die gemeente word by die Avondmaal toegelaat.

72

Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 20 Julie 1918. N.G. Kerk Argief, Kaapstad.

Op 'n gemeentevergadering gedurende 1918 is besluit dat nagmaalgangers voortaan nagmaalkaartjies sou ontvang. Hierdie kaartjies moes lidmate voor die nagmaaldiens in die konsistorie afhaal en op 'n spesifieke tyd gedurende die diens in 'n kollektiebord plaas. Dit sou as bewys dien dat die lid by die Avondmaal teenwoordig was.⁷³

2.5.1.2 Sondagskool

Die Sondagskool is bedoel vir kinders van skoolgaande ouderdom. Sondagskoolkinders word in ouderdomsgroepe ingedeel. Die Sondagskoolpersoneel bestaan gewoonlik uit dagskoolonderwysers wat gewillig is om in dié hoedanigheid op te tree.

UNIVERSITY of the
WESTERN CAPE

2.5.1.3 Die katekisasieklas

Hierdie klasse word gewoonlik deur die leraar self waargeneem. In hierdie klas word voornemende lidmate tot volle lidmaatskap opgelei en voorberei. Die klas duur gewoonlik 'n jaar, waarna katekisant by 'n spesiale aannemingsdiens volle lidmaatskap van die gemeente ontvang.

2.5.1.4 Vrouevereniging

⁷³

Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 30 November 1918. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

Hierdie organisasie bestaan grotendeels uit die meer senior vroue in die gemeente. Hulle vergader gewoonlik een maal per week en word deur die pastoriemoeder gelei. Gewoonlik neem hulle die leiding tydens Kerkbasaars en ander Kerklike funksies waar verversings benodig word. Hulle gaan dikwels in die gemeente uit om bidure te hou by die huise van oues van dae en siekes.

2.5.1.5 Begrafnisdienste

Die leraar is verantwoordelik vir alle begrafnisse van gemeentelede. Hierdie taak kan egter ook aan 'n diaken opgedra word. Die begrafnisdienst van alle lidmate word in die Kerkgebou gehou, waarna daar beweeg word na die begraafplaas vir die teraardebestelling.

UNIVERSITY of the
WESTERN CAPE

Die begraafplaas is deur die gemeente te Pniel ingewy op die derde Sondag in November 1923.

Op 'n gemeentevergadering is 'n besluit geneem om ses pennies by elke huisgesin te kollekteer om die begraafplaas skoon te maak.⁷⁴

Op 'n daaropvolgende gemeentevergadering is besluit om 'n diaken aan te stel met die uitsluitlike doel om fondse in te samel vir die

⁷⁴

Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 25 Julie 1927. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

skoonmaak van die begraafplaas. Laasgenoemde is ook later omhein.⁷⁵

2.5.1.6 Die Jeugvereniging

'n Jeugvereniging is in 1922 in die gemeente gestig. Alle jongmense van die gemeente word aangemoedig om by hierdie vereniging aan te sluit. Hulle ontmoet een maal per week en het 'n weeklikse program wat bestaan uit Bybelstudie en speletjies. Huisbesoek aan siekes, veral in hospitale, is een van hul doelstellings.

2.5.1.7 Die Kerkbrigade

Hierdie liggaam bestaan uit twee afdelings, naamlik die Seunsbrigade wat in 1944 gestig is, en die Meisiesbrigade wat in 1960 gestig is.

Alle brigadelede word geïdentifiseer deur 'n uniform wat bestaan uit 'n vloodblou hemp, broeke, dasse en pette. Hul aktiwiteite word twee dae per week beoefen.

Op die derde Sondag van elke maand word 'n gesamentlike Kerkparade gehou.

⁷⁵

Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 25 Augustus 1926. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

Die plaaslike leraar is gewoonlik die kapelaan van die brigade. 'n Blaasorkers maak ook deel uit van hierdie brigade.

2.5.2 Gemeenskapdienste

2.5.2.1 Die Skool

Die oorspronklike skool op Pniel is deur eerw. J.F. Stegmann kort na sy aankoms daar in 1843 begin. Hierdie skool het met verloop van tyd ontwikkel en groter geword.

Die skool was gedurende daardie tyd onder Kerklike beheer met staatsteun. Omdat dit 'n Kerkskool was, het dit onder die Kerk se bestuur gestaan. 'n Skoolkomitee, bestaande uit drie lede is in 1926 gekies.⁷⁶

UNIVERSITY of the
WESTERN CAPE

Die Kerk het die skoolgebou tot die beskikking van 'n hele aantal buite- organisasies gestel. Die plaaslike voetbal- en krieketklub kon hul vergaderings en selfs konserte in die skoolgebou hou.⁷⁷

Die hou van bioskoopvetonings was egter geweier.⁷⁸

⁷⁶ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 23 Augustus 1926. N.G. Kerkargief, Kaapstad

⁷⁷ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 23 Junie 1921. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

⁷⁸ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 27 Oktober 1927. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

Konserte deur die skool en selfs die Kerk is ook in die skoolgebou gehou. Die voorwaarde vir die gebruik van die skool was dat die betrokke instansies hul eie beligting moes voorsien en toesien dat die gebou in 'n netjiese toestand gelaat word.

Op 'n gemeentevergadering gedurende 1924 is besluit dat die Kerk alles wat die skool benodig het, sou voorsien.⁷⁹

Gedurende 1927 het die gemeente besluit om vryboeke aan alle leerlinge te gee. Die skool het dus gereeld basaars en konserte gehou ook om fondse in te samel.⁸⁰

In 1929 is daar besluit dat toestemming van die skoolkomitee verkry moes word vir die huur van die skool, terwyl die Kerk sy beheer oor die skool sou behou.

2.5.2.2 Sorg vir behoeftiges in hospitale

Die Kerk het ook omgesien na die minderbevoorregtes in die gemeenskap. Om fondse vir hierdie doel in te samel, het die gemeente in 1923 besluit om 'n bussie by die Kerkdeur te plaas

⁷⁹ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 27 Oktober 1927. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

⁸⁰ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 27 Oktober 1927. N.G. Kerkargief, Kaapstad

waarin ñ gereelde bydrae ten behoeve van dié fonds deur gemeentelede gemaak kon word.

Hulpbehoewendes moes slegs by die Kerkraad om hulp kom aanklop. Hulp is dan namate die behoefte verleen.⁸¹

Gedurende 1924 besluit die gemeente ook om finansiële hulp aan hospitale te verleen. ñ Gereelde spesiale kollekte is vir hierdie doel gehou en ñ bedrag van tien sjielings is gereeld aan hospitale gestuur.⁸²

Die volgende besluite is ook deur die gemeente geneem:

1. Op 28.8.1919 het die gemeente besluit dat geen huwelike op Sondag voltrek sou word nie.
2. Op 22.2.28 is besluit dat geen pieknieks op Sondag deur inwoners of besoekers aan Pniel toegelaat sou word nie. Die leraar is versoek om hierdie besluit in die "Times" en Late Argus" te laat publiseer.

---

⁸¹ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 26 November 1924. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

⁸² Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 26 November 1924. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

3. Op 25.8.1929 is besluit om 'n tennisbaan op die “werf” (Kerkplein) te bou. 'n Tennisklub is deur die leraar, Eerw. Craig, gestig en hy het spelers self afgerig.⁸³

---

⁸³

Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 25 Augustus 1929. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

HOOFSTUK 3

KERK EN GEMEENSKAPSONTWIKKELING

GEDURENDE 1930 -1950

Inleiding

Aangesien die Kerk oor die nodige middele beskik het om te voorsien in die behoefte aan onderwys en sport- en ontspanningsgeriewe, was hy altyd geredelik gewillig om die gemeenskap in hierdie verband te ondersteun. Op hierdie wyse het die Kerk ook opheffingswerk in die gemeenskap verrig.

3.1 Skool

Soos reeds in 'n vorige hoofstuk genoem, was die Kerk die beherende liggaam van die skool te Pniel. Aangesien die Kerk dit as sy plig geag het om 'n diens aan die gemeenskap van Pniel te lewer, was die Kerk baie tegemoetkomend ten opsigte van die beskikbaarstelling van die skool aan die gemeenskap. Die skoolsaal was die enigste perseel wat geskik was vir die hou van funksies van die verskillende gemeenskapsorganisasies. Die skool is gebruik vir skoolkonserte, maar dikwels ook vir ander funksies van gemeenskapsorganisasies. Die plaaslike blaasorkes het byvoorbeeld die skool gebruik vir gereelde oefeninge, op voorwaarde dat hulle hul eie beligting voorsien en sorg dra dat die skool in 'n netjiese toestand gelaat word. Hierdie voorwaarde het vir al die ander gemeenskapsorganisasies gegeld, selfs ook vir die Bestuursraad.

Huurgeld van tien sjielings is vir die gebruik van die skoolsaal gehef en was vooraf betaalbaar. Dit was slegs die Kerk en die skool wat vrygestel was van huurgeld.

Op 'n stadium het die gemeente besluit om hul reëlins ten opsigte van die verhuring van die skool te herroep. Daar is toe besluit dat enige persoon of nie-Kerklike organisasie wat die skool wou huur, skriftelik by die plaaslike leraar aansoek moes doen. Sodanige aansoek moes deur beide die Kerkraad en die gemeente goedgekeur word, mits die bestuurder van die skool geen besware gehad het nie.

Daar was organisasies van buite Pniel wie se aansoeke om gebruik van die skool sonder meer afgekeur is. 'n Organisasie by name van die "Drakenstein Amateur Dramatiese Kompanje" se aansoek is afgekeur omdat die leraar gevoel het dat eersgenoemde nie in ooreenstemming met die doel van die Sendingstasie was nie. Die funksie sou naamlik nadelig wees vir die geestelike welsyn van die gemeenskap.

Die Kerk het egter die skool aan die plaaslike debatsvereniging kosteloos beskikbaar gestel. Die Kerk het hierdie organisasie as bevorderlik vir die gemeenskap beskou en dus baie meer tegemoetkomend teenoor hulle opgetree. Die enigste voorwaarde was dat hulle die skool moes opruim voor skool die volgende dag.

Die skool is selfs op 'n Saterdagavond vir politieke vergaderings beskikbaar gestel. Die reëling ten opsigte van die huur van die skool vir politieke vergaderings kon eers mondelings met die leraar gedoen word. Hierdie reëling is egter later verander sodat daar ook vooraf skriftelik by die leraar aansoek gedoen moes word vir die gebruik van die skoolsaal.

Gedurende 1930 het daar baie ontevredenheid oor die skoolhoof ontstaan. Daar is deur die gemeente en ouers gekla oor die feit dat die skoolhoof spykers in die skoolbanke gekap het vir die skoolkonsert en kinders gedurende skoolure uitgestuur is om in die gemeenskap met kollektelyste rond te gaan. Die bestuurder van die skool is ook hieroor ingelig.

'n Skoolkomitee bestaande uit drie lede is op 2 Januarie 1931 gekies.⁸⁴ Hierdie komitee moes as skakel tussen die skool en die Kerk dien.

Ten spyte van die feit dat probleme in die skool deur beide die bestuurder van die skool en die kringinspekteur ondersoek en uit die weg geruim is, het daar nie 'n einde aan die klagtes teen die skool gekom nie. Ouers het selfs later begin kla dat die skoolhoof en personeel baie swak was en dat die skoliere vir byna 'n jaar sonder boeke was.

---

⁸⁴

Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 2 Januarie 1931. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

Die skoolrol het egter, ten spyte van die probleme, steeds gegroei. Akkommodasieprobleme het begin kop uitsteek. Die skool moes gedurende Julie 1937 'n versoek aan die Kerk rig om een van die Kerkgebou se vleuels as 'n klaskamer te gebruik.

Op 'n gemeentevergadering gehou op 29 September 1937 het die gemeente besluit om die moontlikheid van die bou van 'n nuwe skool te ondersoek.⁸⁵ Hierdie aangeleentheid sou egter eers weer in 1945 bespreek word.⁸⁶

In 1939 het die gemeente besluit om een van die Kerk se huise vir die verblyf van 'n ekstra onderwyser wat deur die Departement van Onderwys goedgekeur was, beskikbaar te stel.⁸⁷

Aangesien die verhouding tussen die personeel van die skool en die Kerkraad glad nie gesond was nie, is 'n ontmoeting op 25.11.1939 gehou. Dit het ten doel gehad om verhoudingsprobleme te bespreek. Hierdie saak is toe gelukkig gunstig opgelos.⁸⁸

---

⁸⁵ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 29 September 1937. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

⁸⁶ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerkj gehou op 1 November 1945. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

⁸⁷ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 28 Augustus 1939. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

⁸⁸ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 25 November 1939. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

Daar die Kerk verantwoordelik was om die skool te voorsien van boeke en ander skoolbenodigdhede, het die Kerk gedurende Junie 'n goeie tweedehandse dupliseermasjien en later 'n klavier vir die skool aangeskaf.

Ten spyte van die tekort aan voldoende akkommodasie vir plaaslike skoliere, het die kringinspekteur die Kerk versoek om vyf-en-twintig kinders van Lanquedoc, 'n naburige nedersetting, by die skool te huisves.⁸⁹

Die Pniel Samewerkingsvereniging, wat intussen 'n gebou opgerig het vir hul werksaamhede, het groot verligting gebring deurdat hul ingestem het om twee klasse in hul gebou te huisves.

Gedurende 1941 het die Kerk by die Departement van Onderwys aansoek gedoen om huurgeld vir die skool. 'n Amptelike waardasie en die grootte van die klaskamers moes hierdie aansoek vergesel. Hierdie besluit het egter die gebruik van die skool deur ander gemeenskapsorganisasies nadelig getref. Die Departement van Onderwys het besluit dat, aangesien hulle nou aan die Kerk huur moes betaal vir die skool, toekomstige aansoeke om gebruik van die skool deur gemeenskapsorganisasies skriftelik aan hulle gerig moes word via die bestuurder van die skool. Hulle sou dan die kringinspekteur opdrag gee om ondersoek in te stel en aan hulle terug te rapporteer of so 'n verhuring in belang van die skool sou wees al dan nie.

---

⁸⁹ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 29 Oktober 1941. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

Met die koms van die skoolvoedingskema, waarvolgens alle skoolkinders van brood en melk voorsien sou word, het die aanbou van 'n kombuis noodsaaklik geword. Die gemeente het toe op 'n vergadering gehou op 29 Junie 1944 besluit om 'n kamer vir dié doel by die skool aan te bou.⁹⁰ In Julie 1944 het die Kerk water na die skool laat aane.

Gedurende November 1945 het die trustees van die gemeente 'n aanbeveling aan die Kerk gemaak dat 'n "gesamentlike skool" met die Anglikaanse Kerk opgerig word en dat geld vir die projek geleen moes word. Die gemeente het egter op 'n spesiale vergadering op 6 Desember 1945 besluit om 'n verband op die Kerk se eiendomme te neem om sodoende geld te bekom om 'n nuwe skoolgebou op te rig. Ten spyte van teenkating van sommige gemeentelêde is 'n voorstel om met die projek voort te gaan, deur die vergadering aanvaar.

UNIVERSITY of the
WESTERN CAPE

Gedurende 1950 is tenders vir die bou van die skoolgebou gevra en is 'n tenderlys vir drie duisend en veertien rand by 'n gemeentevergadering van 1 Junie 1950 aanvaar. Die nuwe skoolgebou is op 9 Oktober 1950 ingewy.⁹¹

Eerw. J.C. Boltman is in 1943 as leraar na Pniel beroep en is as bestuurder van die skool aangestel. Hy het die behoefte aan 'n sekondêre skool beseef. Aangesien hy self 'n hoog gekwalifiseerde onderwyser was, het hy by die Kerk aangedring om

⁹⁰ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 25 Junie 1944. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

⁹¹ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 9 Oktober 1950. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

hom toe te laat om 'n sekondêre skool te begin. Hierdie skool het hy op 24 Januarie 1944 in die pastorie begin.

Gedurende 1949 het die Kerk dit nodig gevind om die skoolhoofbetrekking te adverteer aangesien die vorige skoolhoof bedank het. Op 'n gemeentevergadering gehou op 20 Junie 1949 is 'n besluit geneem om slegs 'n applikant vir die hoofskap te oorweeg wat beide orrel en klavier kon speel. Hiermee wou die gemeente verseker dat hulle iemand sou hê om ook in die Kerk as orrelis op te tree.

Op 'n gemeentevergadering gehou op 12 Desember 1949 is 'n besluit geneem dat die skool uitsluitlik vir skool- en Kerkdoeleindes gebruik sou word. Hierdie besluit het gespruit uit die feit dat die Departement van Onderwys ook nou seggenskap oor die gebruik van die skoolgebou gekry het omdat hulle huur aan die Kerk betaal het.

3.2 **Die Bioskoop**

Op 'n spesiale gemeentevergadering is 'n besluit geneem om 'n rolprentprojektor teen 'n bedrag van nege-en-negentig pond en tien sjielings vir die skool aan te koop. Vyftig persent van die aankoopprys sou deur die Departement van Onderwys betaal word, indien dit vir skooldoeleindes gebruik sou word. Die Kerk moes die ander vyftig persent bybring.⁹²

⁹² Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 1 Januarie 1940. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

Die films vir die bioskoopvertonings is verky vanaf “S.A.G. Film Services”. Filmvertonings is elke Saterdagdaand gehou. Die toegangsprys was ses pennies vir volwassenes en drie pennies vir kinders. Hierdie filmvertonings was ʼn goeie bron van inkomste vir die skool en het ook die gemeenskap die geleentheid gebied om die skool finansiell te ondersteun. Daarbenewens het die bioskoop terselfdertyd aan die inwoners vermaak verskaf.

Op ʼn gemeentevergadering gehou op 27 Oktober 1941 is die besluit geneem dat die Kerk die bioskoop geheel en al sou oorneem en die fondse uit die filmvertonings in die Kerkkoffers sou stort.⁹³ Eerw. W.L. Nell, die plaaslike leraar, het op daardie stadium met “African Consolidated Films” onderhandel oor die gereelde verskaffing van films. Laasgenoemde maatskappy was egter nie gretig om hul films te verhuur aan bioskope wat nie hul projektors gebruik het nie. Hulle het egter ʼn uitsondering gemaak deurdat hulle ingestem het om dit te oorweeg om films aan die Kerk te verskaf mits die Kerk ʼn skriftelike waarborg aan hulle (die film maatskappy) gee dat een van hul projektors binne een jaar aangeskaf sou word. Die gemeente het hierop die leraar gemagtig om onmiddellik die vereiste waarborg te gee en dadelik ook navrae te doen oor so ʼn projektor.

---

⁹³ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 27 Oktober 1941. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

Die gemeente het op 'n vergadering gehou op 1 Desember 1941 besluit om 'n projektor van "African Consolidated Films" aan te koop.⁹⁴ Terselfdertyd het hulle besluit om die toegangsprys vir die filmvertonings te verhoog na nege pennies vir volwassenes en vier pennies vir kinders. Hierdie projektor moes egter in Februarie 1943 met 'n nuwe vervang word.⁹⁵ Intussen het die gemeente dit nodig gevind om 'n galery vir die projektor in die saal te bou.

Intussen het 'n ander groep inwoners wat nie die Kerk goedgesind was nie, ook met bioskoopvertonings begin. Hierdie vertonings is in 'n ander saal in die dorp gehou. Bioskoopvertonings is selfs gedurende Kerkdienste deur hierdie opposisiegroep gehou. Gedurende Januarie 1945 het die gemeente op 'n vergadering besluit om 'n beroep op ouers te doen om hul kinders te verbied om die opposisiebioskoop te ondersteun.

Uiteraard het hierdie verwikkelinge die Sendingstasie baie nadelig getref aangesien dit tot verdeeldheid onder die inwoners gelei het. Aangesien die Kerk ook direk hierdeur geraak is, het die gemeente besluit dat iets daadwerkliks aan die saak gedoen moes word. Op 'n gemeentevergadering gehou op 30 Oktober 1947 is 'n besluit geneem om 'n skrywe aan die Bestuursraad te rig om die nadelige effek van die opposisiebioskoop onder

---

⁹⁴ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 1 Desember 1941. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

⁹⁵ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 28 Februarie 1943. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

hul aandag te bring. Die Bestuursraad is in hierdie skrywe ook dringend versoek om dié aangeleentheid te ondersoek. Laasgenoemde het egter nie hierop gereageer nie. Die gemeente het toe besluit om h skrywe te rig aan die bestuur van die opposisiebioskoop waarin hulle versoek sou word om nie filmvertonings gedurende Kerkdientye te hou nie.⁹⁶

Die Kerk het die opposisiebioskoop onder die aandag van die Bestuursraad gebring; dog laasgenoemde was nie gewillig om saam te werk nie. Selfs toe die Kerk h petisie teen die opposisiebioskoop by die Bestuursraad ingehandig het, het laasgenoemde besluit om te volstaan by hul besluit om goedkeuring te verleen aan die opposisiebioskoop.

3.3 **Die Tennisklub**

Aangesien die Kerk ook op maatskaplike gebied in Pniel betrokke wou wees het hulle die tennisklub sover by gestaan as wat dit vir hulle moontlik was. Gedurende Februarie 1931 het die gemeente besluit om 'n kamer in die pastorie aan die tennisklub te verhuur teen twee sjielings per maand.⁹⁷ waar hulle hul klubvergaderings kon hou.

In die jare hierna het die tennisklub se bedrywighede by die Kerk rede tot ontevredenheid gewek. Tenniswedstryde is selfs op Sondag gereël. In

⁹⁶ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 30 Oktober 1947. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

⁹⁷ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 7 Februarie 1931. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

Desember 1938 het die gemeente 'n skrywe aan die kaptein van die tennisklub gerig waarin hulle laasgenoemde ernstig versoek het dat spelers die baan moet verlaat nadat die Kerkklok vir enige erediens of biduur gelui het.

Hieruit kan afgelei word dat die Kerk noodgedwonge tenniswedstryde op Sondag moes duld. Dit is baie duidelik dat die tennisklub nie baie goed na die tennisbaan gekyk het nie, aangesien die Kerk in Oktober 1942 besluit het om laasgenoemde te herstel. Die Kerk het verder besluit om beheer van die tennisbaan oor te neem en 'n fooi te vra vir enige persoon wat by die klub wou aansluit.⁹⁸

Op 'n gemeentevergadering gehou op 23.5.1943 is besluit dat die tennisklub huurgeld van twee sjelings en 'n sikspens per maand aan die Kerk moet betaal en dat die tennisbaan in 'n goeie toestand gehou word. 'n Komitee belas met die beheer van tennisbaanaangeleenthede is ook later deur die gemeente gekies.⁹⁹

Verhoudinge tussen die Kerk en die tennisklub het later verswak deurdat laasgenoemde nie gewillig was om die gesag van die Kerk te erken nie.

Die tennisklub het, onder andere, geweier om die maandelikse huurgeld

---

⁹⁸ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 29 Oktober 1942. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

⁹⁹ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 23 Mei 1943. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

aan die Kerk te betaal. Toestande het mettertyd so verswak dat die trustees van die Kerk by laasgenoemde toestemming gevra het om h hofsaak teen die tennisklub aanhangig te maak en die onkoste daarvan te dra.¹⁰⁰ Die rede vir hierdie versoek was dat die tennisklub baie agterstallig geraak het met hul huurgeld en h baie uitdagende houding tenoor die Kerk ingeneem het. Op dieselfde vergadering is h besluit geneem om enige lid van die Kerk wat op die tennisbaan gaan van die Kerkrol te skrap.

In April 1945 het die Kerk besluit om die tennisbaan af te breek en die tennisklub skriftelik versoek om enige eiendom van die klub te verwyder.¹⁰¹ Die tennisklub-kwessie is egter opgelos deurdat die klub later besluit het om die agterstallige huurgeld aan die Kerk te betaal en om gereeld maandeliks te betaal. Die klub het ook besluit om die Kerk se voorwaardes te aanvaar.¹⁰²

By die daaropvolgende gemeentevergadering het die tennisklub hul reëls voorgelê wat selfs deur die gemeente aanvaar is.

3.4 Die Begraafplaas

¹⁰⁰ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 14 Desember 1944. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

¹⁰¹ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 29 April 1945. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

¹⁰² Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 29 November 1945. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

Op 'n gemeentevergadering is besluit om by die Bestuursraad aansoek te doen om die publieke begraafplaas of 'n gedeelte daarvan onder die Kerk se beheer te kry.¹⁰³ Die Bestuursraad het die Kerk egter verwittig dat die begraafplaas kragtens Proklamasie 78 van 1915 nie meer onder die beheer van die Kerk val nie, maar onder beheer van die Bestuursraad. Hierdie proklamasie het dus die beheer wat die Kerk voorheen oor die begraafplaas gehad het, vernietig. By dieselfde Bestuursraadsvergadering is ook 'n besluit geneem om 'n besluit van 16 Augustus 1941, waarvolgens slegs erfhouers, bywoners en inwoners kosteloos begrawe kon word en 'n bedrag van sewe sjielings en 'n sikspens vir nie-inwoners gehef sou word, te herroep en om dit later weer met die Kerk te bespreek.¹⁰⁴

Die Bestuursraad het vervolgens in Mei 1942 die besluit dat die begraafplaas vir die voorafgaande vyftien jaar in gebruik was en volgens die sterftesyfer vir die volgende vyftien jaar voldoende sou wees. Verder het hulle besluit dat die begraafplaas beperk moet wees tot inwoners van Pniel en dat voorsiening ook gemaak moet word om besoekers te begrawe waar die betrokke familie dit nie kan bekostig om die liggaam van 'n afgestorwene te vervoer nie. Die Bestuursraad het ook 'n versoek aan die Kerk gerig om die name van tien bejaarde lede van die Kerk wat buite

---

¹⁰³ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 19 April 1941. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

¹⁰⁴ Notule van Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 15 Mei 1942.

Pniel woon en graag te Pniel begrawe wou word aan hulle te voorsien.¹⁰⁵

Die Kerk het egter nie hierop gereageer nie en het verhoë tot die Departement van Naturellesake gerig.¹⁰⁶

In Maart 1949 het die Bestuursraad 'n skrywe aan die Kerk gerig waarin hul laasgenoemde versoek om twee lede aan te wys om in die dorp se Begrafniskomitee te dien. Die leraar is ook versoek om aan die gemeente bekend te maak dat die sekretaris van die Bestuursraad altyd in kennis gestel moet word van begrafnisse wat te Pniel gehou word.¹⁰⁷

Evaluasie:

Dit is baie duidelik dat beide die Kerk en die Bestuursraad, wat albei gesagstrukture was, 'n aandeel in die maatskaplike en sosiale ontwikkeling van Pniel wou hê. Albei het terdeë besef dat hulle in hierdie opsig met mekaar rekening moes hou.

Dit skyn asof daar nie altyd waardering vir die Kerk was van die kant van die organisasies wat deur die Kerk tot stand gebring is nie. Die bioskoop wat eintlik bedoel was om vermaak aan die inwoners te verskaf, het byvoorbeeld later in 'n strydpunt ontaard. Die tennisklub wat bedoel was om die gemeenskap sosiaal op

¹⁰⁵ Notule van Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 16 Mei 1942.

¹⁰⁶ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 28 Julie 1942. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

¹⁰⁷ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 28 Maart 1949. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

te hef, het met hul latere uitdagende houding ook tot een van die Kerk se probleemareas ontwikkel.

Die verhouding tussen die Kerk en die Bestuursraad het ook later gespanne geraak oor die begraafplaaskwessie. Alhoewel die geskilpunte wat oor die beheer van die begraafplaas ontwikkel het, bygelê is, kon dit maklik ontaard het in onaangenaamhede wat tot niemand se voordeel sou strek nie.

HOOFSTUK 4

DIE KERK EN DIE STIGTING VAN DIE DORP PNIEL 1950 - 1993

Baie belangrike ontwikkelinge het in hierdie tydperk op Pniel plaasgevind. Betekenisvolle veranderinge ten opsigte van sport, gemeenskapsgeriewe en plaaslike bestuur, wat verreikende gevolge vir sosio-ekonomiese ontwikkeling sou hê, het plaasgevind. Sportliggame op die dorp het vermeerder, wat 'n groter verantwoordelikheid op die Kerk sou plaas. Die Kerk was egter in 'n posisie om 'n betekenisvolle rol in die gemeenskap te speel.

4.1 Sport

Aangesien die inwoners van Pniel wat aan sport deelgeneem het, lidmate van die Kerk was, het die Kerk altyd probeer om met sportverenigings op die dorp saam te werk. Hierdie sportliggame het benewens geskikte sportvelde, ook 'n perseel benodig waar vergaderings en ander byeenkomste gehou kon word. Die Kerksaal was die enigste lokaal wat in laasgenoemde behoefte kon voorsien. Dus het die Kerk, waar moontlik, die Kerksaal baie gereedelik tot die beskikking van sportliggame gestel.

Die Kerk was maar alte bewus van sy verantwoordelikheid om 'n betekenisvolle bydrae tot die ontwikkeling van 'n gesonde sosiale lewe van die dorp te lewer. Die Kerk het byvoorbeeld baie positief gereageer op aansoeke om gebruik van die Kerksaal deur die "Hercules Body Building

Club”, “Villagers Rugby Club”, Fiksheidsklub, ‘Villagers’ Netbalklub, Pniel Posduifklub en Avontuurklub.

As verdere bewys van die gees van welwillendheid deur die Kerk jeens die sportgemeenskap van Pniel, het eersgenoemde in Julie 1979 ’n sportdiens in die Kerk gehou. Uiteraard het hierdie gebaar van die kant van die Kerk bygedra tot die kweek van ’n gesonde verhouding met die sportgemeenskap van Pniel.

Doeltreffende en geskikte sportgrond in Pniel was egter ’n probleem. Dit was op hierdie gebied waar die Kerk en die Bestuursraad saamgespan het om grond te bekom vir die oprigting van sportgeriewe. Die Bestuursraad, ook intens bewus van hierdie groot behoefte, het alreeds in November 1963 hierdie aangeleentheid by die betrokke regeringsdepartement geopper.¹⁰⁸

Intussen het al die sportliggame op Pniel saamgespan en ’n Sportbeheerraad gestig. ’n Deputasie uit hierdie laasgenoemde liggaam het die betrokke regeringsdepartement ontmoet om die moontlikheid van die daarstelling van sportgronde te ondersoek. Laasgenoemde departement sou egter eers heelwat later positief reageer op hierdie versoeke.

---

¹⁰⁸

Notule van Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 1 November 1963.

Gedurende Oktober 1974 het die Sportbeheerraad weereens met die Bestuursraad ontmoet met die doel om laasgenoemde te herinner aan die behoefte aan doeltreffende sportgeriewe. Net soos die Kerk, het die Bestuursraad ook 'n baie positiewe en simpatieke houding jeens die Sportbeheerraad se pleidooi geopenbaar. Die Bestuursraad het egter besef dat die sportgrond wat deur die sportgemeenskap gebruik is, die eiendom van "Rhodes Fruit Farms" was. Hierdie sportgrond is selfs deur die skool vir atletiekbyeenkomste gebruik. Op dieselfde vergadering het die Bestuursraad besluit om verhoë tot die Administrasie van Kleurlingsake te rig.

In hulle verhoë het hulle onder andere melding gemaak van die feit dat hulle (die Bestuursraad) alreeds grond vir dié doel beskikbaar het. Laasgenoemde het egter ook by die Sportbeheerraad aangedring om hul grondwet vir goedkeuring voor te lê.¹⁰⁹

By 'n Bestuursraadsvergadering gehou op 2 April 1976 is verslag gelewer van die positiewe onderhandelinge met die Algemene Bestuurder van "Rhodes Fruit Farms"¹¹⁰ in verband met die sportgrondaangeleentheid. 'n Nuwe sketskaart van die beoogde grond is deur die Bestuursraad opgestel en aan "Rhodes Fruit Farms" voorgelê.

---

¹⁰⁹ Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 11 Oktober 1974.

¹¹⁰ "Rhodes Fruit Farms is 'n inmaakfabriek te Groot Drakenstein net buite Pniel.

In Julie 1976 het die Bestuursraad egter besluit om 'n deputasie na “Rhodes Fruit Farms” te stuur om die moontlikheid van die omruil van die huidige rugbyveld (eiendom van “Rhodes Fruit Farms”) vir publieke sportgrond aangrensende aan die grond wat vir 'n nuwe skool geormerk was, te bespreek.

Hierdie sportgeriewe-aangeleentheid sou eers heelwat later, buite die bestek van hierdie studie, tot verwesenliking kom. Intussen het die “Villagers Netbalklub” 'n skrywe aan die Kerk gerig waarin hulle versoek het om 'n netbalbaan op die “werf”¹¹¹ (eiendom van die Kerk) aan te lê. Die Kerk het hierdie versoek toegestaan op voorwaarde dat die netbalklub hul aansoek jaarliks hernu.

4.2 **Die Poskantoor**

Die poskantoor-agentskap (daargestel in 1931) was goedgunstiglik gehuisves in 'n kamer op die werf. Die Bestuursraad het huurgeld van een pond en tien sjielings per maand aan die Kerk vir hierdie kamer betaal. Die Kerk het mettertyd 'n doeltreffender gebou aan die poskantoor-agentskap beskikbaar gestel.

---

¹¹¹ Die “werf” is 'n stuk grond net voor die Pastorie, wat ook gebruik was as speelplek vir die kinders.

Gedurende Julie 1976 het die posmeester 'n skrywe aan die Bestuursraad gerig waarin gekla is oor die bedenklike toestand waarin die poskantoorgebou verkeer het. Hy het gewaarsku dat, indien die gebou nie opgeknop word nie, Pniel gevaar geloop het om die poskantoor-agentskap te verloor. Aangesien die Bestuursraad besef het dat dit 'n aangeleentheid was wat deur die Kerk gehanteer moes word, het hulle dit na laasgenoemde verwys. Die Kerk het toe sonder verwyl besluit om die nodige opknappingswerk aan die poskantoorgebou te doen.

In Februarie 1980 het die posmeester bedank. Die Bestuursraad het toe 'n vorige posmeesteres genader om weer dié betrekking te vul. Eersgenoemde het haar 'n honderd rand aangebied as blyke van waardering vir haar vorige dienste en daarbenewens 'n belofte gemaak om sestig rand per maand tot haar salaris by te dra.¹¹²

Aangesien die Bestuursraad die behoefte van die verandering van die poskantoor-agentskap se status na 'n volwaardige poskantoor besef het, het hulle besluit om die aangeleentheid met die Lid van die Uitvoerende Bestuur te Stellenbosch te bespreek. 'n Skrywe is ook aan die Departement van Pos- en Telekommunikasie gerig.

---

¹¹²

Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 6 Februarie 1980.

By 'n Bestuursraadsvergadering gehou op 1 Mei 1981¹¹³ is 'n skrywe van die Departement van Pos- en Telekommunikasie, asook van die Departement Binnelandse Aangeleenthede waarin die Bestuursraad in kennis gestel word dat die inkomste van die poskantoor-agentskap te Pniel nie die status van 'n volwaardige poskantoor regverdig nie, bespreek. Hierdie ideaal sou egter veel later verwesenlik word. Dit val egter buite die bestek van hierdie verhandeling.

4.3 Voortsetting van die begraafplaaskwessie

Die begraafplaaskwessie het ontwikkel in 'n turksy tussen die Kerk en die Bestuursraad. Aangesien die Kerk met sy stigting vir die begraafplaas verantwoordelik was, het hy dit as voldoende regverdiging beskou om beheer oor die begraafplaas te behou. Dog, soos in 'n vorige hoofstuk genoem, het die Proklamasie 78 van 1915 vereis dat die beheer van die begraafplaas, onder andere, in die hande van die Bestuursraad moes oorgaan. Die Kerk het 'n paar onsuksesvolle pogings aangewend om beheer oor die begraafplaas terug te kry.

Die Bestuursraad, wat nou ten volle in beheer van die begraafplaas was, het sekere besluite in verband met die begraafplaas geneem waarmee die Kerk glad nie gelukkig was nie. In Oktober 1963 het die Bestuursraad besluit dat inwoners wat buite die grense van Pniel woonagtig was en

---

¹¹³

Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 1 Mei 1981.

begeer het om in die begraafplaas te Pniel begrawe te word, wel toegelaat sou word teen 'n bedrag van een rand vir volwassenes en vyftig sent vir kinders.¹¹⁴ Die Kerk het hieroor verskil, aangesien daar geargumenteer is dat die begraafplaas slegs beperkte ruimte gehad het en dus baie gou vol sou word. Hierdie kwessie kon maklik lei tot spanning en swak verhoudinge tussen die Kerk en die Bestuursraad. Ten spyte van vertoë deur die Kerk dat die Bestuursraad sy besluit in heroorweging neem, het laasgenoemde by hul besluit volstaan.

Op 'n vergadering van die Bestuursraad gehou op 13 Julie 1973 het dit onder hul aandag gekom dat alle goedstaande lidmate van die plaaslike Kerk verwittig is dat hulle wel in die plaaslike begraafplaas begrawe sou word. Die Kerk se verteenwoordiger in die Bestuursraad het toe aan die Bestuursraad 'n versoek gerig dat 'n uittreksel van die notule van die vergadering aan die Kerk gestuur word.

By die daaropvolgende Bestuursvergadering het die voorsitter die Raad meegedeel dat hy hierdie aangeleentheid met die streeksverteenwoordiger van die Administrasie van Kleurlingsake bespreek het. Laasgenoemde het hom egter meegedeel dat hy dit nie gerade geag het om die inhoud van die Bestuursraad se besprekings aan die Kerk te verstrek nie.¹¹⁵ 'n Skrywe van die Kerk se prokureurs (gedateer 18.9.73) waarin die Bestuursraad

---

¹¹⁴ Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 5 Oktober 1963.

¹¹⁵ Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 2 November 1973.

herinner word dat die Kerk ten nouste geraak word deur die Bestuursraad se besluit en dat daar hoegenaamd geen benadeling kan wees om verbandhoudende vrae van die Kerk te beantwoord nie, is by dieselfde Bestuursraadsvergadering behandel. Verder is die Bestuursraad versoek om die saak in heroorweging te neem en die Kerk binne tien dae skriftelik van sy besluit in kennis te stel. Sou eersgenoemde in gebreke bly om aan hierdie versoek te voldoen, sou die Kerk die saak na hoër gesag toe verwys. Die Bestuursraad het toe besluit om op hierdie skrywe positief te reageer.¹¹⁶

In September 1974 het die Bestuursraad die Kerk in kennis gestel dat hulle met onderhandelinge besig was om die begraafplaasfasiliteite uit te brei en dat 'n stuk grond alreeds vir dié doel gevind is.¹¹⁷

Die Kerk het intussen besluit om te berus by die stand van sake en het in Februarie 1998 die Bestuursraad skriftelik in kennis gestel dat, aangesien hulle hierdie aangeleentheid uit die hande van hul prokureurs geneem het, hulle die saak as opgelos en afgehandel beskou. Die Bestuursraad was verheug oor hierdie verwikkelinge.

---

¹¹⁶ Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 2 November 1973.

¹¹⁷ Notule van Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 6 September 1974.

4.4 **Die stigting van die nuwe primêre skool**

Aangesien die Kerkskool te Pniel te klein en onvoldoende geword het om die vinnig groeiende getal skoliere gerieflik te akkommodeer, het die stigting van 'n nuwe, groter skool 'n dringende noodsaaklikheid geword. Die feit dat die Kerkskool kinders van Johannesdal, Lanquedoc en Kylemore ook moes huisves, het die stand van sake des te meer kritiek gemaak.

Die Bestuursraad het tydens hul onderhoud met die Algemene Bestuurder van "Rhodes Fruit Farms" in April 1976, die behoefte aan 'n nuwe primêre skool met groot welslae aangeraak. Op 'n Bestuursraadvergadering gehou op 14 Julie 1976 is dié Raad verwittig van 'n suksesvolle onderhoud met 'n amptenaar van die Departement Openbare Werke, asook die Algemene Bestuurder van "Rhodes Fruit Farms". 'n Skenking van drie hektaar grond aan die Oostekant buite Pniel vir die oprigting van 'n nuwe primêre skool met sportgeriewe, is in beginsel deur "Rhodes Fruit Farms" goedgekeur. Hierdie skenking moes aan die Direksie van "Rhodes Fruit Farms" vir goedkeuring voorgelê word.¹¹⁸

Dit was egter eers in Mei 1979 dat die Bestuursraad gerapporteer het dat die grond vir die oprigting van die primêre skool aangekoop was. Aangesien dit landbougrond was, moes die probleem van herosnering eers

---

¹¹⁸

Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 14 Julie 1976.

oorkom word. In 1981 het die Kerk samesprekings gevoer met 'n verteenwoordiger van die Departement van Kleurlingbetrekkinge, die Hoofbeplanner van dieselfde Departement en 'n Kringinspekteur. Hierdie deputasie van die Departement het in die loop van hul samesprekings uitstel gevra vir een jaar vir die oprigting van die nuwe skool. Die gemeente het op 'n gemeentevergadering gehou op 26 Maart 1981 die volgende besluite geneem¹¹⁹:

- a) Dat 'n vorige besluit (geneem op 'n spesiale gemeentevergadering van 17.9.1980) om die bestaande Kerkskool te sluit, herroep sou word.
- b) Dat die Departement van Kleurlingbetrekkinge een jaar gegee sou word vir die oprigting van die nuwe skool beginnende 31.3.1981 tot 31.3.1982, waarna die situasie weereens in oënskou geneem sal word¹²⁰.

Op 'n spesiale gemeentevergadering wat ook deur die ouers van die skoliere bygewoon was, het verteenwoordigers van die Departement van Binnelandse Sake die volgende belangrike inligting deurgegee: Die perseel waarop die nuwe primêre skool gebou sou word, is op 28 Januarie 1982 deur die Departement van Binnelandse Sake oorgeneem. Die beplanning

---

¹¹⁹ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 26 Maart 1981 - Pniel Kerkkantoor.

¹²⁰ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 26 Maart 1981 - Pniel Kerkkantoor..

van die nuwe skool sou ongeveer ses maande neem en die beplanning vir die elektrisiteit   verdere drie maande. Tenders vir die nuwe skoolgebou kon eers ongeveer November 1982 gevra word. Hierdie nuus het groot blydskap by die gemeenskap van Pniel teweeggebring. Die oplossing van hul probleme was nou in sig.

Op dieselfde vergadering is die gemeente en ouers in kennis gestel dat die ou skoolgeboue nie verder gebruik kon word nie aangesien dit lewensgevaarlik geword het. Verder is hulle in kennis gestel dat vier klasse by die skool, een klas by die Kerksaal en drie klasse by die losiesaal op dubbelskof gebruik wou word. Standerds vier, vyf en ses is na Kylemore oorgeplaas met die personeel op oggendskof. Skoliere en personeel sou op staatsenkoste van Pniel na Kylemore en terug vervoer word. Die skoolhoof van Pniel sou in beheer van nuwe reelings wees. Die ou skoolgebou is in Junie 1982 gesloop.

4.5 **Die Dorpstigting**

In 1987 het die Departement van Plaaslike Bestuur, Behuising en Landbou ingevolge Wet No. 9 van 1987 besluit dat Pniel opgegradeer moet word van   landelike gebied tot   Oorgangsraad. Die Plaaslike Bestuursraad is dienooreenkomstig in kennis gestel en deur bogenoemde Departement versoek om die nodige voorbereidings vir dorpstigting te tref.

Aangesien die Kerk ook 'n rolspeler in die proses was, moes die Bestuursraad met eersgenoemde onderhandel, veral daar Kerkgrond ook ter sprake was. Die Bestuursraad het dus met die Kerk in dié verband geskakel en hul samewerking versoek om die proses van dorpsstigting vlot te laat verloop.

Op 'n gemeentevergadering gehou op 24.7.1988 is 'n besluit geneem om die Bestuursraad skriftelik te versoek om die Kerk te ontmoet en dat die Minister van Kleurlingbetrekkings teenwoordig moet wees om meer lig op die aangeleentheid van dorpsstigting te werp.

Sowat 'n jaar later op 5 Junie 1989 is 'n skrywe van die Raad van Verteenwoordigers by 'n gemeentevergadering ter tafel gelê. Hierin is gevra dat sekere gedeeltes van die Kerk se grond, soos op 'n sketskaart aangedui, aan die Minister van Kleurlingsake getranspoteer word. Die gemeente het besluit dat die volgende voorwaardes deur 'n prokureur aan die Raad van Verteenwoordigers gestel sou word, naamlik¹²¹:

- a) Dat daar slegs een Kerk, die Congregational Kerk, in die dorpsgebied sal wees en dat die betrokke grond nog onder die Kerk se beheer sal val.
- b) Dat die karakter van die dorp behoue sal bly.

---

¹²¹

Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 5 Junie 1989 - Pniel Kerkkantoor.

- c) Dat daar geen drankwinkels op die dorp toegelaat sal word nie.
- d) Dat die Sendingstasie-belasting behoue moet bly.

Die daaropvolgende gemeentevergadering gehou op 21 Augustus 1989 is bygewoon deur 'n verteenwoordiger van die Streeksraad (van die Raad van Verteenwoordigers)¹²². Laasgenoemde het verduidelik dat dorpsstigting die volgende implikasies sou hê:

- a) Elke belastingbetaler sal 'n kaart en transport ontvang wat as bewys van sy eienaarskap van sy grond sal dien. 'n Register sal geopen word en die dorpsbestuur sal verskillende verbandhoudende voorwaardes aan die inwoners voorlê alvorens die dorp gestig kan word.
- b) Aangesien Pniel nie oor erwe beskik wat groot genoeg is vir die bou van 'n Kerk nie, dat geen ander Kerk op Pniel tot stand kom nie.
- c) Proklamasie 78 van 1915 is in 1963 verander.
- d) Inwoners van Pniel sal dus voortaan belasting moet betaal. Diegene wat dit nie kan bekostig nie, sal deur die Bestuursraad gehelp word.

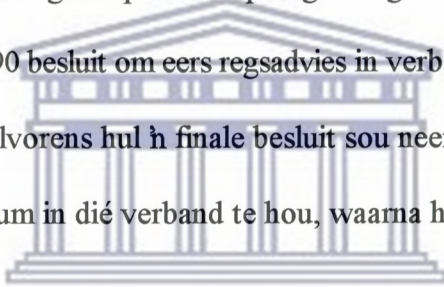
¹²²

Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 21 Augustus 1989- Pniel Kerkkantoor.

- d) Wat die genoemde voorwaardes van die Kerk betref, sal die Bestuursraad eers die inwoners moet nader en daarna self die voorwaardes stel.
- e) Oor die bekommernis van die Kerk dat hy nie meer in die Bestuursraad verteenwoordig mag word nie, word genoem dat dit so deur die Wet bepaal word en dat daar niks is wat daaraan gedoen kan word nie.

Die Kerk het egter op 'n daaropvolgende gemeentevergadering gehou op 5 Junie 1990 besluit om eers regsadvies in verband met dié aangeleentheid in te win alvorens hul 'n finale besluit sou neem. 'n Besluit is geneem om 'n referendum in dié verband te hou, waarna hulle 'n besluit sou neem.

Bykomend tot die regulasies waarvolgens Pniel vanaf 1916 bestuur was, het die Minister van Plaaslike Bestuur, Behuising en Landbou: Raad van Verteenwoordigers, toestemming verleen vir die uitvaardiging van die volgende regulasies.¹²³ Hierdie regulasies is deur die plaaslike Bestuursraad kragtens Artikel 27, saamgelees met Artikel 53 van Wet Nr. 9 van 1987 (die Wet op Landelike Gebiede, Raad van Verteenwoordigers), uitgevaardig. Pniel is dus vanaf Mei 1993 beheer en gadministreer volgens hierdie regulasies wat die volgende sake reël:

---

¹²³

Staatskoerant van 14 Mei 1993, No. R.821.

- sypaadjies en oorskryding op strate waarvolgens niemand h sypaadjie in h straat mag bou of aanlê nie;
- advertensies sigbaar vanaf strate waarvolgens niemand aanplakbiljette of plakkate in h straat mag vertoon sonder die Bestuursraad se toestemming nie;
- voorwerpe wat verspering veroorsaak, soos goedere wat in h straat neergesit of gelaat word nie;
- bome in strate waarvolgens niemand h boom in h straat mag plant of h bestaande boom mag afkap of verwyder nie, selfs boomklim of h advertensie teen h boom mag aanbring nie;
- speletjies en ander handeling in strate wat die veiligheid van h ander persoon in die gevaar stel;
- die gebruik van springstowwe sonder die skriftelike toestemming van die Bestuursraad;
- heinings op straatgrense waarvolgens niemand sonder die skriftelike toestemming van die Bestuursraad h doringdraadheining op die grens van h straat mag oprig nie;
- die berging en plaas van boumateriaal in strate;
- die droogmaak van wasgoed op h heining op die grens van h straat;
- die uitspan van trekdier in strate;
- beskerming van die straatoppervlak;
- beskadiging van kennisgewingborde;

- straat- en huis-tot-huis kollektes sonder skriftelike toestemming van die Bestuursraad;
- gebruik van gifstowwe, soos onkruidodders op strate;
- die hou van optogte, betogings of byeenkomste of die gebruik van luidsprekers op straat wat 'n versperring en rusverstoring kan veroorsaak;
- welvoeglike kleding van persone op straat;
- gedrag in strate wat
  - a) tot 'n oorlas vir ander persone kan lei.
  - b) Niemand mag op straat:
    - (i) skel of onweloweglike taal gebruik.
    - (ii) baklei of oproer optree nie.
    - (iii) bedel of bydraes van lede van die publiek vra nie
    - (iv) tot ergenis van 'n ander persoon skreeu of lawaai maak nie.
    - (v) met die oog op prostitusie iemand lastig val nie.
    - (vi) dobbelary beoefen nie.
    - (vii) bedwelmende drank gebruik nie.
    - (viii) spuug nie.
    - (ix) behoeftes verlig nie, behalwe in 'n publieke sanitêre gerief.
- die aanhou en beheer van wilde diere;
- die vertoning van straatnommers;
- die aanhou en beheer van honde en belasting op honde;
- die skending, vernietiging en beskadiging van grafte asook die opgraving, verstoring, verwydering en herbegrawing van lyke; en

- die aanhou van bye op enige perseel binne die Raadsgebied sonder skriftelike goedkeuring van die Bestuursraad.

Uiteindelik het die Kerk op 'n spesiale gemeentevergadering gehou op 11 Maart 1991 besluit op aftransportering van hul grond ter sprake. Die voorwaarde was egter dat die Raad van Verteenwoordigers eers duidelikheid oor hul vrae moes gee¹²⁴.

Op die daaropvolgende gemeentevergadering gehou op 16 April 1991 is 'n skrywe van die Raad van Verteenwoordigers waarin al die gemeente se vrae rondom dorpsstigting duidelik beantwoord en hulle van die oordragkoste verwittig is, ter tafel gelê. Aangesien die gemeente heeltemal tevrede was met die antwoorde, het hulle finaal toestemming tot aftransportering gegee en is die saak afgehandel.¹²⁵

4.6 Die Kleuterskool

Op 12 Junie 1983 het die gemeente besluit om die moontlikheid van die stigting van 'n kleuterskool te ondersoek.¹²⁶ Aangesien albei ouers in baie

---

¹²⁴ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 11 Maart 1991 - Pniel Kerkkantoor.

¹²⁵ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 16 April 1991 - Pniel Kerkkantoor.

¹²⁶ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 12 Junie 1983 - Pniel Kerkkantoor.

gesinne noodgedwonge moes werk, het so 'n inrigting op Pniel 'n noodsaaklikheid geword.

Hierdie belangrike projek is in 1986 van stapel gestuur. Die bestuur van die kleuterskool het by die Kerk toestemming gevra om tydelik gebruik te maak van die Kerksaal. Dit is aan hulle toegestaan en twee lede is terselfdertyd gekies om in die komitee te dien.

In Februarie 1988 besluit die gemeente om 'n bedrag van tien duisend rand te skenk ten behoeve van die oprigting van 'n kleuterskoolgebou. Die bestuur van die kleuterskool het gehoop dat hulle die gebou met staatshulp sou kon oprig.¹²⁷ Hulle is egter in Augustus 1988 in kennis gestel dat die Staat nie die gebou sou oprig nie. Die Kerk is toe versoek om die ou skoolgebou tot hul beskikking te stel, wat toe aan hulle toegestaan is.

Op 'n gemeentevergadering gehou op 24 Junie 1991 het dit onder die gemeente se aandag gekom dat die bestuur van die kleuterskool gedurende Kerktye hul vergaderings hou.¹²⁸ Uiteraard het hierdie feit ongelukkigheid by die gemeente teweeggebring en 'n besluit is geneem om die kleuterskoolbestuur skriftelik te herinner dat hulle 'n Kerklike liggaam is

---

¹²⁷ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 8 Februarie 1988 - Pniel Kerkkantoor.

¹²⁸ Notule van Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 24 Junie 1991 - Pniel Kerkkantoor.

en dat hulle hul aan die gesag van die Kerk moet onderwerp. Hierdie kleuterskool word tot vandag nog in dieselfde ou skoolgebou gehuisves.

Evaluasie

Dit is duidelik dat die Kerk ten spyte van die groter prominensie van die Bestuursraad in gemeenskapsaangeleenthede nog altyd sentraal gestaan het ten opsigte van gemeenskapsontwikkeling op Pniel. Die Kerk moes in sy strewe om uitvoering te gee aan sy ideaal om die hoofrol in ontwikkeling in Pniel te speel dikwels aanvaar dat die Bestuursraad van hom sou verskil oor die daarstelling van gemeenskapsgeriewe. Tog moet aanvaar word dat die Bestuursraad slegs uitvoering gegee het aan magte wat die Staat aan hom toegeken het. Die Kerk het egter besef dat sy rol in die ontwikkelingsproses van die gemeenskap deur die Bestuursraad gereduseer sou word. Nietemin was die Kerk nog steeds bereid om sy Kerklike invloed oor die breë gemeenskap te laat geld.

HOOFSTUK 5

DIE ROL VAN DIE KERK IN DIE VESTIGING VAN 'N STABIELE GODSDIENSTIGE-MAATSKAPLIKE EKONOMIESE GEMEENSAP IN PNIEL

Die vraag wat nou met reg gevra kan word is watter rol die Congregational Kerk gespeel het in die godsdienstige en maatskaplik-ekonomiese ontwikkeling van Pniel. Ten einde hierdie vraag te kan beantwoord, is 'n kykie na aspekte soos die volgende egter van belang: die verhouding tussen die Kerk en die Bestuursraad, grondbesit en onderwys en opvoeding.

Dit is baie duidelik dat beide die Congregational Kerk en die Bestuursraad te Pniel terdeë beseft het dat hulle nie hul ontwikkelingsaksies te Pniel effektief kon uitvoer sonder om mekaar te vind nie. Die Kerk kan dus as die moeder van die gemeenskap beskou word en as gevolg daarvan speel dit 'n belangrike rol in die gemeenskap. Net so is dit op te merk dat die Beheerraad ook onder die indruk was van sy plig om die belange van die Kerk in die gemeenskap te beskerm.

Aan die begin van die Bestuursraad se bewind te Pniel het daar 'n gesonde verhouding tussen die Kerk en eersgenoemde bestaan. Daar was wedersydse vertroue tussen hierdie twee gemeenskapsinstansies. In die uitvoering van die regulasies waarvolgens Pniel bestuur en beheer moes word, het die Bestuursraad byvoorbeeld die belange van die Kerk beskerm. Die Kerk het weer op sy beurt die

gesag van die Bestuursraad erken en was bereid om met laasgenoemde saam te werk. Hierdie soort samewerking is nodig geag omdat albei h stryd het teen wat gesien is as h morele en sedelike verval in Pniel.

As gevolg van die verandering van die rol van die plaaslike bestuursliggaam, het daar dikwels spanning in die verhouding tussen die Kerk en die Bestuursraad ontstaan. Proklamasie 78 van 1915 het meer magte ten opsigte van plaaslike bestuur in die hande van die Bestuursraad geplaas, wat die Kerk se invloed in die dorp uiteraard verminder het. Hierdie situasie sou natuurlik nie maklik deur die Kerk aanvaar word nie. Heel dikwels moes die Bestuursraad besluite ten opsigte van dorpsbestuur neem waarmee die Kerk nie saamgestem het nie en dit het tot meningsverskille en ongelukkigheid gelei. Die Kerk het dikwels verwagtinge van die Bestuursraad gekoester waaraan nie uitvoering gegee kon word nie.

Die wens van die Kerk om, wat betref die dorpsbestuur, terug te keer tot die ou orde, moet ook nie verkeerd geïnterpreteer word nie, maar moet juis gesien word as h strewe om, soos voorheen, hoë godsdienstige en morele standaarde in die gemeenskap te kan handhaaf. Natuurlik sou hierdie ideaal nie meer altyd verwesenlik kon word nie. Die rede hiervoor is dat daar nie altyd eenstemmigheid tussen die Kerk en die Bestuursraad sou wees oor bepaalde godsdienstige waardes nie. Dit sou gevolglik tot spanning tussen die Kerk en die Bestuursraad lei.

Aangesien die lede van die plaaslike Bestuursraad ook lidmate van die Kerk was, is dit vanselfsprekend dat sulke konflik maklik tot skeuring in die gemeenskap kon lei en 'n nadelige invloed kon hê op sosio-ekonomiese ontwikkeling in Pniel. Geskille tussen hierdie twee instansies is egter altyd bygelê omdat hulle beseft het dat hul verbintenis tot die sosio-ekonomiese ontwikkeling van die gemeenskap wat hulle gedien het groter as hul geskille was.

Die kwessie van grondbesit het al van vroeg af 'n turksvy tussen die Kerk en die gemeenskap geword. Grondbesit in Pniel tussen 1842 en 1993 is gekenmerk deur die okkupasieregstelsel waarvolgens aan elke erfhouer 'n erf vir die oprigting van 'n woonhuis en tuinboudoeleindes toegesê is. Dit is baie duidelik dat die erfhouders die reëlings ten opsigte van die bedrag wat hulle vir die erwe moes betaal verkeerd verstaan het. In plaas daarvan dat hulle hul as huurders beskou het van die erwe wat hulle bewoon het, het hulle die 18 pond huurgeld as die aankoopprys per erf beskou. Dit is dus vanselfsprekend dat ontevredenheid sou ontstaan toe die erfhouders ontdek dat hulle slegs huurders was en dat die grond in trust in die naam van die destydse direkteure oorgedra was.

Aangesien die erfhouders nie grond wat hulle bewoon het besit het nie, moes hulle toestemming van die Bestuursraad verkry alvorens hulle die grond kon vervreem of grond kon bekom. Herhaaldelike oortreding van die dorpswette het gelei tot onteiening en selfs van uitsetting. In sodanige gevalle het die Bestuursraad die grond aan ander inwoners oorgedra.

Die Kerk, wat ook seggenskap in die toekenning van grond aan die erfhouers gehad het, het daarop aangedring dat die bepalings van die huurkontrak wat die huurders moes onderteken streng nagekom moet word. Hierdie bepalings het gewaarborg dat die Kerk se streng teenkantiing teen die hou van danspartye en die gebruik en verkoop van sterk drank eerbiedig is. Ook die gereelde bywoning van eredienste deur lidmate is by wyse van die bepalings in die huurkontrak verseker. Dit is ook interessant dat twee derdes van die huurgeld van die erwe aan die Kerk oorbetaal moes word.

Hierdie situasie is egter in 1993 verander toe die plaaslike bestuur van Pniel oorgedra is na 'n Oorgangsraad. Die positiewe implikasies van hierdie verandering was dat elke erfhouer noodgedwonge deur middel van die verkryging van kaart en transport oordrag moes neem van die erwe wat hulle bewoon het.

Dit is interessant dat die Kerk 'n positiewe rol gespeel het in bestuursveranderinge op plaaslike vlak. Aangesien aftransportering van sekere kerkgrond moes geskied alvorens dorpsstigting kon plaasvind, het dit grotendeels van die Kerk afgehang om die proses van dorpsstigting te laat voortgaan. Dit is duidelik dat die Kerk die belangrikheid van die opgradering van plaaslike bestuur besef het. Daarom dat gereedelik ingestem is om die betrokke kerkgrond na die Raad van Verteenwoordigers af te transporteer.

Reeds van baie vroeg af in die geskiedenis van die Kerk het laasgenoemde onder die indruk gekom van die skreiende behoefte aan formele onderwys vir die kinders

van die gemeenskap. Juis daarom was die stigting van 'n primêre skool een van die eerste suksesvolle projekte wat die Kerk aangepak het. Die Kerk kon dus deur die beskikbaarstelling van die skool sy opvoedingstaak in die gemeenskap verbreed.

Die belangstelling van die Kerk in bogenoemde verband word verder bewys deur die feit dat daar noukeurig toegesien is dat die skool van alle benodigdhede voorsien is ten einde die taak van die personeel te vergemaklik.

Deur die beskikbaarstelling van die skoolgeboue het die Kerk 'n ondersteunende hand uitgereik na die Bestuursraad, die sportgemeenskap en ander instansies te Pniel. Op hierdie wyse het die Kerk 'n belangrike bydrae gelewer tot die opheffing van die gemeenskap en getoon dat sy rol veel wyer gestrek het as godsdiensonderrig.

Ten slotte kan dit gemeld word dat die Kerk met sy aanvanklike streng beheer oor die Sendingstasie daarna gestreef het om die moraliteit van die gemeenskap hoog te hou. Sy onversetlike houding, veral in gevalle van onsedelikheid en opsetlike wetsoortredinge, getuig van hierdie strewe. Alle inwoners is onder die indruk gebring van die belangrikheid van wedersydse respek en veral van respek teenoor seniors. Dit is duidelik dat die Kerk in hierdie opsig 'n gemeenskap wou kweek wat gekenmerk word deur gesonde menseverhoudinge. Dit skyn asof die Kerk nie altyd in laasgenoemde strewe geslaag het nie. Tog het die Kerk verbind gebly en uitvoering gegee aan sy tweeledige ideaal vir die inwoners van Pniel, naamlik die

kweek van godsdienstige beginsels en waardes en die verbetering van hul sosio-
ekonomiese posisie.

UNIVERSITY *of the*
WESTERN CAPE

VA 1007 1994 COPY ISSUED 1994-04-25

DEED OF TRANSFER,
By virtue of a Power of Attorney.

Know all Men whom it may concern,

THAT

appeared before me, Registrar of Deeds, in the said...

being duly authorized, thereto by Power of Attorney granted to him by...

competent Witnesses, which Power of Attorney was exhibited to me on this...

did by these presents, give and transfer, in full and free Property...

Heirs, Executors, Administrators, or Assigns, James M. Harrison D.D. and Charles D. Harrison of the Institution Board...

ISSUED FOR INFORMATION ONLY ALLEN. VIR. REGISTER OF DEEDS

Handwritten notes and signatures covering the main body of the document, including names like 'George L. Harrison' and dates like '1915'.

T. 1425

1704, 9th February 1704, 15th December 1732, 25th November 1735 and
14th April 1730 and against subsequent Deeds of Transfer the last
of which was a deed of the said Abraham Erasmus Land
on the 13th October 1733 well more fully shown and was further
subject to such conditions as are hereinafter set forth.

Wherefore the Appearer, the said Georg Louis Bayler
renouncing all the Right and Title the said Bayler heretofore had to the
Premises, on behalf as aforesaid, did, in consequence, also acknowledge the said

Estate
to be entirely dispossessed of, and disentitled to, the same; and that, by
virtue of those presents, the said

Deed of the said Estate

Heirs, Executors, Administrators, or Assigns, now is, and henceforth
shall be entitled thereto, conformably to local custom; moreover, promising
to free and warrant the Property thus sold and transferred, as also, to clear it
from all Encumbrances and Hypothecations, according to the Laws respecting
the Purchase and Sale of Landed Property; Government, however, reserving
its Right;—and finally, acknowledging the said Bayler to be satisfactorily
paid the whole of the Purchase Money, amounting to a Sum of £1000

and the same by the said

ISSUED FOR INFORMATION ONLY
ALLEN OR CHANGES WILL BE INTERFERED

UNIVERSITY OF
WESTERN CAPE

In Witness

whereof, I, the said Registrar, together with
the Appearer, *q.q.* have subscribed to these Presents, and have caused the Seal
of Office to be affixed thereto.

Thus done and executed at the Office of the Registrar of Deeds, in
Cape Town, Cape of Good Hope, on the fourth
Day of the Month of December, in the Year of our Lord
One Thousand Eight Hundred and Forty-three

GETRANSPORTEER AAN Bayler TRANSFERRED TO
RESTANT/REMAINDER
REGISTRATEUR/REGISTRAR

Georg Louis Bayler
Bayler
Bayler
Præl. Registrar

Thursday the 11th day of May, 1911

ILLIQUID CASE.

Stephanus de Wet and ans
Plaintiffs

versus

Johannes Izak Marais and ans
Defendants

Mr. Geyer & Mr. D. Buchanan

Buchanan & Boyes

Mr. Benjamin K.C. & Mr. J. M. de V. de V.

Dempsters & van Rynveld

JUDGMENT
UNIVERSITY of the
WESTERN CAPE

Cape Town, Friday, 12th May, 1911.

Hearing continued.

Cape Town, Monday, 15th May, 1911.

Hearing continued.

Cape Town, Tuesday, 16th May, 1911.

Hearing concluded - Judgment not heard.

Postea: Cape Town, Wednesday, 17th May, 1911.

C. A. V

Postea :- Cape Town, Friday, 26th May, 1911.

The Court orders that there shall be a
body of eight (8) trustees of the Pinel
Institution.

- 3 Apr: Declaration filed
- Plaintiffs' warrant filed
- 19 — Plea & claim in reconvention filed
- 21 — Replication & plea —————
- Set down for 11/5/11
- 22 — Defendant's warrant filed
- 25 — Discovery order in Defendants
- 1 May: ————— Plaintiffs

Institution who shall be the directors for the time being and invested with all the property and rights of the institution

That such persons be of European race or descent and of the Protestant faith:

That the four Defendants shall be four of such trustees:

That the remaining trustees shall be elected as follows: to wit

Three by the holders of the institution and one by the members of the congregation of the Church now established at the Institution whether such Church shall prefer to remain a Church of the Apostolic Union as at present or whether it should in the future become affiliated to any other Protestant Communion or body:

That upon any vacancy occurring in any of the component parts of the said Body, such vacancy shall be filled up as follows:—

Should the vacancy occur by the death or retirement of one of the first four trustees mentioned, to wit, the present Defendants, the remaining members of these shall elect a new member to fill such vacancy and

That such course of procedure shall prevail from time to time, all the successors so elected having the same rights of filling up vacancies.

be a representative of the sifholders or of the congregation, such sifholders or such congregation respectively shall proceed by election to fill up the vacancy, which there shall always be three representatives of the sifholders and one representative of the congregation in the said Body of Trustees as well as four members, being the present Defendants or such successors as they and their successors may from time to time appoint.

The Court further orders

that in the event of any deadlock in the proceedings of the trustees by reason of parties being evenly divided upon any question so that no majority of votes can be obtained by either side the Resident Magistrate of the district shall be called in as an additional trustee to preside at the meeting of the trustees.

that such Resident Magistrate shall have a casting vote.

that there shall be two meetings of the said Board every year at least at such dates as may by themselves be decided upon.

that the elections of the representatives by the sifholders and by the congregation respectively shall take place as soon as possible and that they shall be concluded before the 31st August next ensuing;

that the first meeting of the Board of Trustees shall be held during the month of September 1911

that the Rev. Johannes du Toit do convene the first meeting

and

that the costs of the action, including the costs of the application heard on the 21st February 1911, and all other costs on both

sides be paid out of the accumulated
fund of the said Institution:

By the Court
a.u. Black

Assistant Registrar

UNIVERSITY of the
WESTERN CAPE

In the Supreme Court of South Africa
Cape of Good Hope Provincial Division.

In the matter of the petition of Stephanus de Wet and others for the appointment of Directors for the Pniel Institution.

I, David Davids of Pniel District Paarl, make oath and say:-

1. That I am an occupier of an erf at Pniel and am over the age of 50 years having been born at Pniel, and having lived there all my life.
2. That I am at present an elder of the Church and have been officiating as either Deacon or Elder for the last 10 years.
3. That the Rev. Stegman gave an account of the finances from year to year at meetings of the Congregation purposely called for that purpose. This was done up to about the year 1907. When by reason of the rowdyism of some of the occupiers present, the old gentleman could not proceed with the meeting and the meeting broke up.
4. That I was all along aware of the existence of the Directorate having been informed thereof by the late Rev. J.F. Stegman.
5. That I attended the meeting on the 25th September 1905 which was called with a view to discussing the affairs of the Pniel Institute. At the meeting some of the members put the question as to how the present Directorate was constituted and it was explained by the late Rev. J.F. Stegman as well as by some of the

the other members of the Directorate that as vacancies occurred from time to time the same had been filled up by the surviving members electing some other Director.

6. That both the petitioners Stephanus de Wet and Gernaat Oyster were present at the meeting and that the greater majority of the Erf-holders were likewise present.

7. That not one of them protested against the Directorate exercising authority at Pniel but at the outset contended that there were no rules and regulations governing the Institution, but on being more particularly questioned admitted the rules and regulations annexed to the present petition, to be those that were in force at the Institute.

8. That I likewise attended the meeting in or about July 1910, after the death of the late Rev. J.F. Stegman, convened by the Directorate at which, the question was discussed whether the Directorate should continue to control the affairs of the Institution, or whether the Institution should be incorporated under the Mission Station Act. The Meeting declared itself unanimously in favour of remaining of things continuing as they had been during the life of the late Rev. J.F. Stegman and against being incorporated under the Mission Station Act.

9. That the Directors have frequently in the past, particularly during the last 6 years had meetings at Pniel to enquire into any disputes and generally attend to the affairs of the Institution.

II, That I annex a document signed by 28 occupiers

occupiers of Brvon at Pniel, who express themselves in favour of the present Directorate continuing to act as such and entirely opposed to the appointment of a new Directorate as is requested in the petition by Stephanus de Wet and Gernaat Oyster.

12. That I sincerely trust that the Honourable the Supreme Court will not appoint the gentlemen named in the petition as it will undoubtedly result in the creating of at least two rival factions at Pniel, and will lead to much dissension and unpleasantness.

13. That already at present most of the Petitioners are showing very scant courtesy to the Minister in charge, and are not above hurling insults at him even in public.

Sworn before me this the 10th day of February 1911
at Stellenbosch.

A. J. Mankate J. J.

D. Davids

1. Alle personen die huurders van erven zijn betalen maandelijke drie shillings, welke betaling voortduren zal totdat ieder huurder achttien ponden sterling (£18) zal betaald hebben.

11. Ieder huurder van een erf zal een huurcontract ontvangen, met de volgende bepalingen, en dit huurcontract zal door hem in tegenwoordigheid van twee getuigen ondertekend worden:-

- (a) Niemand zal toegelaten worden danspartijen te houden.
- (b) Niemand zal toegelaten worden een publiek huis of kantien te houden.
- (c) Niemand mag wijn of brandewijn in het Instituut brengen.
- (d) Ieder huurder zal verplicht zijn zijn erf te bewerken.
- (e) Elkeen is verplicht getrouw gebruik te maken van de openbare godsdienstoefeningen op den Dag des Heeren.
- (f) Ieder huurder zal verplicht zijn maandelijks een shilling en tien pence (1/10) te betalen tot onderhoud van den leeraar.
- (g) Niemand zal zonder verkregen toestemming van den Kerkeraad op het eigendom van het Instituut bossen afsnippen, baksteenoven maken, gruis graven, bocht halen, hout lozen, of eikels versamelen.
- (h) Niemand zal zonder verkregen verlof van den Superintendent het recht op zijn erf op een ander kunnen overdragen.

111. In geval een huurder een of meer der bovengeselde bepalingen verbroken heeft, zal hij door den leeraar vermaand worden tot gehoorzaamheid; wil hij zich echter niet onderwerpen, dan zal hij verplicht worden het Instituut te verlaten. Mocht hij een huis gebouwd hebben, zal dat huis door den Kerkeraad gewaardeerd worden en de gewaardeerde som aan hem worden uitbetaald.

MENSCHLIEVEND
Wulp Genootschap,

TE

PNIËL, GROOT-DRAKENSTEEN.

EERW. HEER. J. F. STEGMANN, LEERAAR.

De Leden van dit Genootschap, die boven de 15 jaren oud zijn, betalen maandelijks pence, en die onder de 15 jaren oud zijn, pence.

De voorregten waarop de leden van dit Genootschap aanspraak mogen maken, zijn de volgende:—

1. De diensten van eenen daartoe aangestelden Doctor ;
2. Medicijnen ;
3. Eene Christelijke Begrafenis.

Wanneer een Lid behoeftig is en volstrekt geene verdiensten heeft, zal hij voor dien tijd van zijne maandelijksche betalingen ontslagen zijn.

De Leden zullen bij alle begrafenissen worden verzocht, en bij alle lijken zal aan het graf een gebed worden gedaan, terwijl het ten stelligste wordt verboden, op de begrafenissen, onder welke

omstandigheid ook, drank rond te dienen of te gebruiken ; en waar deze regel wordt verbroken weigert het Genootschap eenig gedeelte der onkosten goed te maken.

Zij die zich aan dronkenschap schuldig maken, als ook zij die met hunne betalingen, zonder voldoende reden, 3 maanden achterstallig zijn, zullen geene verdere aanspraak op het Genootschap hebben.

DOCTOR,

APOTHEKER,

BODE,

UNIVERSITY of the
WESTERN CAPE

Men verzoekt ten ernstige elk en een iegelijk, die aan dit Genootschap deel heeft, of van deze Gemeente Lid is, zich alzoo te gedragen, opdat de zaak van Christus niet worde gelasterd ; en terwijl men alle mogelijke zorg zal dragen, de dienstbaren hunne plichten onder het oog te brengen, verzoekt men, dat ook van den kant dergenen die gediend worden, ons alle Christelijke medewerking moge worden verleend.

Eph. vi. 5—9. Col. iii. 22—24. Tit. ii. 9, 10.

No.

1860	s.	d.		s.	d.		s.	d.		s.	d.	
Jan.												
Feb.												
Maart												
April												
Mei												
Juny												
July												
Aug.												
Sept.												
Oct.												
Nov.												
Dec.												

UNIVERSITY of the
WESTERN CAPE

17.01.2.
OR 16

HB

N. 16

APOSTOLISCHE VEREENIGING

7

UNIVERSITY of the
VERSLAG CAPE

VOOR

1850.

UNIVERSITY of the
AGEERENDE COMMISSIE IN DE KAAPSTAD.
WESTERN CAPE

ERRW. W. D. MORGENROOD,
" J. A. STEGMANN,
" G. W. STEGMANN.

APOSTOLISCHE VEREENIGING.

VERSLAG.

UNIVERSITY of the
WESTERN CAPE

ZEER GRACIEZE VRIENDEN!

By het doen van ons eerste Verslag oordeelen wy het noodig u met een en ander wegens den oorsprong, en grondbeginselen onzer vereeniging mede te deelen. In het jaar 1838, kort voor de vrylating der slaven, werd het door den Wel-Eerw. Dr. ADAMSON, aan den toenmaligen tweeden Leeraar by de Evangelische Lutherische Gemeente in de Kaapstad, voorgesteld, middelen te beramen, de vry te wordene slaven by een te brengen, ten einde hen op eene effectueele wyze onder Godsdienstig onderwys te brengen. Het voorstel werd opgevat, en de Heer gaf zegen. Onze werkzaamheden werden voorcerst in verband met de Schotsche gemeente voortgezet, tot dat, ten gevolge ooner byzondere samenloop van omstandigheden, eene scheiding plaats vond. Een aanzienlyk getal van het volk vereenigde en vestigde zich als eene gemeente in een gebouw, hetwelk naderhand met behulp van eenige Christolyke vrienden, voor een bedragen van £3,464 2s. 6d. tot eigendom der gemeente werd gekocht. In dit gebouw, (vroeger Schouwburg geweest) vestigde zich dan de gemeente onder hunne leeraren J. ADAMSON, D.D., en G. W. STROMANN, V.D.M. Een en ander maal hebben wy pogingen aangewend deze werkzaamheden in verband te brengen met eene gevestigde gemeente, maar te vergeefs; wy voeren intusschen voort, en het behaagde den Heer het werk te zegenen, niet slechts onder de

hoidenscho bevolking dezor stad, maar ook onder anderen, zoo dat er eenige jongelingen worden opgewekt zich geheelik aan den Heero over te geven. Men stichtte een gezelschap onder den naam "De Jongelingen Christelyke Vereeniging," door welker leden, bybels en traktaten verspreid en godsdienstige byeenkomsten in de meest behoeftige wyken der stad gehouden werden.

Het was aanvankelyk onze bedoeling niet onze werkzaamheid buiten de stad op het land voort te zetten,—ten gevolge, echter, der ernstige roepstemmen die van daur tot ons kwamen, gevoelden wy ons gedrongen twee broeders uit te zonden; hunnen arbeid werd bekroond met zegen, doch de zielen die tot de kennis der waarheid waren gekomen, eischten de verzorging van geordende leeraren; toen was het dat wy, na met veel moeite en opoffering te vergeefsich getracht hebbende in deze behoefte van uit de stad te voorzien, geroept werden aan de ordening der uitgezondene broeders te denken. Ernstig en biddend hebben wy de zaak overwogen—wy vonden niets in het woord van God tegen dozelve, en besloten ulzoo, geordende leeraren zynde, ook bygestaan door andere geordende leeraren, dat wy het regt hadden deze broeders te ordenen. Wy zyn geenszins op eene ligtzinnige of onbedachtzame wyze in deze zaak te werk gegaan; de beide broeders N. H. SMIT en J. P. STIGMANN, hebben geregeld onderwys genoten, en hebben van hunne kundigheid en noodige bekwaamheid tot het werk, in een examen door hen afgelegd, in de tegenwoordigheid van Dr. ADAMSON, en de beide leeraren der Evangelische Lutherscho Gemeente, en derzelve onderlingen, goede en voldoende howyzen gogeven; wy waren overigens overtuigd dat zy beiden zich van ganscher zielen den Heere hadden toegewyd,—en terwyl zy verklaarden zich geroepen te gevoelen tot dit werk door den Geest, hebben wy ze in den naam van Jezus onzen Heer, met gebed en oplegging der handen, in de tegenwoordigheid der gemeente, tot het werk des Heeren ingezegend en uitgezonden. Insgelyks hebben wy met alle de broeders gehandeld, en oordeelende naar de ryke vruchten van hunnen arbeid, gevoelen wy ons bevestigd in ons vertrouwen, dat wy in doze handeling den wil des Geestes zyn gevolgd.

De naam onder welke wy ons vereenigd hebben duidt de grondbeginselen aan naar welke wy begeorden werkzaam te zyn. Wy hebben getracht gelyk de Apostelen van Ouds tot het werk uit te gaan, geleid door den Heiligen Geest,

predikende Christus en dien gekruisigd; ook verlangen wy in dit groot en heerlyk werk ons met allen te vereenigen, zyn zy van Paulus of van Cephas, zoo zy maar van Christus zyn. Van den aanvang zyn wy in het geloof uitgegaan, ons vertrouwen in alles op Jehovah stellende,—wy hebben veel doorgeworsteld, en worden nog dagelyks beproefd. Wy zyn echter nimmer verlaten geworden, ja, en zien ons thans in menig opzigt met bepaalde ondersteuning bevoorregt,—wy willen met de hulpe onzes Gods blyven voortgaan.

Het volgende Gel. zal u bekend doen worden met de werkzaamheden die wy alzoo hebben mogen verrigten.

PNIEL, GROOT DRAKENSTEIN.

Het werk alhier is de eerste vrucht onzer pogingen buiten de stad; daarmede word een aanvang gemaakt door den Br. J. F. STIGMANN, in het jaar 1834, ontfrent 500 zielen hebben zich om dezen broeder geschaard, en van deze zyn er reeds 67 gedoopt, en als leden in de gemeente opgenomen. Verscheidene ontvangens het noodige onderwijs in eene voorbereidende doop klasse. Gedurende het afgelopen jaar werden er 146 namen van kinderen op het school register aangeteekend, waarvan ontfrent 100, dezelve gerogeld hebben bezocht. De kinderen worden door Br. STIGMANN, geassisteerd in de kleine kinderschool door eene kleurling, dagelyks onderwezen. Twee-entwintig dezer kinderen kunnen den Bybel lezen. De vordering van deze statie zoo ten aanzien van het tydelijke als van het geestelyke is zeer aanmoedigend gewoest, wy zyn wel is waar gedurende het jaar zwaar beproefd geworden door schade aan kerk en andere gebouwen, veroorzaakt door aanhoudende regen; de ingestorte woningen echter van het volk zyn allen weder herbouwd, en men is thans bezig met het herbouwen van het ingevallene gedeelte der kerk, die men tegelyker tyd aanmerkelyk heeft vergroot. Wy mogen tevens aangaande den geestelyken toestand alhier in nedrighoed zeggen dat die bemoedigend is, dan, alhoewel wy van tyd tot tyd veel hebben te worstelen gehad met de gruwelyke uitbundigheden der goddeloozen, zoo hebben wy evenwel vreugde gehad in de voortdurende getrouwheid dergenen die Christus belyden. Er zyn alhier geene takstatien, vroeger worden er wel byeenkomsten hier en daar in de buurt gehouden, de steeds toenemende werk-

zaamheden op de statie hebben het ochter belet dezelve voort te zetten.

AUGSBURG, CLANWILLIAM.

Mot de werkzaamheden te dezer plaats maakte men een aanvang in het jaar 1815, dezelve werden vooreerst door den Br. N. H. SMIT in het dorp in een privaat huis daartoe gehuurd voortgezet, tot dat wy instaat werden gesteld eeno aan het dorp grenzende plaats te koopen. Het klein boerenhuisje word met weinige veranderingen tot woonhuis gemaakt, terwyl het koornhuis ons thans tot kerk en school gebruik dient. De fondamenten van een net kerkje zyn gelogd, en men hoopt het gebouwt spoedig voltooid te zien. Onzer Broeder arbeid hier ruim 6 jaren, en heeft omtrent 363 personen rondom zich verzamelt, Omtrent 100 tot 150 uit dezen wonen de godsdienstige byeenkomsten en scholen geregeld by. 48 zyn gedoopt en leden der kerk, van dezen zyn er 16 in het afgelopen jaar gedoopt geworden, 73 kinderen staan op de school boeken aangeleekend. Het district van Clanwilliam levert voor den Zending een ruim en belangryk veld op, die echter niet vry is van groote moeiljykheden, vooral tongevolgo van heerschende ontucht en dronkenschap. Ook zyn veelen onder hen zoo gehoect aan het godurig rondwalen van plaats tot plaats, dat men zo bezwaarlyk onder geregeld onderwys brengen kan. Naar het uiterlyke te oordeelen, en blykens aller getuigenis, is er eeno groote verandering onder het volk dat zich nu onder opzigt van onzer Broeder heeft geplaatst stand gegropen; zy genieten geregeld onderwys, 41 kunnen lezen, terwyl de anderen aanmoedigende yver betoonen in hun streven naar de bekwaamheid om Gods woord voor zichzelve te mogen onderzoeken. Onder de leden der gemeente hebben wy verkwikkende blyken van bloei en voortgang in het geestelyke.

CALEDON.

Men is hier en in de omstreken van het dorp reeds sedert 1816 werkzaam. Omtrent 400 personen staan verbonden met de werkzaamheden van den Br. J. KNOBEL. Behalve de werkzaamheden op het dorp, zyn er drie takstadien, Houwhoek, Hartbeest Rivier en Jongensklip, deze worden allen een maal in de maand bezocht; het zou

zoer wenschelyk zyn ook in het Strandvold een takstatio te hebben, dewyl het volk aldaar zeer begeerig is naar het woord des levens, maar de roeds te uitgebreide werkzaamheden van onzen Broeder en gebrek aan middelen, beloften ons iets meer te doen, dan hen nu en dan te bezoeken. De godsdienstoefeningen in het dorp worden somwylen door tot 200 toehoorders bygewoond. De avondschool wordt door omtrent 40 tot 60 volwassenen bezocht. De gemeente telt slechts 6 leden, er zyn geene in het afgelopen jaar gedoopt geworden, drie hebben zich gemeld als begeerig door den doop hun geloof in Christus te belyden, zy worden in het byzonder door onzen Broeder onderwezen. Het bedroefd ons te moeten erkennen dat er hier zoo weinige zyn van wie men het vermag te hoopen dat zy waarlyk geestelyk lovendig zyn; doch niettegenstaande de openlyke heerschappy der goddeloosheid te dezer plaatse, wy hebben hoop dat de Heere het getal dergenen die naar Jezus vragen haast vermoederen zal. Sedert eenigen tyd hebben wy verblydende blyken gehad van toekomen ten goede in 5 of 6 personen die ons toeschynen in ware zielsstryd te verkeeren. Over het algemeen schynt er hier geene onwilligheid onder de lieden om het woord te hooren. Omtrent 120 kinderen hebben de school gedurende het jaar bygewoond, 40 kunnen lezen.

HERMON, GROENBERG.

Deze statio is thans vacant, en het is niet waarschylyk dat men in deszelfs behoefte spoedig zal kunnen voorzien, op zoodanige wyze ten minste als om aan het oorspronkelyk doel der stichting te beantwoorden. Blykens de laatste berigten waren aldaar 40 volwassenen onder geregeld onderwys in de avond- en Zondag-scholen, als mede 26 kinderen in de dagschool. Eene verscheidenheid van omstandigheden, schynen alle onze pogingen te dezer plaatse te hebben verydeld, wy gevoelen ons echter overtuigd dat er alhier onder bekwaam opzigt een zeer belangryk werk zou kunnen tot stand worden gebragt. Een zeer net en hecht kerk en schoolgebouw is voltooid, en wacht slechts op den arbeider.

BEAUFORT.

Van de werkzaamheden alhier, die aanvankelyk tot stand werden gebragt in 1849, door den zeer geachten Br.

C. W. M. VAN DER VILDE, schryft onse Dr. MIKSER als volgt: "Twee jaren zyn sedert wy alhier aanvingen te arbeiden, verloopende; gedurende het eerste jaar, hebben wy ons hoofdzakelyk moeten bezig houden met den opbouw van ons kerk en schoolgebouw, en sedert dien tyd hebben wy ons geheellyk toegewyd aan den arbeid onder de heidenen. Omtront 150 personen hebben zich by ons gevoegd, velen hunner, door dat zy zulk een zwervend leven leiden, genieten slechts weinig onderwys. Over het algemeen, zyn er een 80 tal die geregeld gebruik maken van de hun aangebodene gemade middelen. Het getal der kinderen in de dagschool gedurende het jaar, beliep op 45. Het volk schynt groote belangstelling te gevoelen in het onderwys, 26 kunnen lezen. De heidenen alhier verkeeren in groote duisternis, en dronkenschap heerscht zeer algemeen; wy meenen, echter, de howyzen te hebben bescourd van eene nuttelyke uiterlyke hervorming in sommigen, en by zeer weinigen schynt het een waarachtig zoeken te willen worden, naar het eene noodige; alhoewel wy nog niet zeggen durven, dat er in eenig persoon een ware bekeerings werk heeft plaats gegrepen, doch wy weten, dat ons arbeid niet ydel zal zyn in den Heere."

KLIP FONTEIN, KAAPSCHE VLAKTE.

Dit kleine plekje, te midden der Zand Heuvels, was vroeger een tak van de werkzaamheden van Br. KKER, aan den Wynberg, thans is het onder opzigt van den Br. G. SKARLE. Vyftig volwassenen genieten geregeld onderwys, 4 hunner zyn leden der kerk, en van eenige anderen hebben wy goede verwachting, dat zy met alle ernst naar de zaligheid die in Christus Jozus is, zoeken. De dagschool telt 30 kinderen. Ten gevolge van de zware en aanhoudende regens gedurende de laatste winter, hebben wy het kerk en schoolgebouw, dat byna voltooid stond, weder moeten afbreken;—hoe ontmoedigend dit ook ware, wy hebben de handen niet slap laten hangen, en hopen het werk binnen kort weder voltooid te zien. Aangaande den geestelyken toestand van het volk, kunnen wy over het algemeen aanmoedigend spreken, hun uiterlyk zedelyk gedrag is goed,—zy eeren 's Heeren dag, en zyn niet overgegeven aan dronkenschap. Het is te betreuren, dat onze middelen voor deze statie zoo beperkt en gering zyn, te meer daar er zich eene menigte van menschen in

de Duinen bevinden, die in onkunde en goddeloosheid leven, en door ons niet kunnen bezocht worden.

WYNBERG.

De gemeente alhier is thans vacant, door de onvornydelyke verplaatsing van Br. KERF;—het getal der leden beloopt op 101. De gemeente heeft in het afgelopen jaar met veel toegenomen toewijding gewerkt, en waardoor ten deele de verplaatsing van hunnen leeraar is veroorzaakt geworden. Pogingen zullen echter worden aangewend om in de alhier bestaande behoefte te voorzien.

MALMESBURY EN PAARDEBERG.

Reeds sedert lang hebben wy het geroep dezer beide plaatsen ongeacht moeten aanhooren, zy hebben ons goddieriglyk afgezanten toegezonden om hulp verzoekende; het was echter buiten ons vermogen vroeger in hunne behoefte op eenigerlei wyze te voorzien; het ontbrak ons aan de middelen, en aan eenen bekwaamen arbeider. Deze beide plaatsen, op byna twee uren afstand van elkaar, zyn nu onder de verzorging van den Br. A. E. KERF, door wien ons het volgende is ter hand gesteld geworden: "Aan de Paardeberg hebben 186 volwassenen zich laten inschryven, als begeerig godsdienstig onderwijs te genieten,—insgelyks 150 te Malmesbury. Te Malmesbury 185, en aan de Paardeberg 226 kinderen voor de school. De 336 volwassenen, en 411 kinderen, zyn alle heidenen; een avond school voor volwassenen is te Malmesbury reeds begonnen, en wy hopen binnen kort ook met de dagschool een aanvang te maken. Aan de Paardeberg, die voor eerst als een takstatio moet beschouwd worden, kunnen wy als nog niets tot stand brengen, dan alleen het houden van godsdienst op Zondag voormiddag en Zondag school onmiddelyk daarna. De diensten worden in de woning van een ongedoopt man, die zyn woonhuis heeft ontruimd en zich met zyn wagenhuis tot woning vergenoegt waargenomen. De gewilligheid en innige belangstelling van het volk om onderwezen te worden, is zeer aanmoedigend, en wy twyfelden er niet aan, kunnen wy slechts grond bekomen waar het volk zich ter woon zou kunnen neêrzetten, wy zullen alhier eene zeer belangryke werkkring hebben. Te Malmesbury hebben wy een huis gehuurd, en gedeelte daarvan, door

het afbreken van een middelmuur, tot kerk en school gebruik ingerigt, het overige gedeelte dient tot woning voor den Zendingeling. Deze inrigting is echter niet voldoende; de opkomsten zijn zoo groot, dat velen telcurengesteld, geen ingang kunnen vinden. Wy begeren in deze zaak tot Hem op te zien die ons tot dit werk heeft geroepen, en vertrouwen spoedig in bezit te zijn van een meer geschikt loaal voor school en godsdienst.

Ten aanzien van den geestelyken toestand van het volk, kunnen wy als nog weinig zeggen. Zy schynen diep onkundig, maar ook zeer begeerig het woord te hooren, eenige hunner schynen ontwaakt te zijn en hunne zonden schuld te gevoelen, en deze helyden dat zy den Heere biddend in het verborgen zoeken, wy wagen het echter niet des wogens iets bepaalds te zeggen.

UNIVERSITY of the

BAIN'S KLOOF, BANDIETEN STATIE.

De hoog belangryke werkzaamheden dezer zeer uitmuntende inrigting worden door eenen Broeder onzer vereniging (de Br. W. D. FLEISCHER) waargenomen. Het godsdienstig onderwijs der gevangenen, maakt een hoofd trek uit van het systeem naar welke de bannelingen alhier worden behandeld, zy zijn steeds onder stipte opzigt, en moeten zwaar arbeiden, zy begrypen echter wel, dat terwyl zy het moeten gevoelen dat zy straf ondergaan, men door gedurig godsdienstig onderwijs, hen niet wil uitsluiten van zodelyke en geestelyke verbetering. De dag wordt met godsdienst begonnen en geëindigd. Op bepaalde dagen, zoo wel als wanneer het weer ongunstig is, worden zy tot onderwijs byeen gebragt, en de Zondag is geheel aan godsdienstige verrigtingen toegewyd. Wy meenen te mogen vertrouwen, dat de kracht des Evangeliums reeds door meenig een in dit instituut is gevoeld geworden; ja, wy hebben meer malen de bannelingen op het einde van hun straftyd hooren verklaren, dat zy zich dankbaar gevoelden wegens het onderwijs aan hen verleend.

ST. STEPHEN'S KERK EN SCHOLEN, KAAPSTAD.

St. Stephen's gemeente, de moeder der zendingen in de buiten districten, heeft, wy moeten het met leedwezen erkennen, sedert eenigen tyd, niet die verzorging genoten

die zy wel noodig had. Zulks ontstond uit de byzondere omstandigheden van den leeraar, die niet slechts in de behoeften van twee gemeenten moest voorzien, daarby kwam ook de zorg voor byna alle de buiten statien. Desniettoestaande hebben wy altoos de ondervinding van 's Heeren ontforming en liefde dankbaar te erkennen in de ryke zalving waarmede het gepredikte woord steeds vergezeld ging; wy gevoelen ons dies aangemoedigd in het geloof, op de belofte te hopen: "Myn woord zal niet ledig tot my wederkeeren, maar het zal doen hetgeen my behaagt, en het zal voorspoedig zyn in hetgeen waartoe ik het zende." Geen volwassenen zyn in het afgelopen jaar gedoopt geworden, verscholdene zyn echter voorwaarts getreden, en hebben hunne begeerte te kunnen gegeven, openlyk in den doop den naam van Jezus te halyden.

Wy verhoogen ons dat de gemeente voortaan met de diensten van eenen tweeden leeraar bevoorregt zal zyn, moge des Heiligen Geestes invloed in ruime mate op hen rusten, en zyn in en uitgaan onder de gemeente, in de volheid der zegening des Evangeliums zyn.

Wy zyn in het afgelopen jaar zeer bedroefd geworden door het uitsluiten van eenigen der gemeenten, maar zyn ook weder verblyd geworden door het terugkeeren van sommigen. De gemeente telt omtrent 325 leden.

De scholen maken een geheel belangryk deel onzer werkzaamheden uit. De verzorging van de grootte school, is geheellyk opgedragen aan Miss JUDSON, en die van de kleine, aan Miss ASTEN. Onder de onvermoeide toezigt dezer twee jongejuvrouwen, zyn deze beide scholen tot eene zeer voldoende staat van orde en doelmatigheid gebragt geworden. In de voorschool hebben wy gedurende het jaar, 322 kinderen van 6 tot 17 jaren oud ingeschreven. Met het einde van het jaar, hebben eenigen de school verlaten en zich hier en daar in dienst begeven; ook zyn er eenige Mahomedaansche kinderen uit de school weggenomen geworden, waarschylyk om rede zy onderwezen zynde de Schriften voor zichzelve te onderzoeken, blyken gaven van overtuiging, dat Jezus waarlyk de Christus is. 130 kinderen lezen den bybel, de anderen geven aanmoedigende bewyzen van verlangen, en streven ook naar hetzelfde voorregt;—de algeheele toestand van de school is zeer aanmoedigend. De tak school in de Dorpstraat, waarmede wy een aanvang in October maakten, vervult ons met blyde hoop van goede vruchten. 163 kinderen staan reeds op de boeken nange-teekend, en het getal vermeerdert steeds; twee derden

dezer kinderen zyn Mahomedanisch. In het afgelopen jaar hebben wy twee onzer leerlingen als onderwyzeressen uitgezonden, de eene in de groote school der Schotsche kerk, en de andere in de klein kinderschool van het Zuid-Afrikaansch Zending Genootschap. Er bestaat ook eene klassee van veel belovende kweekelingen dagelyksch byzonder onderwys genietende onder opzigt van Miss JUDSON. De Bybel is het voornamste boek in de school, en het eenige dat door de kinderen wordt naar huis genomen. In ons klein kinderschool hebben wy in het afgelopen jaar een gemiddelde opkomst gehad van 104 kinderen. In de maand July zyn er 26 kinderen uit de school naar de voorschool verplaatst geworden, waarvan verscheidene lezen konden. De groote hinderpaal waardoor de kinderen voornamelyk belet worden die vorderingen te maken die men billyk verwachten kan, moet gezocht worden by den kwaden invloed buiten de school. Over het algemeen echter is er goede vordering geweest onder veel der kinderen. Het doel in de klein kinderschool is niet zoo zeer om de kinderen veel uit het hoofd te doen opzeggen, maar veel meer om het fundament te leggen voor het onderwys dat zy naderhand zullen ontvangen, en om de ontkomende pogingen der jeugdige verstandskrachten te gemood te komen, naar de spreuk "eerst het verstand vormen dan vullen."

In de Zondag school zyn er omtrent 170 kinderen georganiseerd onder opzigt van 17 volwassene onderwyzers. De inrigtingen dezer school beloven veel; kinderen, onderwyzers en ouders worden door dezelve gelyktydig bevoorregt. Eene voorname bepaling in deze school is, dat alle afwezige kinderen door de onderwyzers moeten bezocht worden, wanneer het huisgezin alwaar het kind woont door den onderwyzer wordt aangesproken en van godsdienstige trakten voorzien.

Uit dit een en ander blykt dat onze vereeniging thans tien statien telt, zeven van welke voorzien zyn van geordende arbeiders, en twee zyn onder opzigt van ongeordende broeders. Gedurende het jaar zyn er 2479 volwassene (Bain's Kloof is hier niet by gerekend) en 1479 kinderen geregeld onderwezen geworden. Zal by alle dezen het zaad te vergeefsch zyn uitgestrooit? Neen, de Heere zy geprezen, Hy heeft het werk gezegend en zal zegenen.

Om de wyze waarop wy met het volk handelen, op te helderen, merken wy het volgende aan:—Wanneer de deur ons op eene plaats geopend wordt, zoeken wy het volk byeen te brengen, daarna, wanneer het blykt noodig

B

te zyn, wordt met hen geraadpleegd wegens het aankopen van grond. By het uiteindelyk aankopen van eeno plaats tot het oprigten van een instituut, wordt met hen de volgende overeenkomst getroffen. Zy zorgen voor de renten, en een of meer der broeders, of ook wel andere Christolyke vrienden, komen voorwaarts en nemen de verantwoordelykheid van den koop op zich, terwyl het volk zich verbindt door contributien, of gelyk het in de rekeningen wordt genoemd "renten penningen" te zorgen voor het langzamerhand afbetalen van het kapitaal;—en verder wordt bedongen, dat in geval de schuld zal zyn afbetaald, de kerk, school, en woonhuis, met alle gebouwen en grond benoodigd, tot het geregeld voortzetten der zendelings of gemeente werkzaamheden, in naam der vereeniging op de gemeente aldaar gevestigd, zal worden getransporteerd, en verder, dat al het overige grond eigendom zal worden van degenen die hun aandeel tot afbetaling van schuld, enz., zullen hebben bygedragen. Tot beveiliging echter wordt ook bepaald, dat vooreerst de Taernaar en voorstanders der gemeenten het regt zullen hebben, wanneer eenig persoon door verkoop of ook anders van zyn aandeel zou willen afstaan, om gemelde aandeel voor de gemeente in te kopen. Wy meenen op grond der reeds gemaakte ondervindingen, een goed vertrouwen te mogen koesteren, dat wy langs dezen weg niet alleen met der tyd alle schulden zullen afdragen, maar tevens, dat daarna, de statien in staat zullen zyn zonder vreemde hulp, te zorgen voor de behoorlyke instandhouding van alle hunne eigene Godsdienst en school inrigtingen.

De vorm van kerkelyk bestuur by ons aangenomen is eenvoudig. Alle de Broeders komen een of meer malen in het jaar byeen, om over de algemeene belangen der vereeniging te raadplegen;—de gemeenten hebben tot deze vergaderingen toegang door hunne ouderlingen;—de inwendige belangen der gemeenten worden bestierd door de gewone kerkenraads regeering. De leden dezer vereeniging, beschouwen het woord van God als vereenigings band, en terwyl zy belyden dat eeno ware Apostolische kerk in haren aard een Zendelings kerk moet zyn, zoo houden zy elk lid hunner vereeniging verplicht zich zelve, met zyno bezitting, en met al den invloed dien hy uitoefenen kan, toe te wyden aan de bevordering van de zaak des Evangeliums.

Wy gaan nu over om een kort verslag te doen over de inkomsten en uitgaven onzer vereeniging.

*Korte Staat der Ontvangsten en Uitgaven der Apostolische
Vereniging, gedurende het Jaar 1850.*

EDR.

1850.

AAN ONTVANGSIEN.

Kaapstad, St. Stephens Kerk Fonds.

Hulpverleningen en Donatien - - - - - £ 220 11 0½ -- £ 220 11 0½

St. Stephens Kerk en School Fonds.

Kerkelyke Collecten, enz. - - - - - £ 181 0 11
Gouvernements toelage voor Scholen - - - - - 75 0 0 -- £ 220 11 0

Palat, Graat Drukenstein.

Balans in Kas, op 1ste January, 1850 - - - - - £ 108 17 3
Kerkelyke Collecten - - - - - 42 1 0½
Renten penningen - - - - - 113 17 11½
Naalgezelschap - - - - - 10 7 1
Gouvernements toelage voor Scholen - - - - - 30 0 0 -- £ 305 3 3¼

Algemeene Zending's Fonds.

Toelage van het Gouvernement voor Zending onder de Heidenen - - - - - £ 200 0 0
Toelage uit het Neger Fonds - - - - - 25 0 0
Gecollecteerde penningen by de Maandelyke Bedestonden der Martin's en St. Stephen's Gemeenten - - - - - 73 4 3
Gecollecteerde Subscriptien en Donatien, per Eerw. G. W. ST. OSMAN - - - - - 35 2 0
Jonge Jufvrouwen Naalgezelschap en Subscriptien - - - - - 30 17 0 -- £ 375 3 0

Augsburg, Claustrum.

Kerkelyke Collecten, enz. - - - - - £ 91 4 3
Naalgezelschap - - - - - 10 10 0
Toelage van het Gouvernement - - - - - 20 0 0
Gecollecteerd door het volk voor afbetaling van Kapitaal - - - - - 60 0 0
Balans - - - - - 302 13 3 -- £ 474 7 0

Caledon.

Balans van het vorige Jaar - - - - - £ 2 10 8
Kerkelyke Collecten, enz. - - - - - 57 7 2½
Donatien - - - - - 6 15 3
Ihuur penningen, enz. - - - - - 36 6 2
Toelage van Gouvernement - - - - - 20 0 0
Balans - - - - - 70 14 9 -- £ 193 13 0½

Beaufort.

Kerkelyke Collecten - - - - - £ 21 0 5½
Balans - - - - - 47 7 0 -- £ 68 7 5½

Klipfontein.

Toelage van Gouvernement voor School - - - - - £ 15 0 0
Collecte penningen en Donatien - - - - - 9 8 0
Balans - - - - - 18 18 10 -- £ 43 6 10

Malmesbury en Paardeberg.

Collecten voor November en December - - - - - £ 14 2 8½
Memorandum:—Het geheel bedragen van alle ontvangsten - - - - - £1566 4 0½
Balansen in Kas - - - - - 117 4 0½ -- £1449 0 3¼
Voorschotten - - - - - £ 233 5 7

£1682 5 10½

15

Cr.

VOOR UITGAVEN.

Kaapstad, St. Stephen's Koop Fonds.

Renten op Kapitaal	-	-	-	£ 143	13	0
Kapitaal afbetaald	-	-	-	50	0	0
Assurantie belastingen, voorzettingen	-	-	-	31	11	7
Balans	-	-	-	4	8	2½
				£ 229	11	0½

St. Stephens Kerk, en School Fonds.

Salarissen en andere School uitgaven	-	-	-	£ 150	0	0
Koster, gas, en schoonmaken	-	-	-	38	17	3
Balans	-	-	-	37	3	8
				£ 225	0	11

Pniel, Groot Drakenstein.

Salaris	-	-	-	£ 60	0	0
Renten	-	-	-	48	0	0
Schuld op Kerk met renten	-	-	-	53	5	0
Pakhuis, vergroting van Kerk, enz.	-	-	-	102	0	11½
Assurantie, voorzettingen en verbeteringen	-	-	-	40	15	8½
Balans	-	-	-	75	12	7½
				£ 303	3	5½

Algemeene Zanddaling Fonds.

Kwadekollejn Duitaahnd	-	-	-	£ 03	11	3
Onderhoud van twee masienten	-	-	-	18	10	0
Opleiding van onderwyzers, enz.	-	-	-	50	15	3
Balans	-	-	-	200	7	8
				£ 375	3	0

Augaburg, Clanwilliam.

Balans van vorige jaar	-	-	-	£ 3	0	3
Salaris	-	-	-	60	0	0
Kapitaal afbetaald	-	-	-	250	0	0
Renten	-	-	-	60	0	0
Fondamente van Kerk, enz.	-	-	-	101	2	3
				£ 474	2	6

Caledon.

Salaris	-	-	-	£ 61	0	10½
Kerkelyko uitgaven	-	-	-	08	2	8½
Renten	-	-	-	30	0	0
Kapitaal afbetaald met renten	-	-	-	27	10	0
Assurantie en diverse	-	-	-	3	10	0
				£ 103	13	0½

Beaufort.

Salaris en andere Kerk en School onkosten	£ 08	7	5½	£ 08	7	5½
---	------	---	----	------	---	----

Klipfontein.

Salaris, School, en Kerk onkosten	-	-	-	£ 30	10	0
Bouw materialen, enz.	-	-	-	0	10	10
				£ 43	0	10

Malmesbury en Paardeberg.

Salaris, enz.	-	-	-	£ 14	2	8½
---------------	---	---	---	------	---	----

Totaal uitgaaf	-	-	-	£ 1082	5	10½
----------------	---	---	---	--------	---	-----

Zie daar, Gel. een kort Verslag onzer werkzaamheden. Wy van onzen kant gevoelen ons by het genomen overzigt gedrongen met vreugde des Heeren goedertierenheid jegens ons te erkennen, door Hem is ons vrienden, en ondersteuners verwekt geworden, en tot dus verre hebben wy mogen voortgaan. En verblyden ons in de hoop van te blijven voortgaan. En verheugt gy u met ons vrienden? wilt dan uwe hulp en mede werking ons niet ontzeggen. Wy geloven dat, in hetgeen wy door deze werkzaamheden, hoe gering dan ook hebben mogen toebrengen tot de uitbreiding van Christus Ryk, ons verleend is geworden als verhooring der veele gebeden van Gods volk. Het werk waarvan wy verslag hebben gedaan is in een opzigt eigenaardig. Het is ontstaan in Zuid Afrika, en is doormiddelen uit Zuid Afrika ondersteund en tot stand gebragt geworden; hoe zeer moeten wy dan niet op uwe ondersteuning rekenen? Welaan dan Christen vrienden, weest sterk in den Heere, zelfs om meer dan ooit voor Hem te *zyn* en te doen, denkt gedurig aan de u omringende zielen die vergaan,—denkt aan de duizende Mahomedanen dezer stad,—denkt aan het ontzaggelyk getal der goddeloozen die ons land vervullen, en zit niet stil, komt ons te hulp in ons streven, om zoo mogelyk overal binnen de grenzen, waar gebrek aan godsdienst onder de heidenen moge gevonden worden, het Evangelie woord te doen verkondigen. Wy zyn de innigste dank verschuldigd aan de onderscheidene Europese Genootschappen, door welke het Evangelie in dit land onder de heidenen is verkondigd geworden. Maar zal dat werk altyd op Europa blyven rusten? Het is voor ons, onmogelyk zendingen in ver afgelegene oorden buiten de grenzen te bekostigen, dit kan alleen door Europese middelen worden bereikt,—doch wy moeten en kunnen het werk binnen onze grenzen ondersteunen, daartoe dan laat alle de werkzaamheden der buitenlandsche zendingen op het ruimste worden ondersteund, terwyl wy door eigene pogingen, al meer en meer zullen trachten Christus ryk onder ons te bouwen, de Heere zal helpen. Amen.

De Kerkbode:

HET WEEKBLAD DER NEDERDUITSCH GEREFORMEERDE KERK
VAN ZUID AFRIKA.

"Dit gebod hebben wij van Hem, dat die God liefheeft ook zijn broeder liefheeft."—1 Joh. iv: 21

PRIJS VOOR INTERKERNAREN: 75 Cts. PER JAAR, vooruit BETAALDAAR, OF 30. PER ENKEL NUMMER.

No. 22.

DONDERDAG, 2 JUNI, 1910.

DEEL XXVII.

DE KERKBODE.

257

ging des Heiligen Geestes. Willen Gods kinderen toch niet met ons hierom mede bidden. In de doopklas zijn er over een honderd leden, zoodat men die moest verdeelen om beter werk te kunnen doen.

Phillipolis.

Met deze gemeente word van 6 tot 8 Mei "Zending Conferentie" gehouden. De leeraren van Robertson, Paurosmith, en Botha waren tegenwoordig om den Pastor Loel behulpzaam te zijn. De Heer heeft groote dingen gedaan? Zijn Naam zij al de eer! De Noed der Wereld en het Verbum der Kerk hierin word der gemeente met allen ernst voorgelouden. De Heere getulde schijnbaar mede bij al de diensten door Zijn Geest, die onzichtbaar, maar met kracht werkte; dewijl de Conferentie heerlijke vruchten voortgebracht heeft, die Gods tot eer, Zijne zaak tot bevordering en der Gemeente zelf tot zegen strekken. Op Zaterdag morgen werd het Jaarlijkse Dankoffertocht der gemeente gehouden en bracht de aanzienlijke som op van £285. Op Zondag namiddag, aan het einde van de Conferentie, worden vrijwillige inschrijvingen gevraagd als jaarlijkse bijdragen voor de Zending met het gevolg dat de som van £418, beloofd word (later vermoordert). Daarop word besloten ten spoedigste een Zending voor het dorp te beroepen en een Zending naar Nyasaland voor rekening der gemeente te zenden of een die reeds daar is te onderhouden. Doorgaans was de stemming in de gemeente gedurende de Conferentie lieflijk! De gemeente kan geluk gewenscht worden met de groote genade Gods over haar in deze!

Dood van Eerw. J. F. Stegmann van Pniel.

Te Pniel, Groot Drakenstein, overleed op den 24sten Mei, de Eerw. Johan Fredrik Stegmann, in zijn 86ste jaar, na voor den langen tijd van 67 jaren leeraar van het Instituut (de Zending-statie) Pniel te zijn geweest. In 't jaar 1843 word er door wijlen Ds. G. W. Stegmann, Sr., Dr. Adamson van Kaapstad, en nog eenige andere vrienden, onder welke ottelijke boeren uit den omtrek, een plaats te Groot Drakenstein voor zendingdoeleinden gekocht. Ds. G. W. Stegmann had zijn jongen bloedverwant, J. F. Stegmann, een elementaire opvoeding in de theologie gegeven, en hem dan bewogen—hij was nog maar 18 jaren oud—naar Pniel voor zes maanden te gaan. De zes maanden strekten zich uit tot 67 jaren, en eindigden eerst op bovengemelden datum, toen de nu grijs geworden oude vader van Pniel op zachte wijze den adem uithies. De begrafenis vond op Donderdag, den 26sten plaats. Daaraan namen deel Di. Andrew Murray,

die voor dat doel van Wellington (via Stellenbosch) was overgekomen, M. C. Botha, D. S. Botha, P. G. J. Molring, J. du Plessis, de heer D. C. Morkel, een der Directeuren, en Eerw. P. J. de Bruijn, almede een aanzienlijk aantal vrienden uit de omgeving en een groote schare van de bewoners van Pniel. In de kerk spraken Ds. Murray en D. S. Botha, terwijl Ds. Molring het gebod deed; en aan 't graf richtte Ds. du Plessis een woord tot de dichte schare, en word door Ds. M. C. Botha het slotgebod opgezonden. "Mijn maat van sijnen arbeid; en zijne werken volgen met hem."

De Botschaps der Wereld Zending Conferentie.

(In naam de vrijheid om aan alle broeders leeraren en allen, die in de Conferentie belang stellen, de heilwilde lezing en de ernstige overweging van dit stuk aan te bevelen. Wij willen daartoe leeren met welke hooge verwachtingen men de Conferentie tegemoet gaat. Het stuk zal ons leiden tot de vraag of wij werkelijk inzien dat Gods wil wachtende is op ons geloof; of wij verstaan dat wij door ons ongelof en onze traagheid in het gebod den zegen Gods verhinderen kunnen, of wij werkelijk beseffen dat in al het werk voor God de hoofzaak is om in den persoonlijken omgang met God Hem en Zijne bedoelingen beter te leeren kennen, en of wij in verband met de Conferentie, ons eigen zendingwerk en ons eigen leven, gewillig zijn om den tijd en de moeite te geven om in den omgang met God het geloof te beoefenen en in het gebod te volharden.)

A. M.

Naarmate de Conferentie nader komt, dringt zich de vraag al meer aan ons op, of al de moeite die besteed is aan de voorbereiding wel beloofd zal worden—of de Conferentie werkelijk een groot verschil zal maken in den heerscheden toestand. Wij vragen onze lezers om een half uur te geven aan de bedaarde en ernstige overweging dezer vraag. Wij zijn verzekerd dat zij het de moeite waard zullen vinden.

Dat de Conferentie een zekere mate van geestdrift zal opwekken, dat zij aan velen een nieuw denkbeeld geven zal van het gewicht en de heerlijkheid van het Zendingwerk, dat zij helpen zal tot nieuwe ondernemingen in de Zending, dat zij leiden zal tot eenige groote giften in den dienst van het Koninkrijk, dat zij een aantal menschen zal bewegen om hun leven aan de Zending te wijden, en dat zij

Het stemmen werd dan afgenomen voor
 Apostoliese Unie. Seventien 1/2 vier 2 die
 D.S. byster offekteer die niet hier woonachtig
 zijn en een 1 die haar huis vermaak heeft

Voor het Congregational Unie 9 eenfertig
 du, macht & werd offekteer door Peter Petersen
 2 die niet hier woonachtig zijn en 6
 die kunne lidmaatschap ontvang het
 geduuren 1915

Het Voorzetter Verklaarde volgens stemmen
 hemmen byde kanten met die offekteer
 dat het stemmen voor die Congregational
 Unie zijn meer dan die twee derde
 deel en daarom verbaar die Voorzetter
 dat in het toekomst zal Puiel Kerk
 bevoord aan die Congregational Unie

P. Petersen dan zegt dat ^{hy} zal opaal

J. C. Jethas stelde voor een Inse dan
 dankbaarheid aan die Voorzetter en
 Mr. billiers Het Vergadering sluit
 met gezang en gebed

Voorzetter H. R. Coetzee

Secretaris F. F. Williams

86

Election of ^{Trustees} Trustees Fried

Gemeenskaplike Vergadering van Leden
van die Kerk werdt gehouwen op Saterdag 28th
July 1917 July 1917 in die Kerk Gebou

Op 9th

Die Gerwaarde Wn. Angus Secretaris van het
S. Africa Unie Congregational was in
het Stoel, Door Voorstel van J. Inmanuel Secondeerd
H. J. Dyster

1. Het Constelutie werd gelezen van het
Congregational Unie van South Africa
W. Robyn stelde voor en Henry J. Dyster
Secondeerd dat het Constelutie zal aan-
genomen door of in enige Kerk sendragtelik
aangenomen

2. Het volgende persoonen werd dan
gekosen als lokale Trustees van het Kerk
van Fried

(A) Jetha Christian Jethas
voorgestel door Simon Davids Secondeerd
door Adam Meyer Carried

(B) Carl Raymond Dyster
voorgestel door Wanie Robyn Secondeerd
G. Natus Carried

(C) David Stephen Dyster
voorgestel P. F. Williams Secondeerd A. D. Dyster
Carried

3. Het bovengenoemde lokale Trustees met
Offeseade Trustees van de Congregational
Unie namelyk de Gerwaarde William
Henry Richards } George Herbert Dum
and Gerwaarde } William Angus
Tegenwoordige Chairman. Tuisruur en
Secretaris voor het tyd iendig en
dat dese persoonen zal genoemd

87

een Board van Presbiter "waarom die
Voorzetter van het Congregational tenie
als Voorzetter een Kasting Stem zal
hebbe Het werd aangenomen door
voorstel P. F. Williams. Secondeerd
Simon Davids

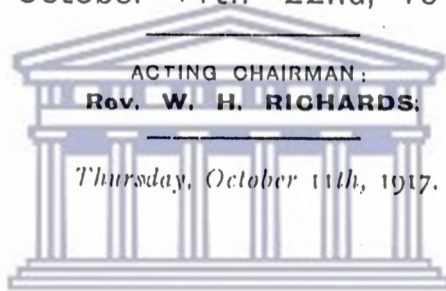
4 Het was ook voorgesteld door W. Robyn
Secondeerd J. Jiftha G. Toon; dat
die Congregational gezang boeke zal
gebruek wordt in het Rockonsh Carriod

5 Het het aanvraag van het Kerk
vergadering daar was tegenwoordig
154 personen maar wanneer deze
voorstellingen tot stemmen gebragt
werdt (24) manen en (24) vrouwen verlaten
deze vergadering zoo. Blyf daar tegen-
woordig (52) manen en (65) vrouwen
die Leeder in hunne volle regten zijn
als Ledemaaten van deze Kerk toen werdt
deze voorstellingen sendragtelyk aangenomen
door het gehele vergadering.

Vergadering Sluit met Gebed
Door Bewaarde W. Angus

Chairman R. R. Cyster
Secretaris P. F. Williams

MINUTES
OF THE
Fifty-seventh Annual Assembly
OF THE
Congregational Union of South Africa,
HELD IN THE
CITY HALL, CAPETOWN,
FROM
October 11th—22nd, 1917.

ACTING CHAIRMAN:
Rev. W. H. RICHARDS.

Thursday, October 11th, 1917.

FIFTH SESSION.

DEVOTIONS.

The Rev. J. R. van Stavel led the devotions at 9.30 a.m.

TREASURER'S REPORT.

After the confirmation of the Minutes Mr. G. H. Dunn presented the Treasurer's Report (see page 82), in which he suggested a scheme to secure systematic and larger giving. It involved the use of Union stamps and missionary boxes. The Assembly agreed to adopt this and to encourage the Churches to accept the scheme proposed. The stamp which the Treasurer decided to use is a crest and motto designed by the Rev. William Angus, and it has been unanimously accepted as the Union Crest, and has been registered as such at the Deeds Office. Mr. Angus was thanked for his interest in this matter.

CONGRATULATIONS.

It was unanimously agreed to send a message of congratulation to the Rev. John Harper on his Jubilee in the ministry of the Congregational Union.

PNIEL.

The Acting Secretary advised the Assembly that the Pniel Mission had applied to be affiliated to the Union.

YEAR BOOK OF THE CONGREGATIONAL UNION. 65

and that it had accepted the Constitution of the Union and had included the Official Trustees in its trust deed. The application was approved, and Mr. P. F. Williams, on behalf of the Pniel Church, thanked the Assembly for its decision.

SOUTH-WESTERN DISTRICT ASSOCIATION.

Mr. Thos. Searle presented the report of the South-Western District Association.

INFORMAL DISCUSSION.

Mr. Thos. Searle, in a lucid and deeply interesting manner, introduced a discussion on the Native Administration Bill. After a helpful discussion, Dr. W. B. Rubusana and Mr. Thos. Searle were requested to draw up a special resolution to present to the Assembly on the question.

BAPTIST ASSEMBLY.

The Resolutions Committee was instructed to reciprocate heartily the greetings received from the Baptist Union holding its Assembly at Bloemfontein.

MISSIONARY GATHERING.

At 8 p.m. a fine missionary gathering was presided over by the Rev. J. S. Moffat, C.M.G., at the Sea Point Church. The Rev. Chas. Phillips spoke out of wide experience on the Missionary Problem in South Africa, and the Rev. J. Tom Brown, of Kuruman, on "The Work of Robert Moffat." A united choir led the singing with much acceptance.

Thursday, 18th October, 1917.

SIXTH SESSION.

DEVOTIONS.

The devotions were led by the Rev. G. F. Parker, at 9.30 a.m.

RESOLUTION OF SYMPATHY.

Immediately after the confirmation of the Minutes, the Chairman moved a resolution of sympathy with His Excellency the Governor-General and his family in the loss of

E

BIBLIOGRAFIE**PRIMÊRE BRONNE - ARGIVALE BRONNE**

1. Stegmann, G.W., Verslag van Apostoliese Unie 1850, pp 5-12. Sien Appendiks E - N.G. Kerkargief, Kaapstad.
2. Stegmann, J.F., Oorspronklike lidmaat dokument van die Menschliewend Hulp Genootschap 1850. Sien Appendiks D. Suid-Afrikaanse biblioteek, Kaapstad.
3. Notule van die Pniel Congregationalkerk gehou op 14 April 1910.
4. Botha, D.S., Beëdigde Verklaring aan 1911 Hooggeregshofsaak - Staatsargief, Kaapstad.
5. Pniel erfhouers huurkontrak - afskrif van oorspronklike dokument. Sien Appendiks C. Staatsargief, Kaapstad.
6. Garnaat Cyster en Stefanus de Wet. Petisie aan Hooggeregshof van 25 Januarie 1911. Staatsargief, Kaapstad.
7. Berig in "Cape Times" van Vrydag 3 Februarie 1911. Staatsargief, Kaapstad.

8. Oorspronklike hofstukke van Hoogeregshofsaak van 1911. Staatsargief, Kaapstad.
9. Notule van die Pniel Bestuursraadsvergadering gehou op 27 Oktober 1916.
10. Notule van gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 28 Julie 1917. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
11. Notule van die Sinode van die Congregational Union of South Africa gehou op 18 Oktober 1917. Congregationalkerkargief, Johannesburg.
12. Willemse, P.F. Beëdigde verklaring by Hooggeregshofsaak van 1911. Staatsargief, Kaapstad.
13. Grondwet van die Pniel Congregationalkerk.
14. Notule van die Pniel Bestuursraadvergadering gehou op 12 Januarie 1921.
15. Notule van die Pniel Bestuursraadvergadering gehou op 10 Februarie 1917.
16. Notule van die Pniel Bestuursraadvergadering gehou op 20 Augustus 1921.

17. Notule van die Pniel Bestuurraadvergadering gehou op 27 Oktober 1916.
18. Notule van die Pniel Bestuursraadvergadering gehou op 11 Februarie 1922.
19. Notule van die Pniel Bestuursraadvergadering gehou op 21 Februarie 1923.
20. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 3 Maart 1921 - N.G. Kerkargief, Kaapstad.
21. Notule van die Pniel Bestuursraadvergadering gehou op 9 September 1922.
22. Notule van die Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 20 Julie 1918. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
23. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 30 November 1918. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
24. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 25 Julie 1927. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
25. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 25 Augustus 1926. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

26. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 23 Junie 1921. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
27. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 27 Oktober 1927. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
28. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 26 November 1924. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
29. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 25 Augustus 1929. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
30. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 2 Januarie 1931. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
31. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 29 September 1937. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
32. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 1 November 1945. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
33. Notule van die Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 28 Augustus 1939. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

34. Notule van die Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 25 November 1939. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
35. Notule van die Gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 25 Oktober 1941. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
36. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 25 Junie 1944. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
37. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 9 Oktober 1950. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
38. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 1 Januarie 1940. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
39. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 27 Oktober 1941. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
40. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 1 Desember 1941. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
41. Notule van gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 28 Februarie 1943. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

42. Notule van gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 30 Oktober 1947. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
43. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 7 Februarie 1931. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
44. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 28 Oktober 1942. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
45. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 23 Mei 1943. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
46. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 14 Desember 1944. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
47. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 29 April 1945. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
48. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 29 November 1945. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
49. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 19 April 1941. N.G. Kerkargief, Kaapstad.

50. Notule van die Pniel Bestuursraadvergadering gehou op 15 Mei 1945.
51. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 28 Julie 1942. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
52. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 28 Maart 1949. N.G. Kerkargief, Kaapstad.
53. Notule van die Pniel Bestuursraadvergadering gehou op 1 November 1963.
54. Notule van die Pniel Bestuursraadvergadering gehou op 11 Oktober 1974.
55. Notule van die Pniel Bestuursraadvergadering gehou op 6 Februarie 1980.
56. Notule van die Pniel Bestuursraadvergadering gehou op 1 Mei 1981.
57. Notule van die Pniel Bestuursraadvergadering gehou op 5 Oktober 1963.
58. Notule van die Pniel Bestuursraadvergadering gehou op 2 November 1973.
59. Notule van die Pniel Bestuursraadvergadering gehou op 6 September 1974.

60. Notule van die Pniel Bestuursraadvergadering gehou op 14 Julie 1976.
61. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 26 Maart 1981. Pniel Kerkkantoor.
62. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 5 Junie 1989. Pniel Kerkkantoor.
63. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 21 Augustus 1989. Pniel Kerkkantoor.
64. Staatskoerant van 14 Mei 1993, Nr. 821.
65. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 11 Maart 1991. Pniel Kerkkantoor.
66. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 16 April 1991. Pniel Kerkkantoor.
67. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 12 Junie. Pniel Kerkkantoor.
68. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk gehou op 8 Februarie 1988. Pniel Kerkkantoor.

69. Notule van die gemeentevergadering van die Pniel Congregationalkerk
gehou op 24 Junie 1991. Pniel Kerkkantoor

SEKONDÊRE BRONNE:

1. Briggs, D.R. & Wing, J. 1970 The Harvest and the Hope - The Story of Congregationalism in South Africa. Johannesburg,: Craft Press.
2. Ferguson, G.P. 1940 The story of the Churches of the Congregational Union of South Africa. Pretoria, A.H. Fisher & Sons.
3. Louw, P.J. 1950 M.A. Tesis Pniel - 'n Gemeenskapstudie van 'n Sendingstasie. Universiteit van Stellenbosch.
4. "Report of Inter-Departmental Committee on matters affecting Coloured persons on Coloured Mission Stations, Reserves and Settlements". Voorsitter A.W. Leifeldt, 1947.
5. Silberbauer, C.C. 1940 Pniel en sy eerste Sendeling Superintendent: Citadel Press.

SLEUTELWOORDE

1. Sendingstasie
2. Direkteure
3. Okkupasieregstelsel
4. Kerk
5. Grondbesit
6. Bestuursraad
7. Skool
8. Begrafplaas
9. Tennisklub
10. Aftransportering

OPSOMMING

Hierdie studie ondersoek die rol van die Congregationalkerk in die sosio-ekonomiese ontwikkeling van die sendingstasie Pniel tussen die jare 1915 en 1993.

HOOFSTUK 1 bied 'n oorsig van die ontstaansgeskiedenis van Pniel.

HOOFSTUK 2 ondersoek die verhouding tussen die Kerk en die plaaslike bestuursraad. Daar is bevind dat die Kerk gepoog het om steeds sy sterk behoudende invloed oor die inwoners van Pniel te laat geld terwyl die Bestuursraad mettertyd, in belang van ontwikkeling, meer toegeeflik geraak het. Voorts word dit aangetoon dat hierdie verhouding al minder gespanne geraak het toe die Kerk besef het dat dit nie na die ou orde kon terugkeer nie.

HOOFSTUK 3 skets die bydrae van die Kerk tot gemeenskapsontwikkeling te Pniel gedurende die periode 1930 tot 1950. Hierdie bydrae het ingesluit die daarstelling van die eerste laerskool, 'n bioskoop, 'n tennisbaan en 'n begraafplaas.

HOOFSTUK 4 handel oor die stigting en ontwikkeling van die dorp Pniel in die periode 1950 tot 1993. Daar word gefokus op betekenisvolle veranderinge in hierdie tyd, soos die ontwikkeling van 'n plaaslike bestuurstelsel en die verskaffing van gemeenskapsgeriewe. Beide het verreikende gevolge gehad vir sosio-ekonomiese ontwikkeling in Pniel.

In **Hoofstuk 5** word 'n samevattende oorsig gebied van die rol van die Kerk in die vestiging van 'n godsdienstig-maatskaplik-ekonomiese gemeenskap te Pniel. 'n Belangrike aspek wat uitgelig word is die verhouding tussen die Kerk en die plaaslike owerheid.

Die belang van die studie lê daarin dat dit die eerste ondersoek is wat sosio-ekonomiese ontwikkeling in Pniel vanuit 'n kerkhistoriese perspektief benader.

ABSTRACT

This study examines the role of the Congregational Church in the socio-economic development of the missionary station, Pniel, between the years 1915 and 1993.

Chapter 1 provides an overview of events which led to the establishment of Pniel

Chapter 2 examines the relationship between the Church and the local Management Board. It was found that the Church still tried to exert its strong conservative influence on the residents of Pniel, whereas the Management Board gradually became more lenient in the interest of development. It is further shown how this relationship became more relaxed as the Church realised that it could no longer return to the old order.

Chapter 3 deals with the contribution of the Church to community development in Pniel during the period 1930 to 1950. This contribution included the provision of the first primary school, a bioscope, tennis courts and a cemetery.

Chapter 4 deals with the founding and development of the town Pniel in the period 1950 to 1993. The focus is on significant changes in this period, such as the development of a system of local government and the provision of community facilities. Both had far-reaching consequences for socio-economic development in Pniel.

Chapter 5 provides a resumé of the role of the Church in the establishment of a religious-social-economic community at Pniel. An important aspect which is highlighted is the relationship between the Church and the local authority.

The significance of this study is that it is the first which examines the socio-economic development of Pniel from a church-historical perspective.

